

Geloven en het leven van alledag

Beleidsvoorbereidend onderzoek in de
Titus Brandsmaparochie te Leeuwarden

Rapport no 486

Oktober 2001

Drs. Menco van Koningsveld
Dr. Ton Bernts

KASKI
onderzoek en advies
over religie en samenleving

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

tel. 024 365 35 31
fax 024 365 34 85
www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	blz.	3
1. Opdracht		5
2. Opzet		7
3. Leeuwarden en kerk		11
3.1. Leeuwarden		11
3.2. Titus Brandsma parochie		14
4. Pastorale programma		17
4.1. Pastoraal beleid – pastoraal programma		17
4.2. Parochianen en pastoraal programma		20
5. (Kerk)gebouwen		53
5.1. Titus Brandsma Huis		53
5.2. De kerken		53
6. Conclusies		61
6.1. Pastoraal beleid, omgeving en kerkelijke omgeving		61
6.2. Pastoraal beleid en participatie		61
6.3. Pastoraal beleid en pastoraal programma		63
6.4. Pastoraal beleid en gebouwen		67
7. Adviezen		69
7.1. Pastoraal beleid en strategische keuze.		69
7.2. (Kerk)gebouwen.		70
8. Samenvatting		73
Bijlage		83

Voorwoord

Ruim vijftien jaar geleden bracht het KASKI een rapport uit met de titel ‘Pastorale organisatie in Leeuwarden: naar een samenhangend stads- en wijkpastoraat’. Dit rapport vormde de basis voor de fusie waaruit de Titus Brandsma parochie te Leeuwarden ontstaan is.

In het nu voorliggende rapport wordt gezien hoe de Titus Brandsma parochie zich ontwikkeld heeft, wat de parochianen daarvan vinden en wat hun wensen voor de toekomst zijn. Heel zorgvuldig worden in het onderzoek verschillende groepen parochianen onderscheiden vanuit het besef dat een parochie diverse groepen herbergt. Zowel in sociaal als in pastoraal opzicht is een parochie niet meer een homogeen geheel. Meer dan vroeger wordt thans de vraagkant belicht. Moderne marketing-inzichten waarbij gemikt wordt op veranderingen van een aanbod-gestuurde organisatie naar een vraag-gestuurde organisatie spelen daarbij een rol. Maar ook het bewustzijn dat kerkleden zelf mede verantwoordelijkheid dragen voor de kerkelijke presentie in onze samenleving.

Het KASKI verkeerde in de gelukkige omstandigheid dat drs. Menco van Koningsveld in het kader van zijn promotie-studie als free-lancer bij dit onderzoek kon worden betrokken. Als hoofdauteur heeft hij een gewichtige inbreng gehad in onderzoek en rapportage in nauwe samenwerking met dr. Ton Bernts, als co-auteur mede verantwoordelijk voor de opzet van de rapportage, met drs. Gert de Jong en drs. Joris Kregting, respectievelijk betrokken bij de hoofdstukken 3 (demografische gegevens en kerkelijke participatie) en 5.2.4 (het kerkgangersonderzoek) in dataverzameling en rapportage, en met ondergetekende als projectleider.

Het onderzoeksteam hoopt dat dit onderzoek bij kan dragen aan een betekenisvolle kerkelijke presentie van de katholieke kerk in Leeuwarden.

Dr. Leo Spruit,
directeur KASKI

1 Opdracht

In februari jl. verstrekte het parochiebestuur van de Titus Brandsma parochie het KASKI de opdracht tot het doen van beleidsvoorbereidend onderzoek zoals dat op diverse momenten in overleg is besproken, en onder anderen in een brief van 6 april 2000 uitgebreid aan de orde is geweest. De opdracht omvatte meer specifiek:

- Evaluatie- en behoefteonderzoek onder parochianen
- Het bestaande pastorale beleid beschrijven en analyseren
- Demografische en kerkelijke ontwikkelingen

Aan de punten werd op verzoek van het bisdom later nog toegevoegd:

- Beleidsvoorbereidend onderzoek als bijdrage aan de besluitvorming rond de vier kerken waarover de parochie thans kan beschikken.

De opdracht staat tegen de achtergrond van twee belangrijke vragen die op dit moment binnen het parochiebestuur aan de orde zijn, en waarvoor het een speciale beleidsadviescommissie in het leven heeft geroepen. De eerste vraag hangt samen met mogelijke kerksluitingen in de nabije toekomst. De tweede vraag hangt samen met de visie en de identiteit van de parochie. Wie willen wij eigenlijk zijn? En op welke wijze willen wij in de komende jaren in Leeuwarden en omgeving kerkelijk present zijn?

Het parochiebestuur delegeerde het overleg met het KASKI over het uitvoeren, plannen en concretiseren van het onderzoek verder aan de beleidsadviescommissie onder voorzitterschap van de heer J. J. Sinnema.

2 Opzet

Ten behoeve van het onderzoek maakten we gebruik van de volgende data – bronnen:

1. Demografische gegevens en andere relevante informatie van de gemeente Leeuwarden. Informatie op basis van de parochiestatistiek, zoals die jaarlijks door het KASKI wordt bijgehouden.
2. Schriftelijke parochie – informatie, verslagen, notities en beleidsstukken van de beleidsadviescommissie en de parochievergadering.
3. Gespreksverslagen van de gesprekken met de pastores over de huidige gang van zaken in de parochie.
4. Verslagen van een zestal gehouden Open Wijkavonden in het teken van de toekomst van de parochie.
5. De resultaten van de gehouden schriftelijke enquête onder een brede groep parochianen.
6. De resultaten van de gehouden schriftelijke enquête onder de kerkgangers in het pinksterweekend.

De resultaten van de uitgebreide enquête, de verslagen van de Open Wijkavonden en de resultaten van de gehouden enquête onder de kerkgangers vormden de belangrijkste data bronnen. De enquêtes verwerkten we kwantitatief, de verslagen van de Open Wijkavonden kwalitatief. Beiden droegen zo bij tot een wederzijdse verheldering van de inzichten.

De andere bronnen werden in de eerste plaats gebruikt om het huidige pastorale programma goed in beeld te brengen en op grond daarvan te komen tot een goede enquête onder parochianen. Vervolgens ook om bij de interpretatie van de resultaten tot de juiste keuzes te komen en indrukken aan te scherpen.

Bij het uitvoeren van het onderzoek onder parochianen zijn we veel dank verschuldigd aan de vrijwilligers van de parochie, die zich gebruikelijk inzetten voor de actie Kerkbalans. Zij waren bereid de enquêteformulieren te bezorgen en zoveel mogelijk ook weer zelf op te halen. Hun ondersteuning heeft in belangrijke mate bijgedragen aan een bijzonder goed resultaat. De respons was aanmerkelijk hoger dan gewoonlijk in dit soort gevallen.

3 Leeuwarden en kerk

Enkele demografische aantekeningen en kerkelijke ontwikkelingen

3.1. Leeuwarden en omliggende woonkernen

De Titus Brandsma parochie omvat de burgerlijke gemeente Leeuwarden en een aantal omliggende woonkernen, die bij verschillende burgerlijke gemeentes horen. Van de gemeente Leeuwarderadeel behoren de woonkernen Finkum, Britsum, Cornjum, Jelsum, en Stiens tot het gebied van de parochie. Dat is op twee woonkernen na de gehele burgerlijke gemeente Leeuwarderadeel. We gebruiken in dit rapport daarom de gegevens van de gehele burgerlijke gemeente. Van de gemeente Menaldumadeel behoren Blessum, Deinum, en Marssum tot de parochie. En tot slot horen Gytsjerk, Oentsjerk, Mûnein, Aldtsjerk, Wyns, en Ryptsjerk van de gemeente Tytsjerksteradeel tot het gebied van de parochie.

De gemeente Leeuwarden is provinciehoofdstad. Het provinciaal bestuur is in Leeuwarden gevestigd. Verder beschikt Leeuwarden over een cluster van ruim zeventig Hbo-opleidingen op het terrein van Onderwijs, Techniek, Economie, Management, Communicatie, en Zorg en Welzijn.

3.1.1. Bevolking

In onderstaande tabel is de samenstelling van de bevolking in het parochiegebied opgenomen. Het gaat om het totaal aantal inwoners per 1-1-2001. Voor de gemeente Leeuwarderadeel zijn de gegevens van de totale gemeente opgenomen. Voor de gemeenten Tytsjerksteradeel en Menaldumadeel zijn alleen de gegevens van de woonkernen die tot de parochie behoren in de tabel opgenomen.

Gemeente	Aantal	In % v. h. totaal	Mannen	Vrouwen
Leeuwarden	88.764	82,1%	43.189	45.575
Leeuwarderadeel	10.627	9,8%	5.366	5.261
Tytsjerksteradeel	6.315	5,8%	3.193	3.122
Menaldumadeel	2.363	2,2%	1.181	1.182

Tabel 1: aantal inwoners in de gemeentes en dorpen die tot de parochie behoren.

Het totaal aantal inwoners van het parochiegebied dat buiten Leeuwarden woont, bedraagt 17,8%. De gemeente Leeuwarden maakt dus wat inwoneraantal betreft verreweg het grootste deel van de bevolking binnen de parochiegrenzen uit.

3.1.2. Bevolkingsopbouw

De leeftijdsopbouw van de bevolking in de betrokken gemeenten verschilt onderling nogal. We geven onderstaand eerst een globaal overzicht per gemeente.

Leeuwarden

Leeuwarden kent een groot aantal jongeren (20 – 24 jaar). Voor een belangrijk deel zal dat worden verklaard door het aantal studenten in de stad. De Hbo-opleidingen zijn goed voor 16.000 studenten (die natuurlijk niet allemaal in Leeuwarden wonen). De opbouw van de bevolking is verder redelijk evenwichtig, al is het aantal oudere vrouwen (vanaf 60 jaar) groter dan het aantal mannen van dezelfde leeftijd.

Leeuwarderadeel

De opbouw van de bevolking wijkt duidelijk af van die van Leeuwarden. De leeftijdsgroep 15 – 24 jaar is hier relatief ondervetegenwoordigd. In vergelijking met Leeuwarden zijn er in Leeuwarderadeel ook aanmerkelijk minder ouderen (vanaf 65 jaar). Er wonen in Leeuwarderadeel juist veel meer jonge kinderen en jeugd (tot en met 14 jaar).

Tytsjerksteradeel

Onder de inwoners van Tytsjerksteradeel is de leeftijdsgroep 25 – 44 jaar het grootste. De groep 45 – 64 jaar is bijna even groot als die grootste groep. De leeftijdsgroep 15 – 24 jarigen is in Tytsjerksteradeel veel minder sterk vertegenwoordigd. Maar de groep 0 – 14 jarigen is daarentegen veel sterker vertegenwoordigd dan in Leeuwarden.

Menaldumadeel

Onder de inwoners in Menaldum nemen jonge kinderen en jeugd (tot en met 14 jaar) een belangrijke plaats in. Net als bij de andere dorpsgemeenten is ook hier de groep 20 – 24 jarigen veel minder sterk vertegenwoordigd dan in de stad. In Menaldum is sprake van een opmerkelijk mannenoverschot onder de 60 – 64 jarigen.

Leeftijd	Leeuwarden		Leeuwarderadeel		Menaldumadeel		Tytsjerksteradeel	
0 – 14	14.058	16%	2.271	22%	437	21%	1.292	20%
15 – 24	15.119	17%	1.199	12%	211	10%	681	11%
25 – 44	27.385	31%	3.210	31%	648	31%	1.825	28%
45 – 64	18.817	21%	2.558	25%	533	26%	1.733	27%
65 +	13.381	15%	1.005	10%	232	11%	939	15%
TOTAAL	88.760	100%	10.243	100%	2.061	100%	6.470	100%

Tabel 2: leeftijdsopbouw bevolking (1999) in het parochiegebied. (Bron: CBS)

Het geheel overziende, kan globaal worden vastgesteld, dat de bevolkingssamenstelling van de stad Leeuwarden duidelijk anders is dan die van de omliggende dorpen. Leeuwarden wordt gekenmerkt door een jongerenoverschot (15 - 24 jarigen), de dorpen kenmerken zich juist door een jongerentekort. Men bedenke daarbij wel, dat de verschillen van betrekkelijk belang zijn. Leeuwarden neemt immers meer dan 82% van het aantal inwoners binnen het parochiegebied voor haar rekening, en drukt dus een ‘stevig stempel’ op de samenstelling van de bevolking binnen de grenzen van de parochie.

De bevolking van Leeuwarden, en die van de omliggende dorpen die tot het parochiegebied behoren, is in de loop der jaren gestaag gegroeid. Het aantal inwoners binnen het parochiegebied bedroeg in 1990 nog 103.315, en is in 2001 gegroeid tot 108.069. Dat is een toename van 4,4%.

3.1.3. Politieke voorkeur

Tot slot kijken we nog naar de politieke voorkeur van de bevolking binnen het parochiegebied. We laten allereerst de samenstelling van de gemeenteraad van Leeuwarden de revue passeren. Vervolgens kijken we naar de resultaten bij de jongste Tweede Kamer verkiezingen in het hele parochiegebied.

Gemeenteraad Leeuwarden

De gemeenteraad van Leeuwarden omvat 37 zetels. Daarvan worden 26 bezet door mannen en 11 door vrouwen. De grootste partij in de gemeenteraad is de PvdA met 13 zetels. Daarna volgen op afstand het CDA met 7 zetels, en de VVD met 5 zetels. De overblijvende 12 zetels worden onder

een aantal partijen verdeeld, waarvan D66 en de SP bekend zijn uit de landelijke politiek. Zij bezetten respectievelijk 2, en 3 zetels.

Partij	Leeuwarden		Leeuwarderadeel		Menaldumadeel		Tytsjerksteradeel	
PvdA	19.293	38,1%	2.269	36,4%	687	40,5%	5.513	29,0%
CDA	8.151	16,1%	1.620	26,0%	309	18,2%	6.601	34,7%
VVD	8.125	16,0%	1.063	17,0%	311	18,3%	2.835	14,9%
Gr Links	5.092	10,0%	388	6,2%	138	8,1%	1077	5,7%
D'66	4.862	9,6%	462	7,4%	158	9,3%	1.262	6,6%
SP	2.678	5,3%	161	2,6%	42	2,5%	508	2,7%
Kl. Christ.	1.605	3,2%	191	3,1%	27	1,6%	966	5,1%
Overig	868	1,7%	81	1,3%	25	1,5%	250	1,3%
TOTAAL	50.674	100%	6.235	100%	1.697	100%	19.012	100%

Tabel 3: verkiezingsuitslag Tweede Kamer verkiezingen 1998.

Verkiezingen voor de Tweede Kamer

Bij de jongste Tweede Kamer verkiezingen bedroeg het landelijk opkomstpercentage 78,8%. In Leeuwarden bedroeg het percentage 73,1%, en zat daarmee onder het landelijk gemiddelde. De gemeenten Leeuwarderadeel, Tytsjerksteradeel, en Menaldumadeel kennen alledrie behoorlijke hogere opkomstpercentages dan het landelijk gemiddelde. Leeuwarderadeel spant de kroon met 83,5%, direct gevolgd door Menaldumadeel met 82,9%. Ook Tytsjerksteradeel kent met 80,5% nog altijd een hogere opkomst dan gemiddeld in het land. Er is dus een duidelijk verschil in politieke interesse onder de kiezers in Leeuwarden en die van de omliggende dorpen.

In bovenstaande tabel geven we de resultaten van de Tweede Kamer verkiezingen. De sociaal-democratische stroming is in Leeuwarden het sterkste ten opzichte van de beide andere hoofdstromingen: de christen-democratie en het liberalisme. Dat is in Leeuwarderadeel ook het geval, maar daar is de christen-democratische stroming toch nadrukkelijker aanwezig dan in Leeuwarden. Bovendien blijken ook de SP en Groen Links in Leeuwarderadeel minder sterke 'stemmentrekkers' te zijn. Menaldumadeel kent relatief het hoogste aantal stemmen op de PvdA. Het lijkt er op dat mensen hier vooral stemmen op de drie grote partijen. Groen Links, de SP en de kleine christelijke partijen weten hier minder kiezers aan zich te binden, dan in Leeuwarden. Tytsjerksteradeel tenslotte is veel confessioneler. De christen-democratie is hier ten opzichte van de sociaal-democratie en liberalisme het sterkste. Samen met de kleine christelijke partijen stemt bijna 40% van de kiezers voor christelijke politiek.

Over het geheel genomen stemt in het parochiegebied toch nog altijd de helft of meer van de kiezers voor een 'linkse' partij (PvdA, Groen Links, of SP). Leeuwarden en de omliggende dorpen worden daardoor gekenmerkt door sterke sociaal-democratische opvattingen.

3.2. Titus Brandsma parochie

Onder de leden van de parochie verstaan we al degenen, die gedoopt zijn en ingeschreven staan in de ledenadministratie van de Titus Brandsma parochie. Volgens die administratie zijn er 6.458 parochianen (volgens gegevens van het KASKI zijn dat er 6.514) waarvan ruim 58% gehuwd is en bijna 42% ongehuwd, weduwe of weduwnaar, dan wel gescheiden.

Uit een vergelijking van de gegevens van de bevolking in het parochiegebied met de gegevens van de leden van de parochie, worden een tweetal zaken duidelijk.

- Als we de leeftijdsopbouw van de hele bevolking binnen het parochiegebied vergelijken met de leeftijdsopbouw van de parochianen, dan blijkt de laatste sterk af te wijken van die van de burgerlijke gemeentes. Onder de parochianen treffen we een veel grotere groep ouderen (65 jaar en ouder). Die groep maakt onder de bevolking 10% – 15% van het totaal uit, terwijl dat onder de leden van de parochie meer dan 21% is.
- Hoewel het aantal inwoners de afgelopen jaren gestaag bleef stijgen, nam het aantal parochianen in dezelfde periode behoorlijk af. Het inwoneraantal steeg zoals we zagen sinds 1990 met 4,4% (01-01-2001). Het aantal parochianen daalde sinds 1990 met bijna 26% van 8850 in 1990 tot 6.514 per 1 januari 2001. Als we rekening houden met de groei van de bevolking komt de daling van het aantal parochianen zelfs neer op ruim 30%. Het aantal katholieken bedroeg in 1990 nog 8,6% van de bevolking, op 1 januari 2001 was dat nog maar 6%. In de jaren 1998 en 1999 vond een zeer scherpe daling van het aantal katholieken plaats, die in 2000 weer wat is omgebogen. De gegevens maken niet duidelijk wat de reden van die scherpe daling in 1998 en 1999 is geweest.

3.2. 1. Participatie

De huidige participatie aan het kerkelijk leven brengen we in beeld aan de hand van twee variabelen: a. het kerkbezoek, en b. het aantal dopen over de afgelopen tien jaar.

Jaartal	Gemiddeld Kerkbezoek	Aantal doopsels	Verhouding doop/levendgeborenen	Verhouding parochianen/inwoners
1990	1229 – 14,7%	57	4,8	8,9 ('91)
1995	1007 – 11,8%	50	4,0	8,3
2000	692 – 10,9%	42	3,4 ('99)	7,8 ('99)

Tabel 4: ontwikkeling kerkbezoek – doopsels, 1990 – 2000.

Kerkbezoek

In bovenstaande tabel blijkt dat de afgelopen tien jaar het kerkbezoek gestaag bleef dalen, en de bezettingsgraad van de beschikbare gebouwen opnieuw bijna halveerde. Bedroeg die bezettingsgraad in 1990 nog 54,1%, in 2000 was die inmiddels gedaald tot 28,9%.

Het is inmiddels, ook uit ander onderzoek, duidelijk dat de neergaande trend in het kerkbezoek nog niet ten einde is. Met name het effect als gevolg van 'generatievervanging' zal nog belangrijke invloed hebben. Als we met behulp van lineaire regressie en uitgaande van verder gelijkblijvende omstandigheden de toekomstige ontwikkeling van het kerkbezoek inschatten, dan blijkt het kerkbezoek in 2005 te zijn gedaald tot 447 (8,7% van het aantal parochianen dat dan wordt verwacht). Dat zou neerkomen op een bezettingsgraad van de beschikbare kerkgebouwen van gemiddeld 18,6%. In 2010 zou het aantal kerkbezoekers op 205 komen (5,4% van het aantal parochianen dat dan wordt verwacht). Hetgeen zou neerkomen op een bezettingsgraad van 8,5%.

Dopen

Het aantal dopen daalde over de afgelopen tien jaar eveneens. Niet alleen in absolute zin is van zo'n daling sprake. Ook als bij het aantal doopsels rekening wordt gehouden met het aantal levendgeborenen en het aantal parochianen is sprake van een daling. Van de 100 levendgeborenen werden

er in 1990 nog 4,8 gedoopt. Van de 100 levendgeborenen in 1999 zijn dat er nog maar 3,4. Dat is een daling van bijna 30%. In diezelfde periode daalde het aantal parochianen met 28%.

4 Pastoraal programma

Onder het pastorale programma verstaan we de pastorale activiteiten als realisering van de kerntaken van de parochie

4.1. Pastoraal beleid – pastoraal programma

Op grond van de gesprekken met de pastores kon worden vastgesteld, dat het huidige pastorale programma niet gebaseerd is op expliciet geformuleerd pastoraal beleid. Van duidelijke geformuleerde pastorale doelen, die met behulp van bepaalde middelen, en op een afgesproken wijze binnen een zekere termijn worden gerealiseerd is geen sprake. Het feitelijk beleid wordt vooral bepaald door de steeds terugkerende pastorale activiteiten, die eigenlijk een continu karakter hebben. Voor het overige wordt de pastorale agenda van de parochie gevuld met zich min of meer plotseling voor doende pastorale vragen, uitvaarten, dopen, huwelijken, vergaderingen, catechese – avonden, enzovoort. Het huidige pastorale programma realiseert natuurlijk wel impliciete beleidsdoelen zoals bijvoorbeeld: het in stand houden van het niveau van pastorale dienstverlening in de parochie, of het continueren van bestaande vormen van pastoraat. En geeft ook uitdrukking aan onuitgesproken opvattingen over de missie van de parochie en het pastoraat. Het is de vraag of die impliciete doelen en impliciete opvattingen over pastoraat voor het bestuur wel altijd wenselijk zijn en beoogd worden.

In de kring van pastores werd ook een kritische kanttekening geplaatst bij al dat ontwikkelen van pastoraal beleid. “Is beleid eigenlijk wel zo nodig? Het hart van de parochie bestaat uit de ‘spirituele motor’ die aanzet tot een ‘omvormingsproces’. De parochie is er om mensen met levensvragen te confronteren, en om zo Jezus en God op een aansprekende wijze ter sprake te brengen”. Wij zouden daar bij willen aantekenen, dat nu juist het laatste een uitgesproken opvatting is over de opdracht van de parochie, een expliciet antwoord op de vraag waarvoor de geloofsgemeenschap staat. Over zulke opvattingen moet naar onze mening nu precies in overleg en dialoog meer gedeeld begrip ontstaan. Een breed gedragen missie en visie kan helpen tot een goed gecoördineerde inspanning te komen, om afgesproken doelen te realiseren waarmee de parochie haar opdracht waar tracht te maken.

4.1.1. Liturgie

Het liturgisch programma omvat een veelheid aan activiteiten, die meestal op wijkniveau worden aangeboden, soms ook alleen centraal in één kerk van de parochie. In verreweg de meeste gevallen gaan pastores zelf voor in de vieringen. En het voorgaan van parochianen in liturgie komt weinig voor en is van ondergeschikte betekenis.

Weekendliturgie. In de verschillende wijkkerken wordt elk weekend de gelegenheid geboden deel te nemen aan een eucharistieviering, dan wel een woord- en communieviering. In de meeste gevallen gaan de pastoraal werkster, de pastoraal werker of de diaken voor in de woord- en communievieringen. Een enkele maal ook een parochiaan. Weekendliturgie wordt in de meeste gevallen aangeboden als liturgie bedoeld voor alle parochianen. Er zijn zo nu en dan ook gezinsvieringen en jongerenvieringen die meer op bepaalde groepen zijn gericht.

Liturgie bij Kerst, Pasen, Pinksteren, Allerzielen. Het liturgisch aanbod in deze periodes en bij die bijzondere gelegenheden is meestal per wijk. De Witte Donderdag viering wordt gevierd in twee

liturgische centra van de vijf wijken. De vieringen op Tweede Kerstdag en Tweede Paasdag wordt alleen aangeboden in de St. Jan de Doper. In die wijk blijkt voor die vieringen de meeste belangstelling te zijn, en anderen kunnen zich daar bij aansluiten. Aswoensdag, Hemelvaart, en Allerzielen worden gevierd in de Bonifatiuskerk, bedoeld voor de hele parochie.

Sacramenten, gebedsdiensten, meditatiediensten. Elke wijk kent nog in beperkte mate eigen liturgische tradities, gewoonten en gebruiken. Ook eigen regelingen rond het vieren van de sacramenten. Dagelijks worden de lauden en de vespers gebeden in de Tituskapel. Eenmaal per maand is er een feestelijke vesperdienst in de Bonifatiuskerk, ondersteund door een koor. Bij die viering wordt het officiële vesperale gebruikt. In de Mariamaanden, mei en oktober, is er in de Dominicuskerk en in de Bonifatiuskerk geregeld Rozenkransgebed. In beide kerken wordt ook nog de Blasiuszegen gegeven. Jongeren die in Taizé zijn geweest bezoeken vaak de speciale Taizé – vieringen. Eenmaal per jaar is er ook zo'n viering in de Franciscuskerk. Jongeren van alle gezindten volgen overigens ook wel de vieringen die worden gehouden in de Waalse Kerk. De vieringen bij gelegenheid van de eerste communie zijn nu nog altijd per wijk. Wel is het zo dat de Bonifatiuskerk daarop een uitzondering is. Het is de enige wijk waar geen kinderactiviteiten worden georganiseerd. Het toedienen van het Vormsel gebeurt wel centraal in de Bonifatiuskerk. Doop, huwelijk en uitvaart worden in beginsel met de eigen wijkpastor afgesproken en ook door haar of hem met betrokkenen voorbereid. Op verzoek komt de priester van de parochie thuis of in het ziekenhuis voor de ziekenzalving, en is er elke maand gelegenheid tot biechten in de Dominicuskerk. Tijdens de advent en de vasten kan dat ook in de Bonifatiuskerk.

Het liturgisch programma maakt een zorgvuldig ontwikkelde indruk en omvat het gebruikelijke pastorale aanbod. Uit het programma wordt ook duidelijk dat de parochie haar liturgische expressie vooral zoekt in lang beproefde en traditionele vormen van liturgie, en weinig aandacht heeft voor vernieuwende ontwikkelingen die passen bij een veranderende context. Een groot aantal activiteiten zijn niet gerelateerd aan een of meer bepaalde groepen, maar bedoeld voor iedereen. Zij vinden vooral plaats in een 'aanbodgestuurde' organisatieomgeving.

4.1.2. Gemeenschapsopbouw

In elke wijk staat de wijkraad voor de opbouw van de geloofsgemeenschap in die wijk. Dat is haar primaire taak. Onder het programma van gemeenschapsopbouw valt een groot aantal activiteiten en initiatieven. Soms worden die in alle wijken gepraktiseerd, soms in één of een paar wijken. Alle activiteiten in het kader van gemeenschapsopbouw zijn er vooral op gericht het onderlinge contact en de onderlinge verbondenheid te stimuleren en in stand te houden. Een aantal van de initiatieven is gerelateerd aan bepaalde groepen van de parochie, zoals nieuwkomers, ouderen, zieken, kerkgangers, en jongeren. Daarnaast zijn er ook een aantal activiteiten die gericht zijn op alle parochianen, zoals groot – huisbezoek, inspraakavonden, en open wijkavonden.

Op wijkniveau lijkt het programma voor gemeenschapsopbouw redelijk uitgewerkt. Het accent ligt daar immers op de versterking en ontwikkeling van het relatienetwerk op kleinschalig niveau. Maar het huidige programma gemeenschapsopbouw kent eigenlijk nauwelijks activiteiten op parochieniveau. Het programma maakt daardoor sterk de indruk dat het op dit niveau de 'voortgang van de oude vier parochies' bewerkt en onbedoeld voorbij gaat aan de inmiddels al vijftien jaar geleden voltrokken fusie tot de Titus Brandsma parochie. 'Oude bloedgroepen' kunnen zo zonder integreernde en gemeenschapsopbouwende activiteiten op parochieniveau nog jaren ongestoord verder leven. Tot het terrein van gemeenschapsopbouw horen ook activiteiten die leiden tot het creatief gezamenlijk vorm geven aan één parochie, die recht doet aan alle verscheidenheid die er onder parochianen aanwezig is. Het is daarbij zelfs de vraag of een 'wjkindeling op basis van oude parochies' de meest aangewezen structuur is.

4.1.3. Catechese – vorming – toerusting

De catechese wordt in de parochie op twee niveaus gerealiseerd. Alle catechese voor kinderen in de basisschoolleeftijd wordt op wijkniveau aangeboden. Het gaat dan vooral om: de voorbereiding op de eerste communie, kindercatechese na de eerste communie, de kindernevendienst, en de catechetische contacten met het katholiek basisonderwijs. In een enkel geval is er ook vormend en toerustend aanbod voor volwassenen op wijkniveau (feministische theologie, oecumenisch aanbod). Maar dat blijft uitzondering, want catechese, vorming, en toerusting wordt zoveel mogelijk centraal in het Titus Brandsma Huis aangeboden. Dat geldt voor activiteiten die zijn bedoeld voor jongeren na de basisschool, en voor volwassenen. Elk halfjaar verschijnt er een uitgebreide brochure waarin het programma voor de komende periode wordt gepresenteerd. Het aanbod is zeer divers, van een cursus over de r.k. – traditie tot cursussen over kunst, cultuur en muziek. Gemiddeld nemen jaarlijks ongeveer 250 mensen deel aan de activiteiten. Mensen met verschillende achtergrond en betrokkenheid. Van randkerkelijken tot kerkelijke kernleden, van buitenkerkelijken tot actieve leden van andere kerken. Het is nadrukkelijk de bedoeling om met het werk van het Titus Brandsma Huis ook een open netwerk ‘naar buiten’ te ontwikkelen en in stand te houden. Het Titus Brandsma Huis heeft ook missionaire ambities.

Voor de kinderen in de basisschoolleeftijd is er voorzien in de gebruikelijke sacramentencatechese (eerste communie en vormsel). In de St. Jan de Doper wordt voor een bescheiden groep kinderen nog een catechetisch vervolg op de eerste communie aangeboden. Het is slechts een bescheiden onderdeel van het hele catechetisch programma van de parochie dat grotendeels centraal wordt uitgevoerd. Als het gaat om de catechese aan jongeren, dan kent dat programma drie doelgroepen: 12 – 15 jarigen (Klup – catechese), 15 – 20 jaar (Trefpunt) en 21 jaar en ouder (Extra+). Voor de rest is het programma vooral een thematisch aanbod waarop belangstellenden kunnen inschrijven. Het programma ziet er goed ontwikkeld uit en heeft op basis van de verkregen informatie blijkbaar ook een zekere aantrekkelijkheid. Wel vragen wij ons af, of de opvattingen en achterliggende visie van waaruit het Titus Brandsma Huis haar werk doet wel voldoende gedeeld en mede gedragen worden door de wijken, c.q. de parochie. Het Titus Brandsma Huis presenteert zichzelf in het programma als een Centrum voor Catechese en Spiritualiteit, met als intentie de katholieke levensvisie tot spreken te brengen in dialoog met anderen en andere levensvisies, en daar komen de eerder uitgesproken missionaire ambities nog eens bij. Wij vragen ons wel af hoe die intentie en ambities zich verhouden met de andere programma's van de parochie.

4.1.4. Diaconie

Alle diaconale activiteiten worden centraal afgestemd en centraal uitgevoerd. Het diaconale programma is verreweg het minst ontwikkeld. De maatschappelijke presentie van de geloofsgemeenschap beperkt zich tot materiele ondersteuning via de Caritas, geregelde contacten met de Arme Kant van Leeuwarden en de Arme Kant van Friesland, activiteiten die worden ontwikkeld door de werkgroep Vrede, Ontwikkeling en Missie, en enkele incidentele contacten met Asielzoekers en studerende buitenlandse jongeren.

Het diaconale programma is nog onderontwikkeld gebleven. Er wordt weinig systematisch aan kerk en samenlevingsvraagstukken gewerkt, en er wordt vanuit de geloofsgemeenschap geen vorm gegeven aan de verantwoordelijkheid die ook de katholieke geloofsgemeenschap draagt voor de samenleving in Leeuwarden en de woonkernen die tot het parochiegebied behoren. Er zijn geen initiatieven, of deelnemingen in initiatieven, ten behoeve van mensen aan de zelfkant van het bestaan, evenmin als er ondersteunende activiteiten zijn ontwikkeld ten behoeve van (zelfhulp)groepen die trachten hun kansen op maatschappelijke participatie te verbeteren. Ook blijkt uit de verkregen informatie niet dat de parochie op de daartoe geëigende momenten en plaatsen deelneemt aan het maatschappelijk debat en haar verantwoordelijkheid neemt om ten behoeve van een menselijke samenleving en op communicatieve wijze haar eigen opvattingen in te brengen. Op dit terrein heeft de parochie de aansluiting met de omgeving beslist (nog) niet gevonden.

4.1.5. Enkele kritische aantekeningen

Het huidige pastorale programma is uitdrukking van onuitgesproken doelstellingen en opvattingen waarvan het de vraag is of ze wel zo wenselijk zijn en voldoende worden gedragen. Het geheel overziende lijkt met het huidige pastorale programma vooral de continuïteit en instandhouding van een uitgebreide liturgische en sacramentele dienstverlening aan de parochianen te worden beoogd. Mede als gevolg daarvan is de parochie in haar pastorale programmering erg parochie-intern gericht, en ‘scheef’ gegroeid. Een wat aparte positie in het geheel neemt het Titus Brandsma Huis in, dat als Centrum voor Catechese en Spiritualiteit juist tracht een open relatie te ontwikkelen en in stand te houden met haar omgeving.

De pastorale programmering maakt sterk de indruk het pastoraat “van het verleden, uit de tijd van vóór 1986” zoveel mogelijk te willen voortzetten. Het liturgisch pastoraat wordt als het ware met eigen wijk (parochie?)pastores in de eigen wijken (oude parochies?) gewoon voortgezet, alsof er geen fusie heeft plaatsgevonden. Misschien is dat wel één van de belangrijkste redenen waarom het er nog niet van is gekomen pastoraal beleid voor de hele parochie te ontwikkelen, wat meer innovatief te werken, en aansluiting met de omringende samenleving te zoeken. Bij dat alles gaat het Titus Brandsma Huis met een zeker succes zijn eigen weg.

4.2. Parochianen en pastoraal programma

In dit onderdeel laten we zoveel mogelijk de parochianen aan het woord. Het gaat daarbij om hun opmerkingen, ervaringen en waarderingen met betrekking tot het huidige pastoraat. Ook om hun suggesties, ideeën en behoeften als het gaat om de toekomst van de geloofsgemeenschap. We doen dat op grond van de kwalitatieve verwerking van de verslagen van de Open Wijkavonden en de kwantitatieve verwerking van de resultaten van de enquête onder een grote groep parochianen.

4.2.1. Bezoekers Open Wijkavonden

De beleidsadviescommissie organiseerde in samenwerking met de wijkraden een zestal “Open Wijkavonden” waarvoor alle parochianen werden uitgenodigd. Het thema van de betreffende avonden betrof de toekomst van de Titus Brandsma parochie. Aan de zes avonden werd door ruim driehonderd parochianen deelgenomen.

Kenmerken. De bezoekers van de Open Wijkavonden (voortaan kortweg ‘bezoekers’) waren over het algemeen van middelbare en oudere leeftijd. Verreweg de meeste van hen waren als vrijwilliger bij de parochie betrokken, of waren dat in het recente verleden en nu omwille van de hoge leeftijd gestopt. Een aantal namen deel aan cursussen en avonden van de parochie. Over het algemeen waren bezoekers dus betrokken en actieve parochianen van middelbare en oudere leeftijd.

Opvattingen, ervaringen, behoeften, voorstellen. Gedurende de bijeenkomsten gaven zij hun opvattingen en ervaringen over een groot aantal zaken. We brachten de grote verscheidenheid aan inbreng terug tot enkele hoofdlijnen: A. Kerk als geloofsgemeenschap, B. Kerk als werkorganisatie, en C. Kernactiviteiten. De opmerkingen en suggesties met betrekking tot de (kerk)gebouwen komen in het volgende hoofdstuk aan de orde en laten we bij dit onderdeel verder buiten beschouwing.

A. Kerk als geloofsgemeenschap

Alle bezoekers typeren de kerk van de toekomst als een open, uitnodigende en laagdrempelige gemeenschap voor gelovige mensen van alle leeftijden en uit alle bevolkingsgroepen. Mensen die ook actief meedoen, en samen de ‘kar’ willen trekken. “Naar de kerk gaan” alleen is niet genoeg. De hoogste prioriteit heeft voor hen het versterken en behouden van de onderlinge band, de saamhorigheid en betrokkenheid op elkaar. Van belang is dat die geloofsgemeenschap ook een duidelijke uitstraling naar ‘buiten’ heeft, duidelijk staat voor hetgeen men wil uitdragen. Van een introverte kerk naar een veel meer naar buiten gerichte kerk. Een gemeenschap met een duidelijk ‘gezicht’ en een helder profiel. Een veelvuldig terugkerend beeld is dat van een ‘thuis voor geloof en spiritualiteit’ waar iedereen zich welkom voelt, waar vriendschap heerst, zoals dat nu al wordt gepraktiseerd in

het Titus Brandsma Huis. Als het gaat om openheid, hartelijkheid en vriendelijkheid gebruiken bezoekers bisschop Möller als voorbeeld voor hun geloofsgemeenschap. Als zij spreken over de kerkelijke presentie in de samenleving, de ‘uitstraling’ naar ‘buiten’, nemen zij bisschop Muskens als hun voorbeeld. Vooral als de geloofsgemeenschap weer een duidelijke boodschap heeft kan zij misschien ook jongeren weer interesseren.

Voor het vormen van zulke geloofsgemeenschappen is kleinschaligheid belangrijk. Voor gemeenschapsvorming zijn kleine groepen noodzakelijk, waar we elkaar kunnen bemoedigen en bevestigen in geloof. Waar we elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar kunnen mee leven. Niet als ‘gesloten’ groepen, maar als groepen die open staan voor anderen, en waar ook alle ruimte is voor ‘medelander’s’. Levende gemeenschappen die groeien. Gemeenschappen die durven ingaan op de kritiek van jonge mensen, en die andere vormen van Kerk – zijn durven onderzoeken. Centraal in het ‘samenzijn’ staat de liturgie. Dat is de kern, het hart, de bron van de geloofsgemeenschap. Maar het gaat wel om een mix: enerzijds spiritualiteit en inspirerende liturgie, anderzijds maatschappelijk present zijn, je laten zien, iets uitdragen. Samen zetten wij ons ook in voor een betere wereld.

De geloofsgemeenschap wordt met verschillende beelden aangeduid. Zo is de geloofsgemeenschap als een ‘camping’. Het is beslist geen ‘buurtsuper’. De kerkelijke gemeenschap is eerder als het mystieke lichaam van Christus, sacramenteel van aard. De geloofsgemeenschap wordt in een enkel geval geïdentificeerd met de parochiekerk en de pastoor. In een ander geval is de geloofsgemeenschap gelijk aan de parochianen: “zonder parochianen geen parochie”.

B. Kerk als werkorganisatie

Een aantal malen brengen bezoekers naar voren dat de parochie geen bedrijf is, ook al begrijpen zij dat voor het vele werk een goede organisatie nodig is. Zij kenmerken die pastorale organisatie vooral als werkgroepenverband op (al dan niet aangepast) wijkniveau, dat vooral bemenst wordt door de vele vrijwilligers die naast de pastores bijdragen aan de continuïteit van het pastorale werk. De vrijwilligers kunnen natuurlijk niet rekenen op een financiële vergoeding voor hun werk, maar aan hen kunnen wel de nodige faciliteiten beschikbaar worden gesteld, cursussen en opleiding worden geboden, en het vergoeden van de gemaakte onkosten. Van de leiding van die organisatie verwachten de bezoekers inspiratie en zorgvuldige sturing die dienstbaar aan de ‘zaak’ is en vrijwilligers motiveert en stimuleert. Sturing die niet te ‘dwingend’ is, maar openstaat voor ontwikkelingen. Het is daarbij voor een aantal bezoekers van belang, dat pastorale werk(st)ers meer bevoegdheden krijgen, zeker ook met het oog op de goede voortgang van de pastorale zorg. Pastores zijn onmisbaar voor de parochie. Zij zijn de ‘kartrekkers’ in geloof en spiritualiteit en altijd aanspreekbaar. Voor een vitale parochie is ook een centraal aanspreekpunt onmisbaar. “Bij een ‘medisch centrum’ of een ‘zorgcentrum’ wordt de telefoon ook altijd opgenomen en worden er dingen door gegeven”, zo vergelijken de bezoekers de bereikbaarheid van de parochie.

De werkorganisatie is er, en dat beseffen zeer vele bezoekers, ten dienste van een groot aantal aangegeven ‘doelgroepen’. Bezoekers zijn zich heel wel bewust van het feit dat parochianen al lang geen homogene groep meer zijn, en dat een en ander vraagt om een gedifferentieerde pastorale aanpak op alle werkerreinen van het pastoraat. “De markt moet bediend worden” zoals enkelen het uitdrukten. Als belangrijkste doelgroep worden de jongeren genoemd. Zij zijn onmisbaar voor de toekomst van de geloofsgemeenschap. Vervolgens achten bezoekers ook ouders van jeugd en jongeren een belangrijke groep binnen de geloofsgemeenschap. Andere groepen die worden genoemd zijn o.a.: ouderen, asielzoekers, nieuwkomers, zoekende mensen, alleenstaanden, studenten, eenzame mensen, mensen die niet meer in de kerk komen.

Volgens de bezoekers moet er ook gedacht worden aan PR en publiciteit. Zo is het bestaan van sommige (werk)groepen en activiteiten binnen de parochie nog onvoldoende bekend. Zoals bijvoorbeeld het bezoekwerk, de Klup-katechese en het Trefpunt. Vooral de laatste twee activiteiten zijn erg belangrijk. Zij zijn bedoeld voor jongeren van 13 – 21 jaar. Bij de publiciteit moet ook zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van de nieuwe mogelijkheden via Internet. Het is ook met

het oog op het werven van vrijwilligers van belang dat de PR van de parochie goed verzorgd is. Voorgesteld wordt om het eigen wijkblad bij alle betreffende parochianen thuis te bezorgen. Bij de publiciteit moet ook rekening worden gehouden met de groep allochtonen en asielzoekers. Zij zijn over het algemeen goed aan te spreken in het engels.

Op een aantal punten hebben de bezoekers vragen bij de werkorganisatie. Allereerst financiële vragen. Is er in de komende periode nog voldoende financieel draagvlak om de parochie en de wijken van voldoende middelen te voorzien? De vraag spitst zich met name toe als het gaat om de kerkgebouwen. Is het handhaven van vier kerkgebouwen financieel op den duur haalbaar? Een aantal van hen veronderstelt dat het om financiële redenen niet mogelijk zal zijn alle kerkgebouwen open te houden, en ziet daarin tevens een reden om dan ook de wijkindelingen aan te passen. Dat druist wel tegen het gevoel in om 'alles open te houden'. Anderen vinden de vraag of de wijkindeling en het aantal gebouwen hetzelfde moeten blijven, niet alleen afhankelijk van de financiën, maar ook van het aantal parochianen, pastores en vrijwilligers. Zij vragen zich bovendien af of er niet een grotere deelname aan de actie Kerkbalans mogelijk is. Hoe dan ook, over het algemeen vindt men het financiële plaatje wel belangrijk als het gaat om de vraag of er een kerk dicht moet. Er zal in ieder geval iets moeten gebeuren, want de werkorganisatie kan niet op dezelfde manier verder. Een alternatief wordt soms gezocht in een meer multifunctioneel gebruik van de gebouwen. Door verhuur aan derden zouden inkomsten kunnen worden gegenereerd waarmee het onderhoud weer zou kunnen worden afgedekt. Een aantal doet een beroep op het bestuur om in ieder geval niet snel tot verkoop van kerken te besluiten, dat kan altijd nog. Vervolgens zijn er vragen rond het vervullen van allerlei taken in de parochie. Veel vrijwilligers zijn inmiddels wat ouder en zien niet onmiddellijk hoe de 'vacatures' die bij werkgroepen zullen gaan ontstaan door andere vrijwilligers worden ingevuld. Nu ook pastor Vermaat en pastor te Velde er weer diocesane taken bij hebben gekregen zal het nog meer nodig zijn dat parochianen actief in het pastorale werk gaan participeren. "Kunnen we ook op termijn nog voldoende mensen vinden voor het vele werk?" De parochie zou meer moeten investeren in vrijwilligers, en vrijwilligers meer moeten inschakelen. En tenslotte heeft men vragen bij de huidige wijk indeling. Vragen die worden opgeroepen in verband met de vraag of de kerk open kan blijven. Bezoekers brengen nadrukkelijk de mogelijkheid naar voren de wijkindeling los te zien van de vraag rond bepaalde kerkgebouwen. Een wijkindeling is bedoeld om kleinschaligheid in de parochie te waarborgen. Een andere wijkindeling is dan ook heel goed denkbaar. Wel is een plaats van ontmoeting in de wijk belangrijk en dient bij een wijkindeling ook rekening te worden gehouden met de nieuwbouw(plannen) aan de zuidkant van Leeuwarden.

C. Kernactiviteiten

Liturgie. Voor een goede geloofsgemeenschap is goede liturgie noodzakelijk, daar mogen best kwaliteitseisen aan worden gesteld. Het gaat om één van de belangrijkste taken van de kerk. Inspirerende voorgangers met de gave van het woord zijn onontbeerlijk. Van goede liturgie gaat veel inspiratie uit. Liturgie is de bron van inspiratie. Minimaal één eucharistieviering per week is belangrijk. Wel zou er volgens anderen minder verschil mogen zijn tussen eucharistievieringen en vieringen waarin de pastorale werk(st)er voorgaat. Daar moet meer gelijkwaardig mee worden omgegaan.

Er is behoefte aan aansprekende en inspirerende liturgie, maar die behoefte is in alle concreetheid niet zo eenduidig. De een laat zich zo, de ander weer anders door liturgie 'aanspreken'. Daarom moet liturgie ook worden afgestemd op verschillende groepen parochianen. Voor aansprekende en inspirerende liturgie is het bevorderlijk als de kerk behoorlijk bezet is. Liever een volle kerk, dan vier lege. Concentreren doet inspireren.

Er is ook behoefte aan het bevorderen van de participatie van de gelovigen in de liturgie. Het moet allemaal levendiger, eigentijds, in een moderner jasje. "Je moet je er meer betrokken bij voelen". Er wordt op gewezen dat het koor er is ter ondersteuning en dat de gelovigen moeten kunnen meezingen. Daarom niet steeds nieuwe liederen. Er zou ook meer ruimte geboden kunnen worden voor stilte. Belangrijk vinden bezoekers ook dat de liturgie verbonden blijft met het leven en het samenleven van mensen van deze tijd.

Wellicht kan elke wijk in de liturgie eigen accenten en een eigen 'kleur' ontwikkelen. Kerken worden dan plekken met een eigen liturgische identiteit. Zo zou in de Bonifatiuskerk als 'stadskerk' best wat vaker liturgie kunnen worden gevierd. Er valt bijvoorbeeld ook te denken aan lunchpauzediensten.

Catechese. Bezoekers beschouwen catechese vooral als geloofsverdieping die in het Titus Brandsma Huis wordt aangeboden. Dat is meer en meer een open en uitnodigend thuis voor geloof en spiritualiteit, en zou zich verder mogen ontwikkelen als 'leerhuis'. Zij vinden dat mensen eerder moeten leren geloven, dan 'het geloof' leren. Catechese moet wel in een modern jasje en getoetst worden aan de praktijk. In het kader van geloofsverdieping zou een basiscursus voor volwassenen kunnen helpen het geloof beter te kunnen uitdragen. Er zou niet alleen in het Titus Brandsma Huis iets moeten worden gedaan aan geloofsverdieping, maar ook op andere plaatsen. Het vergroten van kennis van zaken op geloofsgebied wordt van groot belang geacht. Daardoor kan ook meer binding met de kerk ontstaan. "We zijn niet gewend met elkaar over geloofszaken te praten, best moeilijk, maar ervaren dat toch als heel goed hier met elkaar". Door thema avonden blijkt dat geloofsverdieping heel zinvol is.

Catechese wordt sterk verbonden met jongeren en met jeugd. Bezoekers zien hier dan ook gemakkelijk relatie met het katholiek onderwijs. Zij vinden het belangrijk dat de kerk ook weer meer invloed op het katholiek onderwijs krijgt. Misschien kan de parochie ook meer dingen op school organiseren.

Diaconie en pastoraat. Het belang van diaconie wordt door de bezoekers onderschreven. Het gaat daarbij om de kerkelijke presentie in onze samenleving, om de inzet van de kerk voor een betere wereld. De essentie van het evangelie is diaconie. Dienstbaarheid aan de samenleving zou daarom een grotere rol moeten spelen de parochie. Als inspirerend voorbeeld wordt bisschop Muskens genoemd. Een aantal bezoekers pleiten voor de aanstelling van iemand voor diaconie. De dienstbaarheid, zoals bisschop Muskens die uitdraagt, is een taak van de kerk die versterkt zou moeten worden. Er is veel psychisch leed in onze samenleving en de kerk kan daarin veel betekenen. In de Bonifatius komen ook nogal eens asielzoekers naar de vieringen, en het is ook dienstbaarheid aan hen om hen voor en na de dienst goed op te vangen, en hen het gevoel te geven dat ze welkom zijn. Het Titus Brandsma Huis zou een 'aanlooppunt' voor asielzoekers en minderheidsgroepen kunnen worden. Daar kan een taalcafé starten, of een middag voor allochtonen. Of een 'inloophuis' waar je even kunt vertoeven, waar een plek voor mensen is waar ze welkom zijn. Een aantal bezoekers vond dat men diaconie ook weer niet moet overdrijven. De parochie doet voldoende aan diaconie als dat door twee kerken wordt gedaan.

Ook de pastorale zorg vraagt aandacht in de komende jaren. Het is een belangrijk aspect van kerkzijn. Oudere mensen willen graag thuis door de pastor worden bezocht. Binnen de pastorale zorg wordt het begeleiden van zieken en stervenden erg belangrijk gevonden. Op dit terrein is ook centrale coördinatie mogelijk. Als de pastorale werker of de diaconale werker meer bevoegdheden zou krijgen, kon die pastorale zorg ook worden uitgebreid. Die uitbreiding is van een aantal bezoekers een uitdrukkelijke wens, met name de pastorale zorg van pastores.

Gemeenschapsopbouw. De doelstelling voor de komende jaren van gemeenschapsopbouw is volgens de bezoekers allereerst het versterken en behouden van de onderlinge verbondenheid, de saamhorigheid en de betrokkenheid op elkaar. Velen pleiten voor het bevorderen van gemeenschapszin en het uitvoeren van activiteiten die de opbouw van de gemeenschap beogen. Dat kan bijvoorbeeld door middel van (groot)huisbezoek. Dat algemeen huisbezoek kan ook door leken gebeuren à la de ouderlingen. Ook zijn huiskamerbijeenkomsten met een buurt een goed middel om gemeenschap te bevorderen. Gewoon de mensen uitnodigen, ook degenen die niet meer kerken, maar wel ingeschreven staan. De praktijk leert dat mensen zo'n uitnodiging op prijs stellen. Je zou de buurt ook in de kerk kunnen uitnodigen voor koffie of een tentoonstelling. Een ander middel is

een goede begeleiding van de nieuwkomers. Koffie drinken na de vieringen biedt ook de mogelijkheid om elkaar beter te leren kennen en te horen waar de parochie aan zou moeten werken.

De wijken als basis voor lokale gemeenschappen blijven, ook al hoeft zo'n wijk niet per sé aan een kerkgebouw gebonden te zijn. Maar als er een verandering in wijkindeling komt, en er verdwijnen kerkgebouwen dan wel graag wijkcentra als mogelijkheid tot ontmoeting en samenkomst. Goede accommodatie is belangrijk voor de opbouw van de gemeenschap. Zo'n centrum kan ook zieken en ouderen in de wijk de mogelijkheid bieden tot sociale contacten. Kleinschalige gemeenschapsopbouw in wijk en buurt moet ook blijven als maar één centrale kerk zou zijn. Een kleine wijk is bovendien beter voor een actief kader van vrijwilligers. Bij een eventuele nieuwe wijkindeling moet ook rekening worden gehouden met de stadsuitbreiding. De parochiegemeenschap moet van de onderaf worden opgebouwd. Als die gemeenschap er is, komt de rest vanzelf. De opbouw van die gemeenschap is voorwaarde.

Een belangrijke groep voor gemeenschapsopbouw zijn de jongeren. "Hoe spreken we de 'verloren generatie' nog aan?". De opbouw van de gemeenschap hoeft niet alleen met kerkelijke activiteiten brengt een jongere naar voren. Dat kan ook met andere activiteiten als: wandelen, of klussen in en om het gebouw. Als de parochie er niet in slaagt jongeren een eigen plek te geven dan verliest ze tenslotte haar eigen toekomst. Een andere groep die om aandacht vraagt zijn de asielzoekers en 'medelanders'. Veel van hen zijn trouwe kerkbezoekers maar hebben een taalprobleem en komen uit een andere cultuur. Ook zij horen tot de gemeenschap. Hier kan het Titus Brandsma Huis als ontmoetingsplek een rol spelen.

Er moet op gelet worden dat de gemeenschap niet een 'gesloten groep vrijwilligers' wordt, waar anderen nog maar moeilijk tussen kunnen komen. Dat gevaar is niet denkbeeldig. Vrijwilligers zouden juist mee moeten werken aan de opbouw van een open en uitnodigende geloofsgemeenschap, een thuis van geloof en spiritualiteit, en anderen actief moeten uitnodigen om mee te doen.

Oecumene. Een aantal bezoekers vraagt om meer oecumenische vieringen dan tot nu het geval is. Als christenen moeten we meer met elkaar durven te zijn. Heel speciaal wordt aandacht gevraagd voor de levendige oecumenische gemeenschap in Cammingaburen, die door alle mogelijke veranderingen niet verloren mag gaan. Er vielen ook geluiden te horen om in het vrijwilligerswerk meer oecumenisch te werken. "Geef vrijwilligers een open kerk ook voor de niet rooms-katholieken onder hen". Weer anderen roepen op de oecumene nu niet uit het oog te verliezen. Er is misschien ook veel mogelijk samen met de reformatorische kerken. Sommigen stellen voor tot een zekere 'samenvoeging' te komen.

4.2.2. Parochianen, deelgroepen

Zoals ook de bezoekers van de wijkavonden op meerdere momenten naar voren brachten, zijn de parochianen al lang geen homogene groep meer. Er zijn tal van criteria denkbaar op basis waarvan men kan besluiten tot het nader indelen van die grote groep parochianen in kleinere deelgroepen die ieder een zekere eigenheid hebben. Natuurlijk laat men zich bij de keuze van die criteria leiden door het doel dat men met het indelen van de parochianen in deelgroepen heeft.

Omdat we met ons rapport een bijdrage willen leveren aan de discussie over het te voeren pastoraal beleid in de komende jaren, kozen wij er voor om de navolgende deelgroepen aan het woord te laten (zie voor nadere informatie over de indeling van de groepen ook de bijlage bij dit rapport):

- Betrokken-parochianen: die groep parochianen onder de respondenten, die hebben aangegeven, dat zij zich betrokken voelen bij wat er in de parochie gebeurt, maar niet als vrijwilliger in de parochie werkzaam zijn.
- Parochianen 'op (grote) afstand' (buiten-parochianen): die groep parochianen onder de respondenten, die hebben aangegeven dat zij zichzelf ver-

staan als ‘leden van de parochie op afstand’ of zelfs als ‘eigenlijk geen lid meer van de parochie’, en ook niet als vrijwilliger betrokken zijn bij de parochie.

- Vrijwilligers: de groep vrijwilligers onder de respondenten. Alle respondenten die zelf hebben aangegeven binnen de parochie betrokken te zijn in het vrijwilligerswerk.
- Jongeren van 13 – 25 jaar. Op bescheiden wijze komt ook deze groep in de resultaten aan het woord. Zij vulden een afzonderlijk, voor deze groep speciaal aangeboden enquêteformulier in. Voor nagenoeg alle parochies is dit een moeilijk te bereiken groep. Voor de toekomst is het van belang om ook in het pastorale beleid waar mogelijk rekening te houden met de verlangens en behoeften die onder hen leven.
- Huishoudens met één of meer kinderen van 12 jaar of jonger. Huishoudens met één of meer kinderen van 12 jaar of jonger vindt men in alle drie onderscheiden deelgroepen. Omdat gezinnen met jonge kinderen voor de toekomst van de geloofsgemeenschap een belangrijk groep zijn, ‘zoomden’ we binnen de totale groep respondenten op deze groep nog eens speciaal in. Uit de totale groep respondenten selecteerden we alle huishoudens met tenminste één kind in de lagere school leeftijd.

Betrokken-parochianen	N = 117	13,8%
Parochianen op (grote) afstand	N = 433	51,2%
Vrijwilligers	N = 154	18,2%
Niet in te delen respondenten	N = 43	5,1%
Jongeren 13 – 25 jaar	N = 99	11,7%
Totaal respondenten	N = 846	100,0%

Tabel 5 Indeling respondenten naar deelgroepen.

We laten dus niet een ‘gemiddelde stem’ klinken, maar een ‘meerstemmig koor’, omdat dat meer recht doet aan de werkelijkheid. Parochianen ‘zingen niet éénstemmig’, maar als een kleurrijk koor. In onderstaande tabel geven we eerst de verdeling van de groepen. De deelgroep ‘huishoudens met één of meer kinderen van 12 jaar of jonger’ nemen we niet afzonderlijk in de tabel op, omdat die respondenten onderdeel uitmaken van alle andere deelgroepen.

Tenslotte moeten we nog opmerken, dat de leeftijdsopbouw onder de totale groep respondenten wat afwijkt van de leeftijdsopbouw onder de parochianen in het algemeen. De leeftijdsgroep 25 – 34 jaar is ondervertegenwoordigd, de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder is oververtegenwoordigd.

4.2.3. Betrokken-parochianen

Betrokken-parochianen zijn zij, die zelf hebben aangegeven actief betrokken te zijn op wat er in de parochie gebeurt. Zij zijn mensen die actief participeren in allerlei activiteiten van de parochie. Deelnemers aan het kerkelijk leven zou men ze ook kunnen noemen.

Kenmerken. Aan het woord komt de groep parochianen die zelf hebben aangegeven, dat zij zich betrokken voelen bij wat er in de parochie gebeurt. Meer dan 60% van de groep betrokken parochianen is 65 jaar of ouder.

Lager onderwijs (lo - vglo)	17,1%
-----------------------------	-------

Lager beroepsonderwijs (bv. lts of lhno)	8,1%
(M)ulo, Mavo	34,2%
HBS, Lyceum, Gymnasium, Atheneum	10,8%
Hoger beroepsonderwijs	19,8%
Universitair onderwijs	3,6%
Andere opleidingen	6,3%

Tabel 6 Opleiding betrokken-parochianen. In % van N = 111.

Voor meer dan een derde genoten zij middelbaar algemeen vormend onderwijs (Mulo, Mavo). En eveneens voor meer dan een derde hebben zij een hogere opleiding achter de rug (VWO, HBO, Universiteit). Vaak is dat een hogere beroepsopleiding.

Ik doe betaald werk	21,4%
Ik ben gepensioneerd	53,6%
Ik doe werk in huis (opvoeding, huishouding)	19,6%
Ik ben werkeloos/arbeidsongeschikt	4,5%
Ik volg een (school) opleiding	0,9%

Tabel 7 Persoonlijke situatie betrokken-parochianen. In % van N = 112

Ruim de helft van de betrokken-parochianen is gepensioneerd. Een vijfde verricht betaald werk, en een even grote groep neemt de zorgtaken thuis voor zijn of haar rekening (zie bovenstaande tabel). Gemiddeld genomen maakt het overgrote deel van de betrokken-parochianen al heel lang deel uit van de parochie. Meer dan 90% woont al langer dan tien jaar in het verzorgingsgebied van de parochie.

Betrokken-parochianen wonen vooral in de Dominicuswijk (28,7%), de Franciscuswijk (30,8%) en de St. Jan de Doperwijk (27,8%). In de Bonifatiuswijk, het centrum van Leeuwarden, wonen veel minder betrokken-parochianen. Onder de betrokken-parochianen is het gemiddelde kerkbezoek erg hoog. Een derde van hen gaat eenmaal per week, de helft eenmaal of tweemaal per maand. Meer dan 80% gaat dus maandelijks of zelfs vaker naar de kerk.

Nooit (meer)	4,4%
Eén of enkele keren per jaar (bv. Kerst/Pasen)	12,3%
Eén of twee keer per maand	50,0%
Eén keer per week of vaker	33,3%

Tabel 8 Gemiddeld kerkbezoek onder betrokken-parochianen. In % van N = 114.

De cijfers moeten wel enigszins worden gerelativeerd. Ook uit ander onderzoek is gebleken, dat respondenten een ‘neiging’ hebben zichzelf wat ‘hogere’ in te schatten als het om kerkbezoek gaat, dan uit de feitelijkheid blijkt. De groep parochianen die aangeeft nooit meer naar de kerk te gaan is betrekkelijk klein. Zij bedraagt nog geen 5%. In ieder geval heeft ruim 95% van de betrokken parochianen blijikbaar jaarlijks tenminste enkele keren liturgisch contact met de parochie.

Van de betrokken-parochianen doet ruim 87% mee aan de actie Kerkbalans, en draagt zo ook financieel bij aan de continuïteit van de parochie. Tellen we daar nog eens de mensen bij die aangeven de kerk jaarlijks financieel met een gift te steunen, dan dragen nagenoeg alle betrokken parochianen ook financieel hun steentje bij.

Betrokken-parochianen besteden nogal wat aandacht en tijd aan het parochienieuws in “Huis aan Huis”. Bijna driekwart besteedt aan dat nieuws circa 10 minuten of meer. En op een enkele uitzon-

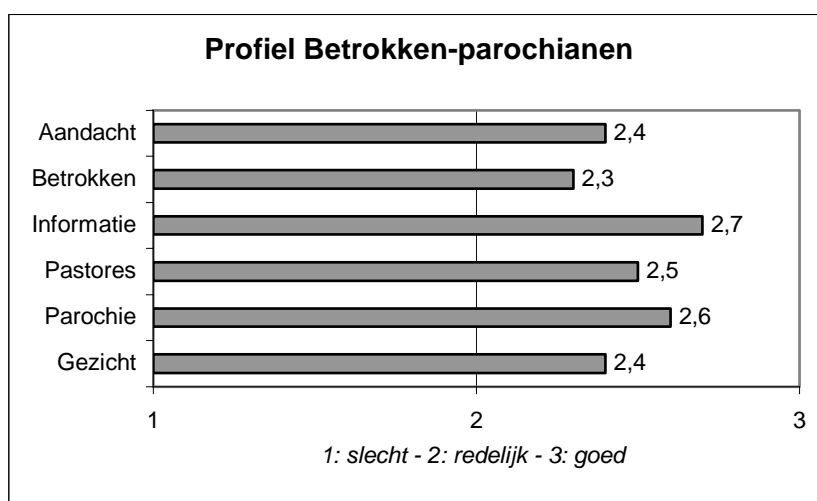
dering na, neemt iedereen in ieder geval ‘kopsgewijs’ kennis van dat nieuws. Zij besteden 5 minuten of meer aan die berichten. Voor zover er sprake is van een eigen wijkblad, ook daarvan nemen betrokken-parochianen in ruime mate kennis. Ook hier geldt dat praktisch iedereen tenminste ‘kopsgewijs’ kennis neemt van de inhoud, terwijl in dit geval zelfs ruim meer dan driekwart aan de berichten 10 minuten of meer tijd besteedt. Zowel het parochienieuws in ‘Huis aan Huis’ als een eigen wijkblad blijken voor betrokken – parochianen goede informatiekanalen.

Betrokken-parochianen wijzen een eventueel verzoek van de parochie om een vrijwilligerstaak op zich te nemen niet zonder meer van de hand. Ruim 39% neemt zo’n verzoek serieus in overweging, wil wel iets doen voor de parochie, en laat de reactie afhangen van het concrete beroep dat op haar of hem wordt gedaan. De overige 60% is niet bereid en wijst elk verzoek tot vrijwilligerswerk van de parochie af. Als belangrijkste reden wordt opgegeven, dat men voor een vrijwilligerstaak in de parochie te oud is. ‘Geen tijd’ of ‘liever buiten de kerk inzetten’ zijn maar zelden redenen voor die afwijzing. Dat wil overigens niet zeggen dat zij niet maatschappelijk actief participeren. Meer dan 35% heeft een vrijwilligerstaak in het maatschappelijk verkeer.

Tenslotte vroegen we de betrokken – parochianen zichzelf te typeren als ‘gelovige’. Speelt geloven in hun persoonlijk leven een rol van betekenis? Ruim 84% typeerde zichzelf als iemand in wiens leven geloof een grote tot zeer grote rol speelt. Slechts een kleine minderheid geeft aan dat geloven wel enige betekenis heeft, maar zeker geen grote rol speelt. Bij alle betrokken – parochianen speelt geloven ook een rol in hun persoonlijk leven.

Opvattingen, ervaringen, waardering. We vroegen de betrokken-parochianen ook naar hun opvattingen, ervaringen en wensen. We weten inmiddels dat bijna alle betrokken-parochianen contact hebben met de parochie, en wel op tweeërlei wijze: tenminste enkele of meerdere keren per jaar liturgisch contact, en veel informatief contact via ‘Huis aan Huis’ en/of het eigen wijkblad. Een zeer groot aantal van hen is dus in ieder geval enigszins op de hoogte van het reilen en zeilen in de parochie.

We vroegen hen hun mening te geven over het ‘gezicht’ van de parochie naar buiten, de uitstraling (in onderstaande grafiek “gezicht”), over de toegankelijkheid van de parochie (in onderstaande grafiek “parochie”) en de pastores (in onderstaande grafiek “pastores”), over de informatieverstrekking (in onderstaande grafiek “informatie”), over de maatschappelijke betrokkenheid van de parochie (in onderstaande grafiek “betrokken”) en over de aandacht die de parochie heeft voor wat er leeft onder de mensen (in onderstaande grafiek “aandacht”). We ‘vertaalden’ de aangegeven opvattingen in cijfers: een 1 betekent ‘slecht’, een 2 betekent ‘redelijk’ en een 3 betekent ‘goed’. Echt goed scoort de parochie onder de betrokken-parochianen op geen van de zes onderdelen, echt slecht ook niet. Op alle zes onderdelen hangt het er wat tussenin: het is wel redelijk. Met de informatieverstrekking en de toegankelijkheid van de parochie zit het wel goed. Minder sterke punten lijken het ‘gezicht’ van de parochie naar buiten, en de toegankelijkheid van de pastores. Om verbetering vragen ook de punten ‘maatschappelijke betrokkenheid van de parochie’ en ‘aandacht voor wat er leeft onder de mensen’.

Betrokken-parochianen komen op heel verschillende manieren in contact met pastores. Zij leren hen kennen in verschillende pastorale rollen. Zo kunnen zij de pastor ontmoeten als hun ‘persoonlijk pastor’ in de intimiteit van de eigen omgeving, vaak op belangrijke momenten in hun leven. Anderen leren de pastor weer in de eerste plaats kennen in haar of zijn rol als ‘inspirator en coördinator’ van het vrijwilligerswerk in de parochie. Als degene die meedoet aan werkgroepen, of ondersteuning biedt aan vrijwilligers in het uitvoeren van hun taak. Een groot aantal zullen de pastor hebben leren kennen als ‘catecheet’, tijdens toerustende en vormende bijeenkomsten. Of als ‘gemeenschapsopbouwer’ tijdens groot huisbezoek of ontmoetingen na de vieringen. Velen zullen haar of hem kennen als voorganger tijdens vieringen, als ‘liturg’. En tenslotte zullen een aantal parochianen de pastor kennen als de ‘communicator’ in ‘Huis aan Huis’ of in het wijkblad.

Betrokken-parochianen blijken de pastores vooral te kennen als ‘liturg’ en als ‘communicator’ in het eigen wijkblad of in ‘Huis aan Huis’. Zij komen de pastores het minst tegen in de rol van ‘catecheet’, behalve pastor Vermaat die zijn heel eigen toerustende en catechetische taak heeft in het Titus Brandsma Huis. Pastor te Velde wordt door ruim een derde van de betrokken-parochianen gekend uit persoonlijke contacten bijvoorbeeld bij doop, ziekte of overlijden.

Aan de betrokken-parochianen hebben we ook een lijst van een scala aan activiteiten voorgelegd. Die activiteiten hebben betrekking op de onderscheiden kerntaken van de geloofsgemeenschap: diaconie, catechese, liturgie en gemeenschapsopbouw. Bij elke activiteit hebben we gevraagd aan te geven of men er zelf ervaring mee heeft, en als dat het geval is, om een beoordeling van die betreffende activiteit.

	Absolute aantallen	'GOED' in % van het aantal
Liturgie bij gelegenheid van Kerstfeest	98	79%
Gewone weekend liturgie	93	72%
Liturgie bij gelegenheid van Pasen	92	82%
Viering bij gelegenheid van een uitvaart	77	77%
Viering bij het feest van Allerzielen	48	81%
Viering bij gelegenheid van de doop	40	73%
Viering bij gelegenheid van de Eerste Communie	39	85%
Gezinsdiensten	32	72%
Jongerendiensten	27	59%
Vieringen bij gelegenheid van het huwelijk	27	67%
Vormsel viering	21	76%
Blasius – zegen	16	75%

Tabel 9 Ervaring van betrokken-parochianen met liturgische activiteiten in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat absolute aantal. (N = 117)

Voor de verwerking van de ervaringen en beoordeling van het liturgisch aanbod hanteerden we het volgende criterium: tenminste 11,0% (= het gemiddelde kerkbezoek volgens opgave aan het Kaski) van de betrokken-parochianen moet met de betreffende liturgische activiteit ervaring hebben opgedaan. In alle andere gevallen laten we de resultaten hier verder buiten beschouwing. Niet omdat die activiteiten niet waardevol en inspirerend kunnen zijn, maar omdat de opgedane ervaring er mee gering is.

Op grond van het criterium blijven van alle liturgische activiteiten een twaalfstal over, waarmee tenminste 11,0% van de betrokken-parochianen ervaringen heeft opgedaan. Daarmee kan in ieder geval worden vastgesteld, dat betrokken-parochianen uit eigen ondervinding veel ervaring hebben met het liturgisch aanbod van de parochie. We namen de activiteiten op in bovenstaande tabel, samen met de beoordeling die de betrokken-parochianen gaven.

Als het gaat om de liturgische ervaringen van de betrokken-parochianen dan worden die in ieder geval voor grote groepen bepaald door de weekendliturgie, Kerst, Pasen en uitvaartliturgie. Van hen die ervaring met die vormen van liturgie hebben, waarden grote groepen de liturgie bij Pasen, Allerzielen, en Eerste Communie met 'goed'. Jongerendiensten en vieringen bij Huwelijksluitingen worden door de 'ervaringsdeskundigen' in veel minder groot aantal als 'goed' beoordeeld. Duidelijk is verder, dat betrokken-parochianen vieringen die aansluiten op een bepaald thema, bij een bepaalde levenssituatie, of bij een bepaalde tijd vaak hoger waarden, dan de 'gewone' en 'gangbare' liturgie in het weekend.

De catechetische, toerustende en vormende activiteiten worden via het Titus Brandsma Huis aangeboden. Van de betrokken-parochianen geeft 36,8% aan wel eens te hebben deelgenomen aan activiteiten van het Titus Brandsma Huis. Bovendien geeft bijna 11%, van hen die nog nooit hebben deelgenomen, aan dat in de komende periode wel te willen.

Indien we hier bijvoorbeeld het criterium zouden hanteren, dat tenminste 15 deelnemers van de betrokken-parochianen ervaring met de betreffende activiteit zou moeten hebben, zodat ook de waardering nog enigermate stoelt op een redelijke groep, dan komt geen van de voorgelegde activiteiten in aanmerking. Het maximum aantal deelnemers bedraagt 10. Niettemin geven we in onderstaande tabel de resultaten, en wijzen er op dat die met de nodige prudentie moeten worden gehanteerd. Natuurlijk mag uit de kwantitatieve belangstelling niet een kwalitatief oordeel over dit werk worden

gegeven. Evenmin kan op grond alleen daarvan worden besloten de aandacht voor dit werk te verminderen of sommige activiteiten zelfs te beëindigen.

	Absolute Aantallen	'GOED' in % van het aantal
Avonden over spiritualiteit	10	70%
Bijbelcursussen	10	70%
Avonden over (streek) verhalen	10	90%
Avonden over kunst en muziek	9	89%
Avonden over actuele onderwerpen	8	75%
Avonden over de R.K. traditie	7	71%

Tabel 10 Ervaringen betrokken-parochianen met activiteiten Titus Brandsma Huis in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 117)

Op diaconaal terrein heeft de parochie nog geen uitgebreid activiteiten programma ontwikkeld. We legden de betrokken-parochianen daarom een lijst voor met diverse activiteiten, die zowel onder diaconie, pastoraat, als gemeenschapsopbouw vallen (zie onderstaande tabel). Betrokken-parochianen deden weinig ervaringen op met die activiteiten. Indien we ook hier het criterium van minimaal 15 deelnemers zouden hanteren, dan komen van de voorgelegde activiteiten slechts drie in aanmerking. De meeste ervaringen deden betrokken-parochianen op met 'Ontmoeting na de viering', een activiteit die direct met liturgie is verbonden. We zagen al dat zij ook veel ervaring hebben met het liturgisch aanbod, zodat het eigenlijk niet mag verbazen dat zij juist met deze activiteit de meeste ervaring opdeden. Verder deden zij ook nog behoorlijke ervaring op met middagen voor ouderen en groothuisbezoek. De waarderingen zijn kritisch. Met name de waardering voor de ontmoetingen na de vieringen valt op. Slechts 44% van hen die daar ervaringen mee hebben, vonden dat 'goede' ervaringen.

	Absolute aantallen	'GOED' in % van het aantal
Ontmoeting na de vieringen	34	44%
Middagen voor ouderen	29	72%
Groot Huisbezoek	15	53%
Open wijkavonden	13	77%
Bezoek aan ouderen en zieken	13	62%
Bezoek aan nieuwkomers	9	
Oecumene	9	
Activiteiten: Vrede, Ontwikkeling, Missie	3	

Tabel 11: Ervaringen betrokken-parochianen met diverse activiteiten in het kader van diaconie en gemeenschapsopbouw in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 117)

Uit de lijst van activiteiten zijn weggevallen: contacten met buitenlandse jongeren, asielzoekers, en de Arme Kant van Leeuwarden. Evenals de activiteiten van de Oikos – groep. Vanzelfsprekend mag ook nu niet uit een geringe kwantitatieve deelname tot een kwalitatief oordeel worden geconcludeerd. Evenmin kan op grond van deze gegevens alleen worden besloten tot vermindering of beëindigen van bepaalde activiteiten.

Tenslotte legden we een kort lijstje met activiteiten voor de kinderen voor. Drie van die activiteiten hangen direct samen met de liturgie, te weten: kinderoppas tijdens de viering, kinderevangelisatie na de viering, en kindernevendienst. Twee activiteiten hangen samen met de Eerste Communie, te weten: de voorbereiding op de Eerste Communie en de catechese voor de kinderen na de Eerste Communie. Voor geen van de aangegeven activiteiten geldt dat betrokken-parochianen er veel ervaringen

gen mee hebben. De meeste ervaring hebben zij nog met de voorbereiding op de Eerste Communie, namelijk 6,8% (in absoluut aantal zijn dat 8 respondenten)

Behoeften, wensen. We peilden verder de behoeften en wensen die er leven onder de betrokken-parochianen. We peilden de behoefte aan persoonlijk contact met iemand van de parochie. We inventariseerden welk beroep betrokken-parochianen doen en/of zullen doen op de dienstverlening van de parochie als het gaat om de sacramentenbediening. En we legden hen een lijst voor van diverse activiteiten en onderwerpen en vroegen hen daarbij aan te geven of zij voor dergelijke initiatieven belangstelling zouden hebben.

Ja	10,7%
Ja, als het nodig is wel	18,4%
Misschien, dat hangt er van af	10,7%
Niet zo nodig/Nee, in ieder geval nu niet	60,2%

Tabel 12 Behoeftte aan contact van betrokken-parochianen met parochiaan die bezoekwerk doet., in % van N = 103.

In bovenstaande tabel geven we de resultaten van de behoefte aan contact met iemand die namens de parochie het bezoekwerk in de wijk voor haar of zijn rekening neemt. Onder betrokken-parochianen is die behoefte redelijk, maar genuanceerd. Bijna 30% geeft aan zo'n contact wel op prijs te stellen als dat nodig is. Maar een 'volmondig en onvoorwaardelijk' ja geeft echter maar een bescheiden groep (10.7%). Een bepaalde groep (ruim 10%) neemt een weifelend standpunt in. Zij staan ambivalent tegenover zo'n contact. Zij schorten hun oordeel als het ware op. Waarschijnlijk zal bij (een deel van) hen veel afhangen van een eventueel eerste contact dat met hen wordt gemaakt. Ruim 60% tenslotte vindt een contact met de parochie via een parochiaan die het bezoekwerk in de wijk verzorgt niet zo nodig of wijzen dat op dit moment expliciet af.

Betrokken-parochianen maken in voorkomende gevallen graag gebruik van de pastorale dienstverlening van de parochie. Vooral als het gaat om de sacramenten. Van hen gaf bijna 93% tenminste één antwoord op de vraag naar de behoefte aan deze vormen van pastoraat. Gemiddeld gaven de betrokken – parochianen drie verschillende antwoorden op deze vraag. Slechts 7% bleek geen duidelijke behoefte te hebben aan pastorale dienstverlening in de vorm van sacramentenpastoraat.

We namen hierbij ook de kerkelijke uitvaart op, omdat die in de informatiebrochure van de parochie ook in de paragraaf over het pastoraat rondom de sacramenten is opgenomen.

Kerkelijke Uitvaart	103
Ziekenzalving	88
Doop	30
Kerkelijk Huwelijk	28
Eerste Communie	26
Vormsel	24
Biecht	12

Tabel 13 Behoeft van betrokken-parochianen aan dienstverlening m.b.t. sacramentenbediening in absolute aantallen. (N = 117)

De grootste behoefte aan sacramentele dienstverlening hebben betrokken-parochianen op die momenten waar duidelijk wordt dat het leven kwetsbaar en broos blijkt te zijn: bij geboorte, ziekte en overlijden. Meer dan 80% van hen is van plan een beroep te doen op de parochie als het gaat om een kerkelijke uitvaart, meer dan driekwart doet zo'n beroep bij ernstige ziekte, en bijna een kwart van de betrokken-parochianen laat de kinderen in de parochie dopen. Aan sacramentele dienstverlening die belangrijke momenten in het geloofsleven van mensen benadrukken is de behoefte duidelijk geringer.

Uit een lijst van mogelijke nieuwe initiatieven konden betrokken-parochianen zoveel activiteiten en onderwerpen kiezen als zij wilden, om daarmee aan te geven of zij daar belangstelling voor zouden hebben. Bovendien werd hen royaal de mogelijkheid geboden zelf alternatieve thema's aan te dragen. Van die mogelijkheid werd overigens nauwelijks gebruik gemaakt, en we laten die dan ook verder buiten beschouwing. Meer dan twee derde van de betrokken-parochianen gaf tenminste één initiatief aan waarvoor zij of hij belangstelling heeft. Gemiddeld gaven zij bijna vier initiatieven uit de lijst aan als activiteiten of onderwerpen waarvoor zij belangstelling hebben. In onderstaande lijst geven we daarom de eerste vier prioriteiten.

Geloven in het leven van alledag – 1	36
Activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving – 2	34
Gezondheid en ziekte – 3	25
Twijfels en vragen bij geloof – 4	18

Tabel 14: Top 4. Belangstelling van betrokken-parochianen voor nieuwe initiatieven, in absolute aantallen. (N = 117)

De eerste vier prioriteiten worden vooral gekenmerkt doordat zij geloven en kerk in meer 'indirecte' zin ter sprake brengen. Het gaat daarbij om de relevantie van geloof voor het 'gewone' leven van mensen, met al zijn ups en downs. Met de mooie dingen, en de schaduwkanten. De onderwerpen in de lijst die in meer directe zin geloven en geloofsbeleving aan de orde stellen 'scoren' op de schaal van belangstelling veel lager.

4.2.4. Parochianen op (grote) afstand

Onder parochianen op (grote) afstand verstaan we de respondenten die zelf hebben aangegeven, dat zij niet betrokken zijn bij de parochie. Zij positioneren zichzelf 'op afstand' van de parochie of als 'eigenlijk helemaal niet meer parochiaan'. Nu klinkt vooral de stem van mensen die meer aan de 'buitenkant' van de parochie verblijven. We duiden hen daarom voortaan als buiten-parochianen aan.

Kenmerken. De leeftijdsopbouw onder buiten-parochianen is heel anders dan onder de betrokken-parochianen. Hier ligt de nadruk op de leeftijdsgroep: 35 – 54 jaar. Meer dan de helft valt in die leeftijdscategorie. Zij zijn gemiddeld genomen wat hoger opgeleid dan betrokken-parochianen. Bui-

ten-parochianen verrichten veel vaker betaald werk, en zijn in een veel kleiner aantal gepensioneerd dan betrokken-parochianen. De verhouding ligt hier precies andersom. Bij betrokken-parochianen was de verhouding gepensioneerden : werkenden gelijk aan 100 : 40. Bij buiten-parochianen is die verhouding 46 : 100. Tenslotte wonen buiten-parochianen gemiddeld wat korter in de parochie dan betrokken-parochianen. Het verschil is niet erg groot, maar blijkt vooral uit het percentage mensen dat korter dan vijf jaar in de parochie woont. Onder buiten-parochianen is dat percentage 6,9%, terwijl dat onder betrokken-parochianen slechts 2,6% is. Net als de betrokken-parochianen wonen zij hoofdzakelijk in de Dominicuswijk, Franciscuswijk en St. Jan de Doperwijk. Er is wel één duidelijk verschil: percentsgewijs wonen er minder ‘buiten-parochianen’ in de St. Jan de Doperwijk, als betrokken-parochianen.

Het gemiddelde kerkbezoek onder buiten-parochianen staat in schril contrast met het kerkbezoek van de betrokken-parochianen en is veel lager. Ruim 80% van hen komt nooit of slechts enkele keren. En de groep die nooit (meer) naar de kerk gaat, is onder buiten-parochianen zesmaal zo groot als onder de betrokken-parochianen, en de groep die elke week naar de kerk gaat is onder buiten-parochianen minder dan een tiende van die groep onder de betrokken-parochianen.

Nooit (meer)	26,3%
Eén of enkele keren per jaar (bv. Kerst/Pasen)	54,9%
Eén of twee keer per maand	15,8%
Eén keer per week of vaker	3,0%

Tabel 15 Gemiddeld kerkbezoek onder buiten-parochianen in % van N = 430.

Van de buiten-parochianen doet altijd nog een respectabel aantal mee aan de actie Kerkbalans. Ruim 59% van hen betaalt kerkbijdrage. Als we daar de mensen bij tellen die de parochie financieel steunen met een jaarlijkse gift, dan blijkt van de buiten-parochianen meer dan 68% kleinere of grotere financiële verantwoordelijkheid te nemen voor de continuïteit van de parochie.

Buiten-parochianen nemen vluchtiger kennis van het parochienieuws dan betrokken-parochianen. Bijna een derde neemt nooit kennis van het parochienieuws in ‘Huis aan Huis’. Tweederde neemt voornamelijk als ‘koppensneller’ kennis van de geboden informatie. Indien er een eigen wijkblad is, zijn de resultaten iets beter. Meer dan een kwart neemt nooit kennis van de informatie, maar driekwart doet dat tenminste als ‘koppensneller’. Meer dan 40% neemt behoorlijk kennis van de inhoud van het eigen wijkblad.

Buiten-parochianen zijn actief betrokken in het vrijwilligerswerk in de samenleving. Meer dan de derde van hen heeft een vrijwilligerstaak bij een maatschappelijke organisatie. Van de buiten-parochianen wijst meer dan een derde een verzoek van de parochie, om een vrijwilligerstaak op zich te nemen, niet zonder meer van de hand. Een dergelijk verzoek zouden ze in overweging nemen, en hun antwoord is vooral afhankelijk van het concrete beroep dat de parochie op hen doet. Twee derde van de buiten-parochianen is niet bereid als vrijwilliger een taak op zich te nemen en wijst een verzoek daartoe ook direct af. De belangrijkste overweging daarbij is, dat men geen belangstelling voor de parochie of vrijwilligerswerk in de parochie heeft.

Vrijwilligerswerk in het maatschappelijk leven	34,6%
Niet onmiddellijk afwijzend tegenover een verzoek van de parochie	34,2%
Afwijzend tegenover elk verzoek van de parochie	65,8%

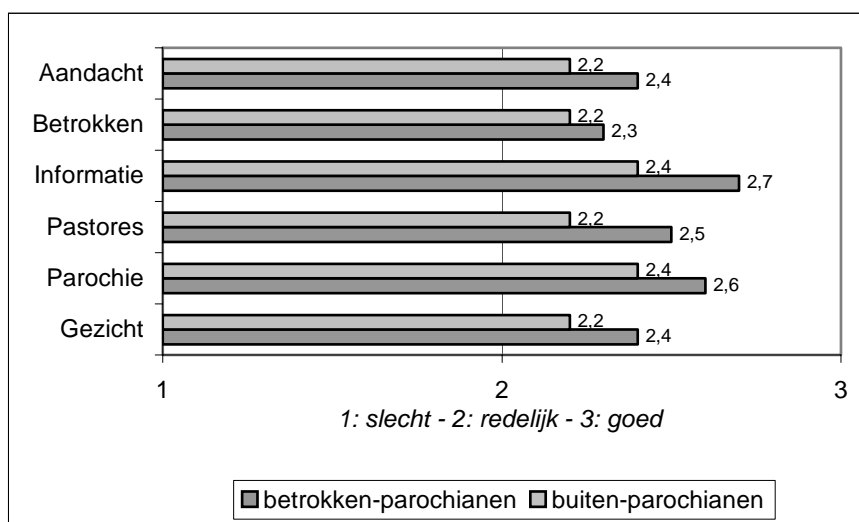
Tabel 16 Maatschappelijk vrijwilligerswerk onder buiten-parochianen in % van N = 420.

Buiten-parochianen, die zichzelf aanduiden als ‘parochiaan op afstand’, of als ‘niet-parochiaan’, typeren zichzelf wel in een behoorlijk aantal gevallen als mensen in wiens leven geloof een grote tot zeer grote rol vervult. Voor ruim 34% van hen is dat het geval.

Buiten-parochianen, die veelal aan de ‘rand van de geloofsgemeenschap’ participeren, zijn blijkbaar voor een belangrijk deel ook mensen die het geloof, dat in hun leven een grote tot zeer grote rol speelt, niet (meer) kunnen voeden of beleven binnen de aangeboden ‘geïstitutionaliseerde’ vormen van kerkelijk leven.

Opvattingen, ervaringen, waardering. We verwerkten ook voor deze groep de vragen rond de ervaringen die zij hebben opgedaan met de verschillende activiteiten in de parochie. Daar waar dat mogelijk is stelden we ook de waardering vast van de buiten-parochianen. Soms is de ervaring met activiteiten echter zo klein, dat aan de aangegeven waardering geen conclusies voor de groep kunnen worden verbonden. We laten die dan ook bij de buiten-parochianen gewoon achterwege.

Uit de vergelijking van het parochieprofiel wordt duidelijk, dat de parochie voor buiten-parochianen’ veel minder uitstraling heeft, veel minder ‘gezicht’ (Gezicht). Opvallend is ook dat zij minder tevreden zijn over de informatieverstrekking van de parochie (Informatie). We zagen al eerder dat ‘Huis aan Huis’ en een eigen wijkblad voor deze groep niet het meest geschikte communicatiekanaal. Voor zover men buiten-parochianen wil bereiken, zal er ook naar andere oplossingen moeten worden gezocht. Ook de waardering van de toegankelijkheid van de parochie (Parochie) en pastores (Pastores) is beduidend lager dan die van de betrokken-parochianen. En buiten-parochianen vinden niet dat de parochie weet wat er onder mensen leeft (Aandacht).

Onder deze groep is de bekendheid met de pastores in het algemeen niet erg groot. Men kent de pastores overwegend in hun rol als ‘liturg’. Als ‘persoonlijk’ pastor geniet pastor Te Velde enige bekendheid onder deze groep. Dat geldt voor pastor Vermaat in zijn rol als ‘catecheet’.

	Absolute Aantallen	'GOED' in % van het aantal
Liturgie bij gelegenheid van Kerstfeest	271	73%
Liturgie bij gelegenheid van Pasen	185	74%
Viering bij een uitvaart	178	82%
Gewone weekend liturgie	139	46%
Viering bij gelegenheid van de Eerste Communie	96	82%
Liturgie bij gelegenheid van de doop	88	82%
Liturgie bij gelegenheid van een huwelijk	81	74%
Gezinsdiensten	55	76%

Tabel 17 Ervaringen met liturgische activiteiten onder buiten-parochianen in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 433)

Als we voor buiten-parochianen hetzelfde 'ervaringscriterium' hanteren als bij de groep betrokken-parochianen: "tenminste 11% van de buiten-parochianen dient ervaring met een liturgische activiteit te hebben opgedaan, anders worden de resultaten buiten beschouwing gelaten", dan leidt dat tot het bovenstaand overzicht.

De liturgische ervaringen van buiten-parochianen hebben in hoofdzaak betrekking op liturgie op hoogtijdagen en bij bijzondere gelegenheden. Die liturgie waarderen zij over het algemeen als 'goed'. Net als bij de betrokken-parochianen is de waardering voor liturgie bij bijzondere gelegenheden hoger. De grotere persoonlijke betrokkenheid zal daaraan ongetwijfeld mede debet zijn. De 'gewone' weekendliturgie heeft onder buiten-parochianen een opvallend lage waardering. In ieder geval lijkt voor hen daar niet zozeer een 'aantrekkingskracht' te liggen.

Slechts een heel klein percentage (12,0%) van de buiten-parochianen deed ervaringen op met activiteiten van het Titus Brandsma Huis. Onder betrokken-parochianen is dat percentage veel hoger (36,8%). Ook is er onder de buiten-parochianen die nog nooit aan activiteiten in het Titus Brandsma Huis hebben deelgenomen minder belangstelling om dat de komende periode toch eens te doen (8,7% tegen 10,8% onder betrokken-parochianen). Omdat de absolute aantallen per genoemde activiteit ten opzichte van die van de betrokken-parochianen nog redelijk zijn geven we onderstaand eerst de resultaten.

	Absolute aantallen	'GOED' in % van het aantal
Avonden over (streek) verhalen	15	53%
Avonden over kunst en muziek	13	54%
Avonden over spiritualiteit	13	38%
Avonden over actuele onderwerpen	12	33%
Avonden over de R.K. traditie	11	27%
Bijbelcursussen	11	18%

Tabel 18: Ervaring buiten-parochianen met activiteiten van het Titus Brandsma Huis in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 433)

Als we het criterium van tenminste 15 deelnemers hanteren, dan komt onder de buiten-parochianen maar één activiteit in aanmerking: 'Streekverhalen'. Voor alle andere activiteiten wordt het criterium, net als bij de betrokken-parochianen, niet gehaald. Buiten-parochianen zijn kritisch in hun waardering als zij aan een activiteit hebben deelgenomen. De meeste waardering hebben de deelnemers voor 'Streekverhalen' en 'Kunst en muziek'.

Buiten-parochianen hebben over het algemeen ook weinig ervaringen met activiteiten op het terrein van diaconie, pastoraat en gemeenschapsopbouw.

	Absolute Aantallen	'GOED' in % van het aantal
Ontmoeting na de vieringen	23	52%
Bezoek aan ouderen en zieken	23	52%
Bezoek aan nieuwkomers	22	55%
Groot Huisbezoek	22	45%
Middagen voor ouderen	11	
Open wijkavonden	10	
Oecumene	5	
Activiteiten: Vrede, Ontwikkeling, Missie	3	

Tabel 19: Ervaringen van buiten-parochianen met diverse activiteiten in het kader van diaconie en gemeenschapsopbouw in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 433)

Het aantal deelnemers per activiteit is bescheiden en als we het criterium van tenminste 15 deelnemers hanteren, dan voldoen vier activiteiten. 'Ontmoeting na de viering' en 'Groot huisbezoek' zijn activiteiten waarmee ook onder betrokken-parochianen voldoende ervaring werd opgedaan. Voor de buiten-parochianen geldt dat verder ook voor 'Bezoek aan ouderen en zieken' en voor 'Bezoek aan nieuwkomers'. De 'ervaringsdeskundigen' onder de buiten-parochianen lijken nogal kritisch.

Van de voorgelegde activiteiten voor de kinderen hebben de buiten-parochianen bescheiden ervaringen met een drietal activiteiten. Allereerst met de voorbereiding op de Eerste Communie, te weten 25 respondenten. Op een tweetal na waarden zij de voorbereiding op de Eerste Communie als 'goed' (92%). Met de kindernevendienst deden 18 respondenten ervaringen op. Daarover was men duidelijk kritischer. Van de 18 respondenten gaven 11 (61%) de waardering 'goed'. En tenslotte met de kinderoppas tijdens de vieringen deden 13 respondenten ervaring op. Ook daarover was het oordeel kritisch. De waardering 'goed' gaven 8 (62%) respondenten.

Behoeften, wensen. We waren benieuwd naar de behoeften en wensen van buiten-parochianen. Is het mogelijk als geloofsgemeenschap verantwoord in te spelen op vragen en wensen die er onder buiten-parochianen leven?

In ieder geval blijken buiten-parochianen niet zo zeer behoefte te hebben aan persoonlijk contact met de parochie via een parochiaan, die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening neemt.

Ja, als het nodig is wel	11,4%
Misschien, dat hangt er van af	12,0%
Niet zo nodig/Nee, in ieder geval nu niet	76,6%

Tabel 20 Behoeftte van buiten-parochianen aan persoonlijk contact met een parochiaan die bezoekwerk in de parochie doet in % van N = 401.

De behoefte aan die vorm van persoonlijk contact met de parochie is duidelijk lager dan onder de betrokken-parochianen. Wel maken ook buiten-parochianen graag op gezette tijden gebruik van het pastoraat dat de parochie biedt rondom de sacramenten. Gemiddeld genomen geven zij drie items aan waarvoor zij een beroep op de parochie zouden doen. Ruim driekwart geeft aan tenminste voor één item een beroep te doen op de parochie.

Kerkelijke Uitvaart	307
Ziekenzalving	189
Doop	145
Kerkelijk Huwelijk	135
Eerste Communie	118
Vormsel	68
Biecht	23

Tabel 21 Behoeft van buiten-parochianen aan sacramentenpastoraal in absolute aantallen. (N = 433).

Ook buiten-parochianen doen, net al betrokken-parochianen in de eerste plaats een beroep op sacramentenpastoraal op die momenten waar duidelijk wordt dat het leven kwetsbaar en broos is: geboorte, ziekte en overlijden. Pastoraat rondom sacramenten die sterker samenhangen met het geloofsleven wordt duidelijk minder gevraagd.

De belangstelling voor nieuwe initiatieven ligt onder buiten-parochianen anders dan onder de betrokken-parochianen. Ook zij geven in ruime mate aan waarvoor zij belangstelling hebben. Ruim 53% gaf tenminste één onderwerp aan, waarvoor zij belangstelling hebben. Gemiddeld werden meer dan drie initiatieven uit de lijst aangegeven. In de tabel geven we de eerste vier prioriteiten van de buiten-parochianen.

Opvoeding van kinderen, jongeren – 1	70
Gezondheid en ziekte – 2	66
Geloven in het leven van alledag – 3	56
Kunst, cultuur, en muziek – 4	55

Tabel 22: Top 4. Belangstelling van buiten-parochianen voor nieuwe initiatieven, in absolute aantallen. (N = 433)

Buiten-parochianen kiezen voor twee andere prioriteiten in de Top 4, dan de betrokken-parochianen. In de Top 4 van de buiten-parochianen komen ‘Kerk en samenleving’ en ‘Twijfels en vragen bij geloof’ niet voor. Daarvoor in de plaats komen: ‘Opvoeden van kinderen, jongeren’ en ‘Kunst, cultuur en muziek’. Het ‘seculiere’ karakter van de thema’s en onderwerpen bij buiten-parochianen is duidelijk groter dan onder betrokken-parochianen. Dat hoeft natuurlijk niet te betekenen, dat er minder kansen liggen. De uit de Top 4 weggevallen onderwerpen kunnen ook onder buiten-parochianen wel op enige steun rekenen. ‘Kerk en Samenleving’ werd door 32 respondenten gekozen, en ‘Twijfels en vragen bij geloof’ door 42 respondenten.

4.2.5. Vrijwilligers

Een belangrijke groep in de parochie zijn de vrijwilligers. Zij zijn niet alleen ‘gebruikers’ van het pastoraat in de parochie, maar tevens ‘medewerkers in het pastoraat’. In beleidsontwikkeling spelen hun wensen en verlangens daarom een belangrijke rol. Zij dragen niet alleen suggesties aan voor nieuwe initiatieven, maar zijn tevens bereid de voortgang van het vele pastorale werk mede te dragen.

Kenmerken. Onder de groep vrijwilligers is de leeftijdscategorie 45 jaar en ouder sterk vertegenwoordigd. Meer dan driekwart van de vrijwilligers is ouder dan 45 jaar. Vrijwilligers hebben gemiddeld genomen een wat hogere opleiding achter de rug dan betrokken-parochianen. Vaak is dat een beroepsgeoriënteerde opleiding.

Lager onderwijs (lo - vglo)	4,3%
Lager beroepsonderwijs (bv. Its of lhno)	19,9%
(M)ulo, Mavo	24,8%
HBS, Lyceum, Gymnasium, Atheneum	7,8%
Hoger beroepsonderwijs	27,7%
Universitair onderwijs	4,3%
Andere opleidingen	11,3%

Tabel 23: Opleiding vrijwilligers in % van N = 141.

Vrijwilligers zijn in aantal bijna even vaak gepensioneerd, als aan het werk in een betaalde baan. De verhouding gepensioneerden : werkenden is onder vrijwilligers gelijk aan 89 : 100.

Ik doe betaald werk	40,0%
Ik ben gepensioneerd	35,7%
Ik doe werk in huis (opvoeding, huishouding)	17,1%
Ik ben werkeloos/arbeidsongeschikt	7,1%
Ik volg een (school) opleiding	0,0%

Tabel 24: Persoonlijke situatie vrijwilligers. In % van N = 142.

In een aantal gevallen gaven de respondenten meer dan één antwoord. In meer dan 78% van die gevallen ging het om een combinatie met 'Ik doe werk in huis'. De zorgtaken werden in die gevallen meestal verbonden met een betaalde baan, of met het genieten van pensioen.

Vrijwilligers wonen, net als betrokken-parochianen voor het overgrote deel langer dan tien jaar in de parochie. Slechts 4,3% woont niet langer dan vijf jaar in de parochie. Ook vrijwilligers wonen voor het grootste deel in de Dominicuswijk, Franciscuswijk en St. Jan de Doperwijk. In dit geval wel wat vaker in de Dominicuswijk. Het minst vaak in de St. Jan de Doperwijk.

Nooit (meer)	1,4%
Eén of enkele keren per jaar (bv. Kerst/Pasen)	7,9%
Eén of twee keer per maand	50,4%
Eén keer per week of vaker	40,3%

Tabel 25: Gemiddeld kerkbezoek onder vrijwilligers in % van N = 139.

De frequentie van het kerkbezoek van vrijwilligers is hoger dan onder de groep betrokken-parochianen. Het duidelijkste blijkt dat uit de groep die slechts één of enkele keren per jaar gaat, samen met hen die nooit (meer) gaan. Onder vrijwilligers is die groep maar 9,3%, terwijl dat onder betrokken-parochianen nog altijd 16,7% is. Ook de groep die zegt nooit meer naar de kerk te gaan is kleiner onder vrijwilligers (1,4%). Die groep is onder betrokken-parochianen altijd nog driemaal zo groot (4,4%).

Het bevestigt resultaten uit ander onderzoek, dat de kerkgangers meer en meer gelijk worden aan de groep vrijwilligers. Het karakter van de geloofsgemeenschap wordt daardoor sterk beïnvloed. De parochie wordt zo, ook liturgisch, meer en meer een vrijwilligerskerk.

Ruim 90% van de vrijwilligers doet mee aan de actie Kerkbalans en steunt de parochie financieel door middel van een jaarlijkse kerk bijdrage. Tellen we daar de mensen nog bij die hebben aangegeven dat zij een financiële bijdrage leveren in de vorm van een (jaarlijkse) gift, dan komt het percentage bijna op 100%. Vrijwilligers dragen niet alleen bij in 'tijd', maar ook in 'geld'. Zij zijn daarom in meer dan één opzicht een belangrijke dragende groep in de parochie. De continuïteit van de geloofsgemeenschap wordt zowel financieel als pastoraal mede door hen gewaarborgd.

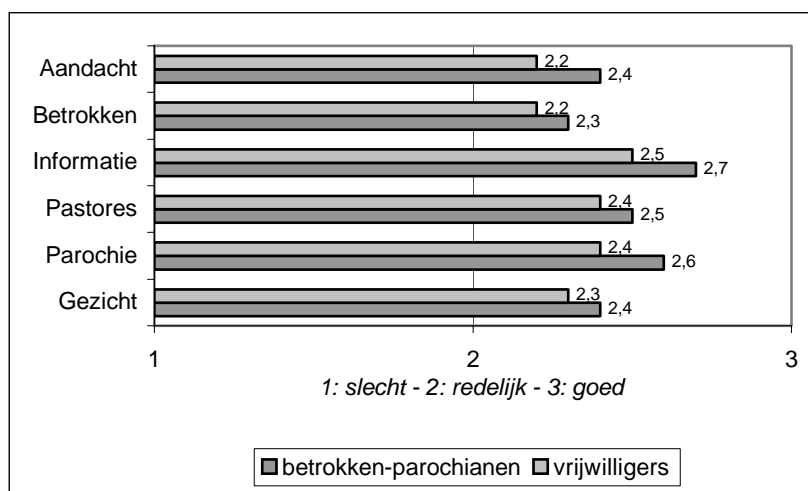
Als het gaat om het parochienieuws in 'Huis aan Huis', dan nemen veel meer vrijwilligers kennis van dat nieuws dan andere parochianen. Bijna 100% neemt tenminste 'kopsgewijs' kennis van de inhoud. Als het gaat om het eigen wijkblad zijn de resultaten in grote lijnen hetzelfde. Wel is er een ander duidelijk verschil. De gemiddelde tijd die vrijwilligers aan het parochienieuws in 'Huis aan Huis' besteden is veel minder dan de gemiddelde tijd die zij aan de inhoud van het eigen wijkblad besteden. Van de inhoud van het nieuws in het eigen wijkblad nemen zij duidelijk veel beter kennis.

Van de groep vrijwilligers in de parochie is rond de helft ook als vrijwilliger betrokken bij maatschappelijke organisaties. Zij combineren een vrijwilligerstaak in het maatschappelijk leven met vrijwilligerswerk in de parochie. Dat is behoorlijk veel meer dan onder de betrokken-parochianen en onder de buiten-parochianen, die beiden ongeveer voor een derde in vrijwilligerstaken maatschappelijk actief waren.

Geloof speelt in het leven van vrijwilligers een grote tot zeer grote rol. Ruim 80% van de vrijwilligers gaf aan dat zulks het geval was. Toch nog altijd 19% van de vrijwilligers typeert zichzelf als mensen in wiens leven geloof slechts geringe betekenis heeft. Van hen beschouwt de helft zichzelf als 'betrokken parochiaan', de andere helft als 'parochiaan op afstand'.

Opvattingen, ervaringen, waardering. Vrijwilligers profileerden de parochie niet heel erg anders dan de betrokken-parochianen. Wel valt op dat zij op alle punten kritischer zijn in hun beoordeling.

De positieve ervaring van de toegankelijkheid van pastores is waarschijnlijk ook het gevolg van de grotere interactie tussen vrijwilliger en pastor. Vaak zijn, ter wille van het 'werk', meerdere korte contactmomenten nodig.

Dat 'veelvuldig' contact met pastores blijkt ook duidelijk uit de bekendheid die pastores onder deze groep parochianen genieten. In het algemeen is die procentueel meer dan tweemaal zo groot als onder de betrokken-parochianen. Bovendien kennen vrijwilligers de meeste pastores in de verschillende 'rollen' die we hebben onderscheiden. Duidelijk ook in hun rol als stimulator en coördinator van het vele vrijwilligerswerk in de parochie.

	Absolute Aantallen	'GOED' in % van het aantal
Liturgie bij gelegenheid van Kerst	135	83%
Liturgie bij gelegenheid van Pasen	130	81%
Gewone weekend liturgie	123	67%
Viering bij een uitvaart	95	79%
Viering bij het feest van Allerzielen	76	82%
Viering bij gelegenheid van de Eerste Communie	71	87%
Gezinsdiensten	69	83%
Viering bij gelegenheid van de doop	65	85%
Jongerdiensten	55	80%
Viering bij gelegenheid van het Vormsel	46	83%
Viering bij gelegenheid van het huwelijk	39	79%
Viering Blasius – zegen	38	82%
Liturgie door de week	31	94%
Rozenkransgebed	16	88%

Tabel 26 Ervaringen van vrijwilligers met liturgische activiteiten in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 142)

Uitgaande van hetzelfde criterium dat we bij de twee voorgaande groepen hanteerden (11% van betrokkenen moet ervaring met een liturgische activiteit hebben), hebben vrijwilligers met heel veel liturgische activiteiten zelf ervaringen opgedaan. Voldeden bij betrokken-parochianen twaalf liturgische activiteiten, en bij buiten-parochianen een achttal activiteiten, bij de groep vrijwilligers voldoen veertien liturgische activiteiten aan het 'deelnemerscriterium'.

Het percentage vrijwilligers dat ervaringen met de onderscheiden liturgische activiteiten heeft opgedaan is groter dan dat van de andere parochianen. In een aantal gevallen gaat het zelfs om een verdubbeling. De waardering voor de liturgie is over het geheel genomen positief. De 'gewone' weekend liturgie wordt door degenen die er ervaring mee hebben het minst gewaardeerd. Van hen die zelf ervaring hebben met de gewone weekendliturgie gaf 67% 'goed' als waardering. Vrijwilligers deden ook de meeste ervaringen op met de catechetische activiteiten. Meer dan 60% geeft aan wel eens aan activiteiten van het Titus Brandsma Huis te hebben deelgenomen. Bijna tweemaal zoveel als onder de betrokken-parochianen. Van de vrijwilligers die nog nooit hebben deelgenomen zegt ruim 20% wel belangstelling te hebben voor deelname aan die activiteiten.

	Absolute aantallen	'GOED' in % van het aantal
Avonden over actuele onderwerpen	30	63%
Avonden over spiritualiteit	27	78%
Bijbelcursussen	21	95%
Avonden over (streek) verhalen	19	95%
Avonden over kunst en muziek	19	84%
Avonden over de R.K. traditie	13	77%

Tabel 27: Ervaring vrijwilligers met activiteiten van het Titus Brandsma Huis in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 142)

Hanteren we een criterium van tenminste 15 respondenten met eigen ervaringen, dan komen onder vrijwilligers op één na alle activiteiten in aanmerking. Alleen de avonden over de R.K. traditie zouden dan komen te vervallen. De waardering van de activiteiten is onder vrijwilligers in grote lijnen positief. Wat kritischer lijken zij te zijn over de avonden 'spiritualiteit' en over de 'traditie'. De

minste waardering hebben zij voor de avonden ‘actuele onderwerpen’, waarmee ze juist in aantal de meeste ervaringen hebben opgedaan.

	Absolute Aantallen	‘GOED’ in % van het aantal
Ontmoeting na de vieringen	82	60%
Open wijkavonden	51	61%
Groot Huisbezoek	31	58%
Middagen voor ouderen	28	82%
Bezoek aan ouderen en zieken	23	70%
Oecumene	22	50%
Activiteiten: Vrede, Ontwikkeling, Missie	15	53%
Bezoek aan nieuwkomers	14	43%
Oikos	10	
Contacten met asielzoekers	8	
Contacten Arme Kan van Leeuwarden	6	
Contacten met buitenlandse jongeren	3	

Tabel 28: Ervaringen van vrijwilligers met diverse activiteiten in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 142)

Ook met de diaconale activiteiten en de initiatieven in het kader van gemeenschapsopbouw hebben vrijwilligers meer ervaring dan andere parochianen (zie bovenstaande tabel). Eigenlijk hebben andere parochianen, wat die activiteiten betreft, alleen maar bescheiden ervaringen met ‘Middagen voor ouderen’, ‘Ontmoeting na de vieringen’, ‘Bezoek aan ouderen en zieken’, en ‘Open Wijkavonden’. Vrijwilligers hebben daarentegen met alle activiteiten wel enige ervaring, met een zevental enige relevante ervaring (uitgaande van het criterium van 15 betrokkenen met ervaring). De waardering is over het algemeen kritisch.

Gemiddeld genomen zakt de waardering van vrijwilligers voor de verschillende programmaonderdelen van de parochie. Voor de liturgische activiteiten was die het hoogste, voor de catechetische activiteiten wat minder, voor de activiteiten in het kader van diaconie en gemeenschapsopbouw weer minder.

Ook vrijwilligers hebben procentueel niet erg veel ervaring met activiteiten die speciaal voor (kleinere) kinderen worden georganiseerd, maar wel wat meer dan de andere parochianen. Met de kindernevendienst hebben 29 respondenten ervaring. De waardering voor de kindernevendiensten is positiefkritisch. Van de betrokkenen gaf 66% de waardering ‘goed’. Met de voorbereiding op de Eerste Communie hebben 24 respondenten ervaring. Zij waardeerden die voorbereiding heel positief, 92% gaf ‘goed’ als waardering.

Behoeften, wensen. Net als bij de andere groepen gaan we tot slot ook na met welke behoeften en wensen onder de vrijwilligers in de komende beleidsperiode rekening kan worden gehouden. Vrijwilligers hebben een zekere behoefte aan persoonlijk contact met iemand van de parochie, bijvoorbeeld een parochiaan die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening neemt.

Ja, als het nodig is wel	23,9%
Misschien, dat hangt er van af	19,8%
Niet zo nodig/Nee, in ieder geval nu niet	56,2%

Tabel 29 Behoeftte aan persoonlijk contact van vrijwilligers met een parochiaan die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening neemt, in % van N = 121.

De groep die zo'n contact, als het nodig is, op prijs stelt, is wat groter dan onder de buiten-parochianen, maar wat kleiner dan onder de betrokken-parochianen. Duidelijk groter dan onder de andere parochianen is de groep die een weifelend standpunt inneemt. Zij wijzen zo'n contact niet meteen af, maar laten dat afhangen van de omstandigheden. Wat meer dan de helft vindt zo'n persoonlijk contact met iemand van de parochie in ieder geval nu niet nodig. Die groep is onder de betrokken-parochianen ruim 60%, en onder de buiten-parochianen zelfs meer dan 76%. De algemene houding tegenover contact met de parochie via een parochiaan die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening neemt is daarom wel duidelijk minder afwijzend.

Kerkelijke Uitvaart	131
Ziekenzalving	115
Doop	71
Eerste Communie	69
Kerkelijk Huwelijk	66
Vormsel	63
Biecht	20

Tabel 30: Behoeftte van vrijwilligers aan sacramentenpastoraal in absolute aantallen. (N = 142).

Ook vrijwilligers doen graag een beroep op de parochie als het gaat om de sacramentenpastoraal. Ruim 94% geeft tenminste één item aan waarvoor zij een beroep zou doen op de parochie. Gemiddeld genomen geven vrijwilligers vier antwoorden op de vraag of zij in voorkomende gevallen een beroep zouden doen op de pastorale dienstverlening van de parochie. Ten opzichte van de andere parochianen is het beroep dat vrijwilligers doen of van plan zijn te doen op het pastoraat rondom de sacramenten veel intensiever. Dat beroep is over het geheel genomen anderhalf tot twee maal zo groot. Aan de volgorde is eigenlijk weinig veranderd ten opzichte van de andere parochianen. Alleen het 'kerkelijk huwelijk' en de 'eerste communie' wisselden van plaats. Ook onder vrijwilligers spelen de momenten waarop het leven van mensen zich laat kennen als broos, breekbaar en kwetsbaar de belangrijkste rol bij het beroep dat zij (willen) doen op het pastoraat rondom de sacramenten: doop, ziekenzalving, en kerkelijke uitvaart.

Ruim 83% van de vrijwilligers maakte tenminste één keuze uit de lijst van mogelijke nieuwe initiatieven die aan hen werd voorgelegd. Dat is behoorlijk veel meer dan onder de betrokken-parochianen en onder de buiten-parochianen. Gemiddeld gaven vrijwilligers meer dan vijf initiatieven aan waarvoor zij wel belangstelling zouden hebben. Voor de andere parochianen was dat gemiddelde meer dan drie items.

Activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving – 1	67
Geloven in het leven van alledag – 2	56
Opvoeding van kinderen, jongeren – 3	38
Kunst, cultuur, en muziek – 4	36
Gezondheid en ziekte – 5	35
Twijfels en vragen bij geloof – 6	33
Spiritualiteit, religieuze ervaring – 7	32
Bezinning, meditatie – 8	30
Materiele/financiële problemen – 9	30
Oecumene – 10	29

Tabel 31: Belangstelling van vrijwilligers voor nieuwe initiatieven, in absolute aantallen. (N = 142)

Omdat de vrijwilligers nieuwe initiatieven procentueel veel meer steunden dan de andere parochianen, namen we al die prioriteiten in bovenstaande tabel op, die tenminste op 20% steun konden rekenen. In vergelijking met de Top 4 van de betrokken-parochianen en de buiten-parochianen, hebben de vrijwilligers drie prioriteiten die overeenstemmen met de buiten-parochianen' en twee met de betrokken-parochianen. Met de betrokken-parochianen delen zij de prioriteiten: 'activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving' en 'Geloven in het leven van alledag'. Met de buiten-parochianen delen vrijwilligers: 'Geloven in het leven van alledag', 'Opvoeden van kinderen, jongeren', en 'Kunst, cultuur, en muziek'. 'Gezondheid en ziekte' is bij de vrijwilligers gezakt naar de vijfde plaats, bij de andere parochianen nam dat thema nog een plaats onder de eerste vier in.

4.2.6. Jongeren

Zonder twijfel is het in onze tijd moeilijk om als geloofsgemeenschap vruchtbaar en goed contact op te bouwen met jongeren. Toch mag de aandacht voor die groep in de ontwikkeling van het pastoraal beleid voor de komende jaren niet ontbreken. Zij vormen de schakel in het doorgeven van ons christelijk geloof aan toekomstige generaties. In totaal deden 99 jongeren van 13 – 25 jaar mee aan het onderzoek, dat is 66,0% van het aantal respondenten dat potentieel mogelijk was (150 adressen met tenminste één kind in de leeftijd van 13 – 25 jaar). De jongeren komen voornamelijk uit de Franciscuswijk en de Dominicuswijk. Beide wijken samen nemen meer dan twee derde van de jongeren voor hun rekening. Overigens hebben de meeste jongeren met de 'parochiewijken' verder helemaal niets, en zij vinden het daarom ook niet zo belangrijk tot welke wijk van de parochie zij worden gerekend.

Opvattingen, ervaringen, waardering. Ook zij deden ervaringen op met de parochie. Zij kennen pastores, hebben persoonlijke contacten met hen, en deden mee aan voor hen georganiseerde activiteiten.

Pastor Vermaat	55,1%
Pastor Te Velde	52,8%
Pastor De Lange	23,6%
Pastor Van Dongen	20,2%
Pastor Bosma	17,9%
Met geen enkele pastor bekend	27,0%

Tabel 32: Bekendheid van jongeren met de pastores in % van N = 99.

Meer dan een kwart van de jongeren kent geen enkele pastor. Het meest bekend onder jongeren is pastor Vermaat. Dat hangt samen met het feit dat hij betrokken is bij het Vormsel. Pastor de Velde geniet ook bij meer dan de helft bekendheid. Ook dat mag eigenlijk niet verbazen. Hij is betrokken bij de Eerste Communie, en bij kindercatechese na de Eerste Communie. Veel van de dertienjarige en ouder zullen hem zeker ook nog van die tijd kennen. Jongeren kennen de pastores als pastor van ‘hun wijk’ veel minder. In bijna een derde van de gevallen kennen jongeren een pastor uit persoonlijke contacten die zij met haar of hem hebben gehad. Van hen die persoonlijke contacten met pastores hebben gehad, vindt bijna de helft dat zij of hij veel tot heel veel aan die contacten heeft gehad. De andere helft is daar niet tevreden over en heeft er niets aan gehad.

	Absolute aantallen	‘GOED’ in % van het aantal
Klupcatechese (12 – 15 jaar)	43	28%
Het Trefpunt (15 jaar en ouder)	10	80%
Jongerenkoor – Jongerenliturgie	5	
Groep ‘Extra’ (21 jaar en ouder)	1	

Tabel 33 Ervaring van jongeren met jongeren activiteiten in de parochie in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 99)

In de parochie worden voor de jongeren op catechetisch terrein een drietal activiteiten aangeboden, naast het jongerenkoor en jongerenliturgie. Jongeren hebben met een tweetal activiteiten een redelijke ervaring: Klup-katechese (12 – 15 jaar), en het Trefpunt (15 jaar en ouder). Met de activiteiten ‘Extra’ (21 jaar en ouder), en jongerenkoor/jongerenliturgie hebben zij weinig ervaring. De waardering voor de Klupcatechese is matig. Nogal wat jongeren waarderen de Klupcatechese met ‘niet zo goed’ en ‘slecht’. Het ‘Trefpunt’ krijgt een hoge waardering. Van de groep ‘Extra’ en ‘Jongerenkoor – jongerenliturgie’ was het niet goed mogelijk om een waardering te berekenen. Daarvoor zijn de absolute aantallen te klein.

Behoeften, wensen. We vroegen jongeren of zij behoefte hebben aan persoonlijk contact met pastores als zij in hun leven voor belangrijke vragen komen te staan.

Ja, als ik vragen of moeilijkheden heb – Ja, als de pastor contact met me zou opnemen	11
Nee, ik praat liever met iemand anders (vriend/in, lera(a)res) – Nee, ik praat liever met familie of ouders	88

Tabel 34 Belangstelling van jongeren voor contact met de pastor in absolute aantallen. (N = 99)

De behoefte aan persoonlijk contact met pastores bij vragen of moeilijkheden is niet erg groot. Uit de resultaten wordt duidelijk dat jongeren over hun vragen en moeilijkheden bij voorkeur met hun vrienden en vriendinnen spreken. Ouders en familie blijken ook belangrijke gesprekspartners als het gaat om vragen in het leven van jonge mensen.

Jongeren gaven voor meer dan de helft tenminste één suggestie aan voor nieuwe jongeren – activiteiten in de parochie, waarvoor zij belangstelling zouden hebben. Gemiddeld gaven jongeren bijna twee initiatieven aan waarvoor zij belangstelling zouden hebben. De belangrijkste twee prioriteiten blijken dan ook op redelijke steun van jongeren te mogen rekenen. Bij die twee prioriteiten gaat het om film, musical en toneel. Drie items die het leven van mensen waarin jongeren hun weg zoeken via dramatische expressie ter sprake brengen en aanschouwelijk maken.

Film en filmbespreking – 1	21
Toneel, musical – 2	18
Kloosterweekend – 3	10
Politiek café – 4	9
Voettocht – 5	4
Bedevaart – 6	3

Tabel 35 Belangstelling jongeren voor nieuwe jongeren activiteiten in de parochie in absolute aantallen. (N = 99)

Jongeren gaven ook nog verschillende andere ideeën aan, maar als we die rubriceerden bleven het toch ideeën van een enkeling. De opgegeven suggesties varieerden van Taizé – reis, via een skeelertocht, naar samen kijken naar religieuze kunst. Hoewel uit de suggesties geen initiatieven naar voren komen die door veel meer jongeren werden aangegeven, mag men uit het feit dat bijna een kwart van hen de moeite nam om zelf suggesties te doen in ieder geval wel afleiden, dat een behoorlijke groep jongeren best bereid is aan parochiële activiteiten mee te doen mits die een eigentijdse en voor hen aantrekkelijk vorm hebben. Afsluitend willen we in dat verband één van de vele opmerkingen van jongeren aanhalen: “Waarom zouden jongeren interesse in de kerk hebben? De kerk heeft ook geen interesse in jongeren. De houding van de kerk ten opzichte van jongeren is helemaal niet veranderd”

4.2.7. Gezinnen met kinderen in de basisschool leeftijd

Gezinnen met kinderen in de basisschool leeftijd en jonger (dus tenminste één kind van 12 jaar of jonger), zijn voor de continuïteit en het draagvlak van de nabije toekomst van de geloofsgemeenschap belangrijk. Bovendien zijn er vaak momenten waar contact met ouders van kinderen tot en met twaalf jaar ongedwongen en aansluitend op hun vraag kan worden gelegd, zoals bij doop, eerste communie en vormsel, of via contacten met school. Voor de beleidsontwikkeling in de komende jaren zijn de wensen, verlangens en opvattingen van gezinnen met kinderen in de basisschool leeftijd of jonger (voortaan ‘jonge gezinnen’) weliswaar van belang, maar de groep van ‘jonge gezinnen’ die nu tot de parochianen wordt gerekend is niet heel erg groot. Op basis van de aangeleverde gegevens bedraagt het aantal kinderen van 0 – 14 totaal 428, bij schatting gaat het dus om 320 kinderen in de leeftijd van 0 tot 12 jaar. Al is de groep dus in omvang beperkt, voor de geloofsgemeenschap is het wel een belangrijke groep. Daarom zoomden we nog speciaal op deze groep in. Uit de totale groep respondenten selecteerden we alle gezinnen met tenminste één kind jonger dan 13 jaar.

Kenmerken. De groep ‘jonge gezinnen’ kent vanzelfsprekend een zekere overlap met de drie andere onderscheiden deelgroepen, betrokken-parochianen, buiten-parochianen en vrijwilligers. Van hen kan 6,7% gerekend worden tot de groep betrokken-parochianen, 20,7% tot de groep vrijwilligers, en 70,0% tot de groep buiten-parochianen. Wat de leeftijdsopbouw betreft, onder de groep jonge gezinnen valt 80% van de ouders in de leeftijdsgroep 25 - 45 jaar.

‘Jonge gezinnen’ zijn gemiddeld duidelijk hoger opgeleid dan andere parochianen. Van hen sloot bijna de helft een Hbo-opleiding of een universitaire opleiding af. Dat is veel meer dan onder de andere groepen die we hebben onderscheiden. Leden van de groep ‘jonge gezinnen’ doen voor ruim driekwart betaald werk. Telt men daar de mensen bij die nog een opleiding volgen, dan heeft men ruim 83% van de respondenten in kaart gebracht. Dat is aanzienlijk meer dan onder de andere parochianen.

Lager onderwijs (lo - vglo)	0,0%
Lager beroepsonderwijs (bv. lts of lhno)	8,9%
(M)ulo, Mavo	17,8%
HBS, Lyceum, Gymnasium, Atheneum	7,5%
Hoger beroepsonderwijs	38,4%
Universitair onderwijs	10,3%
Andere opleidingen	17,1%

Tabel 36: Opleiding jonge gezinnen in % van N = 150.

Ouders van 'jonge gezinnen' wonen gemiddeld korter in de parochie dan de andere parochianen. Woonden die voor het overgrote deel langer dan tien jaar binnen de parochie, voor 'jonge gezinnen' geldt dat veel minder (62,7%). Ruim een derde woont tussen de twee en tien jaar in de parochie, een kwart tussen de vijf en tien jaar.

De frequentie van het kerkbezoek is onder de groep 'jonge gezinnen' veel lager dan onder de betrokken-parochianen, maar wel wat hoger dan onder de buiten-parochianen. Vooral de groep die enkele keren per jaar naar de kerk gaat (Kerst, Pasen) is groter dan onder de buiten-parochianen. En de groep die nooit meer naar de kerk gaat is veel kleiner, de helft van die groep onder de buiten-parochianen. De deelname aan de actie Kerkbalans bedraagt 61,7%, en als we daar nog de mensen bijtellen, die aangeven dat zij de parochie jaarlijks met een gift ondersteunen, dan komt het totaal op 69,8%. Opvallend is dat de groep die nog nooit heeft meegedaan relatief groter is dan onder de andere groepen die we hebben onderscheiden. Bij 'jonge gezinnen' geldt dat voor ruim een vijfde van de gevallen.

Ook 'jonge gezinnen' nemen vooral via 'Huis aan Huis' en het eigen wijkblad kennis van het parochienieuws. De groep die 'kopsgewijs' kennis neemt van het nieuws in 'Huis aan Huis' is altijd nog heel behoorlijk (72,3%). Wel is daarvan het percentage echte 'koppensnellers' heel groot, namelijk een kleine 70%. Meer dan de helft neemt voor het parochienieuws in 'Huis aan Huis' circa vijf minuten. Ruim tweederde neemt 'kopsgewijs' kennis van de inhoud van het eigen wijkblad.

Het lijkt er op dat 'Huis aan Huis' en het eigen wijkblad maar zeer ten dele werken als informatiekanaal. De groepen die geen tijd steken in deze informatiebronnen is toch betrekkelijk groot. In ieder geval is voor deze groep korte en krachtige informatie nog het beste.

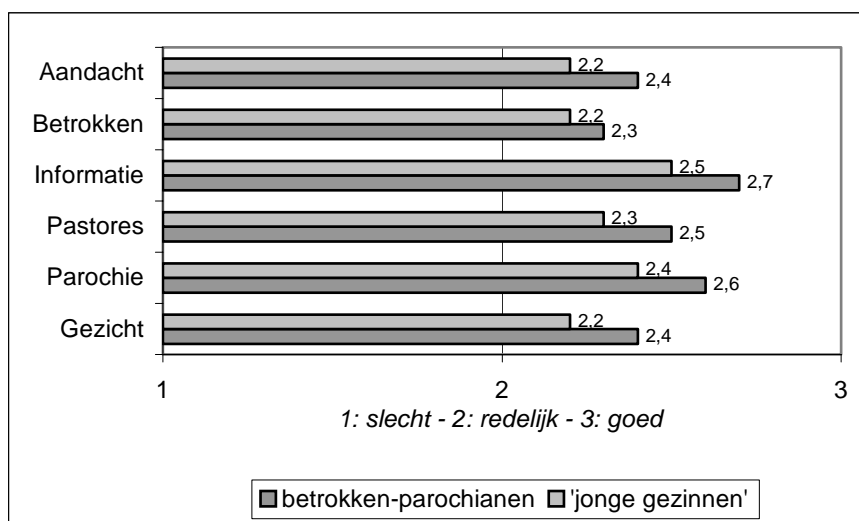
Voor 'jonge gezinnen' geldt, dat de ouders veel vaker als vrijwilliger in het maatschappelijk leven een taak voor hun rekening nemen, dan in de parochie. Ouders van 'jonge gezinnen' doen dat in helft van de gevallen, terwijl zij maar in 20% van de gevallen als vrijwilliger in de parochie werkzaam zijn. Een kwart van hen die maatschappelijk actief zijn, zijn dat ook kerkelijk.

Doet men een beroep op ouders van 'jonge gezinnen' die nog niet als vrijwilliger bij de parochie betrokken zijn, dan wijst een grote groep zo'n verzoek niet zonder meer af. Wat minder dan de helft (46,6%) is bereid zo'n verzoek te overwegen. De beslissing hangt in belangrijke mate af van het concrete beroep dat de parochie op zo iemand doet. De bereidheid om zo'n vraag in overweging te nemen is onder ouders van 'jonge gezinnen' zelfs wat groter dan onder andere parochianen.

Ouders van 'jonge gezinnen' typeren zichzelf voor 42% als mensen in wiens leven geloven een grote tot zeer grote rol vervult. Vaker spreken zij uit, dat geloven slechts een geringe of geen rol

speelt in hun leven. Van hen in wiens leven geloven een grote tot zeer grote rol speelt, typeert ruim 57% zichzelf als parochiaan op afstand, of eigenlijk als niet parochiaan. Onder ouders van 'jonge gezinnen' is een grote groep mensen die van zichzelf zeggen dat geloof in hun leven een grote tot zeer grote rol speelt, terwijl meer dan de helft zich niet of slechts op afstand verbonden voelt met de geloofsgemeenschap.

Opvattingen, ervaringen, waardering. Ook van ouders van 'jonge gezinnen' verwerkten we de opvattingen, ervaringen en waardering die zij hebben. We vergelijken eerst weer het profiel dat zij geven van de parochie met dat van de betrokken – parochianen. Dat profiel verschilt op een paar belangrijke punten van elkaar. De belangrijkste verschillen zitten in het 'Gezicht' (in de grafiek 'Gezicht') van de parochie, de waardering van de informatieverstrekking (in de grafiek 'Informatie'), en de beoordeling van de aandacht die de parochie heeft voor wat er leeft onder mensen van deze tijd (in de grafiek 'Aandacht'). De parochie heeft voor 'jonge gezinnen' een veel minder duidelijk 'Gezicht', veel minder uitstraling, dan voor de betrokken-parochianen. Zij beoordelen de aandacht die de parochie heeft voor wat er leeft onder mensen van deze tijd minder positief. En wat de informatieverstrekking betreft, ook daar hebben 'jonge gezinnen' vragen bij.

In het algemeen zijn de pastores de Lange, te Velde, en Vermaat meer bekend onder de 'jonge gezinnen' dan onder de andere parochianen (met uitzondering van vrijwilligers). Die grotere bekendheid hebben zij in de eerste plaats op grond van persoonlijke ontmoetingen met mensen. In de rol van 'persoonlijk pastor' worden zij relatief door meer mensen onder de 'jonge gezinnen' gekend, dan onder de andere parochianen. Als 'liturg' hebben de 'jonge gezinnen' de pastores de Lange, te Velde en Vermaat relatief het meeste leren kennen.

Voor de verwerking van de ervaringen en beoordeling van het liturgisch aanbod hanteerden we weer hetzelfde criterium als bij de doorsnee – parochianen: 11,0% van de 'jonge gezinnen' moet met de betreffende liturgische activiteit ervaring hebben opgedaan. Er voldeden tien liturgische activiteiten aan het gesteld 'deelnemerscriterium'.

	Absolute Aantallen	'GOED' in % van het aantal
Liturgie bij gelegenheid van Kerst	114	81%
Liturgie bij gelegenheid van Pasen	98	81%
Viering bij gelegenheid van de Eerste Communie	86	85%
Gewone weekend liturgie	80	43%
Viering bij gelegenheid van de doop	76	82%
Gezinsdiensten	72	81%
Viering bij een uitvaart	51	86%
Jongerendiensten	41	61%
Viering bij gelegenheid van het huwelijk	33	70%
Viering bij gelegenheid van het Vormsel	30	77%

Tabel 37: Ervaringen van jonge gezinnen met liturgische activiteiten in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 150)

De waardering voor de gewone weekendliturgie is behoorlijk lager dan onder de betrokken-parochianen en zelfs lager dan onder de buiten-parochianen. Ouders van 'jonge gezinnen' waarderen voor het overige de liturgische activiteiten in grote lijnen positief. De hoogste waarden worden ook nu weer gegeven aan vieringen die samenhangen met bijzonder gelegenheden, of bijzondere tijden.

Procentueel deden bijna een derde van de ouders van 'jonge gezinnen' mee aan activiteiten van het Titus Brandsma Huis. Ruim 32,7% gaf aan wel eens aan dergelijke activiteiten te hebben deelgenomen. Van hen die nog nooit heeft deelgenomen heeft 12,9% belangstelling voor die activiteiten. We geven hierna in de tabel de resultaten.

	Absolute aantallen	'GOED' in % van het aantal
Avonden over actuele onderwerpen	15	53%
Avonden over spiritualiteit	13	77%
Avonden over (streek) verhalen	13	69%
Avonden over kunst en muziek	10	
Bijbelcursussen	10	
Avonden over de R.K. traditie	9	

Tabel 38: Ervaring van jonge gezinnen met activiteiten van het Titus Brandsma Huis in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 150)

Als we ook hier er van zouden uitgaan, dat tenminste 15 personen van de betrokken groep eigen ervaringen met een activiteit zouden moeten hebben, dan komt maar één activiteit in aanmerking. De respondenten beoordelen 'Actuele onderwerpen' bovendien betrekkelijk kritisch. Omdat het ook hier niet om erg grote groepen gaat, moeten de resultaten met prudentie worden behandeld.

Van de diaconale en gemeenschapsopbouwende activiteiten deden de 'jonge gezinnen' eigenlijk alleen maar met 'ontmoeting na de vieringen', 'bezoek aan nieuwkomers' en 'Groot huisbezoek' enige relevante ervaring op. Met de andere activiteiten deden minder dan 15 respondenten enige ervaring op. De activiteit 'ontmoeting na de vieringen' waarmee 33 respondenten enige ervaring heeft, wordt door de 'jonge gezinnen' maar matig gewaardeerd. Van degenen die ervaring hebben met die activiteit gaf 48% een 'goed' als waardering.

Van de ‘jonge gezinnen’ hebben 15 respondenten enige ervaring met groothuisbezoek en met het bezoek aan nieuwkomers. De laatste activiteit waardeerden de ‘jonge gezinnen’ met 67% als ‘goed’, het groothuisbezoek met 47% als ‘goed’.

	Absolute aantallen	‘GOED’ in % van het aantal
Vorbereiding Eerste Communie	50	88%
Kindernevendienst	48	60%
Kinderoppas tijdens de dienst	22	64%
Catechese na de Eerste Communie	17	47%
Activiteiten na de dienst	10	

Tabel 39: Ervaring van jonge gezinnen met activiteiten voor de kinderen in absolute aantallen. Waardering GOED in % van dat aantal. (N = 150)

Natuurlijk hebben ‘jonge gezinnen’ meer ervaringen met speciaal voor de kinderen georganiseerde activiteiten dan de andere groepen. Met vier van de vijf activiteiten hebben meer dan 15 respondenten eigen ervaringen opgedaan. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de meeste ervaring werd opgedaan met de voorbereiding op de Eerste Communie en deelname van de kinderen aan de kindernevendienst. De voorbereiding op de Eerste Communie wordt zonder meer positief gewaardeerd. Wat kritischer staat men tegenover de kindernevendienst. De enige activiteit voor kinderen in de basisschool leeftijd die niet onmiddellijk is verbonden met liturgie, nl. kindercatechese na de Eerste Communie wordt minder goed bezocht en ook minder gewaardeerd.

Behoeften, wensen. Net als bij de andere groepen gingen we ook voor de ‘jonge gezinnen’ na welke wensen en behoeften er onder hen leven.

De behoefte aan persoonlijk contact met de parochie via een parochiaan die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening is gering. Slechts 15,4% ziet zo’n contact wel zitten als het nodig is en ruim 70% wijst zo’n contact expliciet af of vindt dat niet nodig.

In voorkomende gevallen doen ook ‘jonge gezinnen’ een intensief beroep op de pastorale dienstverlening rondom de sacramenten. In bijna 83% van de gevallen gaf men tenminste één item aan. Gemiddeld gaven zij hier bijna 4,5 antwoord. Hun beroep op deze vorm van pastoraat is dus ook intensief.

Kerkelijke Uitvaart	113
Doop	102
Kerkelijk Huwelijk	94
Eerste Communie	93
Ziekenzalving	72
Vormsel	66
Biecht	10

Tabel 40: Behoeft van jonge gezinnen aan sacramentenpastoraal in absolute aantallen. (N = 150).

Het beroep op pastorale dienstverlening in verband de sacramenten is onder ‘jonge gezinnen’, in vergelijking met de buiten-parochianen en de betrokken-parochianen, veel intensiever. Interessant is verder dan het beroep dat ‘jonge gezinnen’ van plan zijn te doen op pastoraat rond kerkelijke uitvaart globaal genomen hetzelfde is als onder alle andere groepen. Ook bij ‘jonge gezinnen’ is dat beroep het grootste.

Uit de lijst van voorgestelde nieuwe initiatieven en activiteiten koos meer dan 72% van de ‘jonge gezinnen’ tenminste één onderwerp waarvoor belangstelling bestond. Gemiddeld gaven zij 4,7 items aan. Dat is meer dan de betrokken-parochianen en de buiten-parochianen en bijna gelijk aan de groep vrijwilligers. In onderstaande tabel geven eerste de resultaten van de vijf gekozen prioriteiten onder de ‘jonge gezinnen’.

Opvoeding van kinderen, jongeren – 1	83
Geloven in het leven van alledag – 2	43
Activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving – 3	37
Gezondheid en ziekte – 4	33
Twijfels en vragen bij geloof – 5	32

Tabel 41: Belangstelling van jonge gezinnen voor nieuwe initiatieven, in absolute aantallen. (N = 150)

De belangstelling gaat in het bijzonder uit naar initiatieven rond het opvoeden van kinderen en jongeren. Meer dan de helft heeft dat aangegeven als onderwerp waarvoor een zekere belangstelling bestaat. Alle activiteiten die onder de Top 4 vallen, zijn gemeenschappelijk thema's met tenminste twee andere groepen. Op de vijfde plaats komt hier ‘Twijfels en vragen bij geloof’. Dat thema valt bij de betrokken-parochianen ook onder de Top 4.

Ook bij ‘jonge gezinnen’ ligt het accent toch op het ‘meer indirect’ aan de orde stellen van geloof. Het gaat vooral om de betekenis van geloven in relatie tot andere thematiek. Daarvoor is over het algemeen de belangstelling procentueel genomen overigens behoorlijk groot. Ook bij ‘jonge gezinnen’ gaat het in de eerste plaats om de vraag naar de relevantie van geloven voor het alledaagse en maatschappelijk leven van mensen.

4.2.8. Deelgroepen vergelijkenderwijs

In onderstaande tabel vergelijken we de onderscheiden deelgroepen op een aantal aspecten met elkaar.

	Vrijwilligers	Betrokken-parochianen	Buiten-parochianen	Jonge gezinnen
Leeftijd voor meer dan 50%	45 jaar en ouder	65 jaar en ouder	35 – 54 jaar	25 – 45 jaar
Betaald werk in % van N	38%	21%	53%	78%
Kerkbezoek eenmaal per week in % van N	40%	33%	3%	5%
Gemiddelde bekendheid met pastores in % van N	28%	17%	9%	17%
Participatiegraad pastorale activiteiten (van +++ = hoog tot --- = laag)	+++	++	--	+
Belangstelling voor (in % van N):				
contact met parochie:	24%	29%	11%	15%
sacramentenpastoraal:	94%	93%	75%	83%
nieuwe initiatieven:	83%	67%	53%	72%

Tabel 42: Samenvattend en vergelijkend overzicht van de onderscheiden deelgroepen.

In het overzicht markeerden we de groep ‘jonge gezinnen’ als een min of meer afzonderlijke groep. We deden dat, omdat de respondenten van de ‘jonge gezinnen’ ook horen tot de drie andere groepen. We merkten dat al eerder op in de paragraaf over de ‘jonge gezinnen’. De groepen

vrijwilligers, betrokken-parochianen en buiten-parochianen zijn wel van elkaar gescheiden groepen.

Leeftijd en betaald werk onderscheiden de buiten-parochianen en de 'jonge gezinnen' van de vrijwilligers en de betrokken-parochianen. 'Jonge gezinnen' en buiten-parochianen zijn gemiddeld jonger en in meerderheid in een betaalde baan maatschappelijk actief. Betrokken-parochianen en vrijwilligers zijn gemiddeld ouder en in meerderheid niet (meer) werkzaam in een betaalde baan.

Kerkbezoek, participatiegraad, en gemiddelde bekendheid met de pastores onderscheiden vrijwilligers en betrokken-parochianen sterk van de buiten-parochianen. Voor wat betreft de bekendheid met de pastores wat minder sterk van de 'jonge gezinnen'. Die gemiddelde bekendheid van pastores is onder hen net zo groot als onder betrokken-parochianen.

Minder onderscheidend zijn de vragen naar sacramentenpastoraal. Onder alle groepen blijkt een grote behoefte aan die vormen van pastoraat. Ook voor de opgegeven nieuwe initiatieven die de parochie zou nemen, bestaat in alle groepen een behoorlijke belangstelling. Als het gaat om vragen en wensen van parochianen, dan is eigenlijk alleen de behoefte aan contact met de parochie een aspect, dat vrijwilligers en betrokken-parochianen onderscheidt van de andere groepen.

5 (Kerk)gebouwen

5.1. Titus Brandsma Huis

De parochie beschikt in het centrum van Leeuwarden over het Titus Brandsma Huis waar de meeste catechetische, toerustende en vormende activiteiten van de parochie zijn geconcentreerd. Het Titus Brandsma Huis heeft zich door de jaren heen ontwikkeld tot een centrum voor geloof en spiritualiteit.

5.1.1. Bezoekers Open Wijkavonden

De bezoekers van de open wijkavonden typeerden het Titus Brandsma Huis als een ‘thuis voor geloof en spiritualiteit’, en een gouden greep. Als zij over de parochie van de toekomst spreken vergelijken zij die gemeenschap vaak met een ‘thuis voor geloof en spiritualiteit’ waar iedereen welkom is, zoals die al gestalte krijgt in het Titus Brandsma Huis. Het huis heeft in de beleving van velen een open en uitnodigend karakter.

Het Titus Brandsma Huis vervult verschillende functies. Het is in de eerste plaats de plek voor geloofsverdieping, en voor catechese aan jeugd en jongeren. Het Titus Brandsma Huis wordt ook wel gezien als een goede accommodatie voor de verdere opbouw van de gemeenschap. Het zou een functie kunnen vervullen als ‘aanlooppunt’ voor asielzoekers en ‘medelanders’. Een plaats waar ook ten behoeve van hen activiteiten kunnen worden ontwikkeld. Het zou een functie kunnen krijgen als ‘inloophuis’, een open huis waar mensen van allerlei pluimage even op verhaal kunnen komen, waar even plaats voor hen is, en waar zij welkom zijn. Ook zou het Titus Brandsma Huis na de zondagse vieringen een plek van ontmoeting kunnen worden, waar mensen even een uurtje kunnen napraten

Voor zover de herstructurering van de parochie gevolgen heeft voor de gebouwen, zou dat volgens een aantal bezoekers kunnen door twee herkenbare kerken te koppelen aan het Titus Brandsma Huis. Anderen zijn van mening dat de combinatie: Titus Brandsma Huis en Bonifatius - kerk het ‘koppel’ van de toekomst is.

5.2. De Kerken

De parochie beschikt over vier kerken: de Bonifatiuskerk, de Dominicuskerk, de St. Jan de Doperkerk, en de Franciscuskerk. In de vier kerken wordt in het weekend door de betrokken wijkgemeenschappen liturgie gevierd. De kerken mogen worden beschouwd als de ‘liturgische centra’ waarvan in het reglement van de parochie (mei 2000) sprake is. Elke wijk is, krachtens hetzelfde reglement, verbonden met zo’n liturgisch centrum.

Als bijdrage aan de advisering en besluitvorming met betrekking tot die vier liturgische centra legden we in ons onderzoek de parochianen een aantal vragen die betrekking hebben de kerk die zij bezoeken, de affiniteit die zij al dan niet met bepaalde kerken hebben, en welke motieven daarbij een rol van betekenis spelen. In dat verband deden we ook nog onderzoek onder de kerkbezoekers in het pinksterweekend, met name om na te gaan of er sprake is van relevante aantallen kerkbezoekers die wonen in de ene wijk en kerken in het liturgisch centrum van een andere wijk. We geven hieronder de resultaten van ons onderzoek. We hanteren daarbij, voor zover dat relevant is, dezelfde deelgroepen als we deden in het vorige hoofdstuk, en verwijzen voor een nadere omschrijving van de deelgroepen graag naar de aantekeningen die daar werden gemaakt.

5.2.1. Kerkbezoek en kerkgebouw

De drie kerken die door de verschillende groepen het meest worden bezocht zijn: de Dominicuskerk, de St. Jan de Doperkerk, en de Franciscuskerk. De enige uitzondering is de groep buiten-parochianen. De parochianen die zichzelf meer aan de rand van de parochie positioneren, hebben blijkbaar meer met de Bonifatiuskerk, dan de andere groepen. De Dominicuskerk is onder alle groepen duidelijk favoriet. Ook onder de groep buiten-parochianen staat die kerk met afstand op de eerste plaats. In onderstaande tabel zijn ook de bezoekers opgenomen die verschillende wijkkerken bezoeken en geen bijzondere voorkeur hebben voor één van de wijkkerken. Na de voorkeur voor de Dominicuskerk komt die keuze voor buiten-parochianen op de tweede plaats. Voor een andere kerk dan de vier wijkkerken kiezen parochianen over het geheel genomen maar weinig.

	Bonifatius	Dominicus	St. J. de Doper	Franciscus	Verschillende wijkkerken	Andere kerk
Betrokken-parochianen (N = 117)	17,5%	30,7%	21,9%	21,1%	6,1%	2,6%
Buiten-parochianen (N = 433)	15,2%	32,8%	14,4%	13,8%	17,6%	6,2%
Vrijwilligers (N = 142)	17,4%	32,6%	22,5%	20,3%	6,5%	0,7%
'Jonge gezinnen' (N = 150)	10,6%	38,6%	15,9%	18,9%	9,8%	6,1%

Tabel 43: Voorkeur voor de verschillende kerken onder de verschillende groepen respondenten in % van N.

5.2.2. Motieven, kerkbezoek en kerkgebouw

Parochianen kozen gemiddeld meer dan twee motieven op grond waarvan zij besloten bij kerkbezoek voor een bepaalde kerk te kiezen. De vier belangrijkste redenen die zij uit de negen voorgelegde keuzes hebben aangegeven zijn: 1. de pastor die voorgaat, 2. de soort dienst (bijv. eucharistieviering) en 3. het kerkgebouw, en 4. het koor dat medewerking aan de dienst verleent. Parochianen laten zich over het algemeen in veel mindere mate leiden door 'afstand' en 'wijk'. Ondergeschikt zijn voor parochianen ook de 'mensen die men ontmoet'. De pastor die voorgaat en de soort viering zijn onder de genoemde vier belangrijkste redenen verreweg het sterkste. Die motieven gelden voor groepen variërend van 40 – 55 %. We zouden dat de motieven op de voorgrond willen noemen. Op de achtergrond spelen bij de parochianen dan nog mee: het kerkgebouw, en het koor dat zingt.

De deelgroepen verschillen van elkaar slechts in enkele achtergrond motieven. Voor buiten-parochianen speelt eigenlijk alleen nog op de achtergrond mee: 'ik heb met geen enkele kerk iets bijzonders'. Voor betrokken-parochianen zijn op de achtergrond nog meespelende motieven: 'de kerk die het dichtste bij is' en 'de wijkgemeenschap waartoe men behoort'. Met name het motief 'de kerk die het dichtste bij is' speelt voor deze groep nog een serieuze rol. Voor vrijwilligers speelt de wijkgemeenschap waartoe men behoort nog een belangrijke rol, naast het motief van de mensen die men tijdens de kerkdienst ontmoet. Voor hen is het 'gemeenschapsgevoel' duidelijk meer motiverend dan voor de andere groepen. En tenslotte voor de 'jonge gezinnen' spelen op de achtergrond nog dezelfde twee motieven een rol als bij de betrokken-parochianen: 'de kerk die het dichtste bij is' en 'de wijkgemeenschap waartoe men behoort'. Voor elke groep spelen dus op de achtergrond wat meer 'groepseigen' redenen die mensen er toe brengen te kiezen voor die kerk en niet voor een ander. Bij nadere analyse werken die groepseigen redenen zo uit, dat zij vooral motiveren voor het kiezen voor de Dominicus, Franciscus, of St. Jan de Doper kerk. Mensen voor wie 'groepseigen' redenen een rol spelen kiezen veel minder voor de Bonifatiuskerk.

5.2.3. Affiniteit met een kerkgebouw

Vaak hebben parochianen iets met ‘hun’ kerk. Zij zijn er gedoopt en getrouwd. De kinderen hebben daar hun eerste communie gedaan, en zijn er gevormd. Vader, moeder of partner is vanuit ‘die’ kerk begraven. Kerkgebouwen zijn ‘geladen’ plaatsen, die mensen herinneren aan belangrijke momenten in het leven, aan vreugde en verdriet, aan afscheid nemen en welkom heten.

	Bonifatius		Dominicus		St. J. de Doper		Franciscus		Met geen enkele kerk	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Betrokken-parochianen (N = 115)	28	24	37	32	25	22	19	17	6	5
<i>Waarvan behoren tot de eigen wijk</i>	<i>10</i>	<i>36</i>	<i>24</i>	<i>65</i>	<i>22</i>	<i>88</i>	<i>18</i>	<i>95</i>		
Buiten-parochianen (N = 409)	102	25	133	33	51	13	34	8	89	22
<i>Waarvan behoren tot de eigen wijk</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>88</i>	<i>66</i>	<i>34</i>	<i>67</i>	<i>27</i>	<i>79</i>		
Vrijwilligers (N = 141)	35	25	44	31	29	21	23	16	10	7
<i>Waarvan behoren tot de eigen wijk</i>	<i>17</i>	<i>49</i>	<i>39</i>	<i>89</i>	<i>26</i>	<i>90</i>	<i>22</i>	<i>96</i>		
‘Jonge gezinnen’ (N = 144)	20	14	52	36	24	17	19	13	29	20
<i>Waarvan behoren tot de eigen wijk</i>	<i>7</i>	<i>35</i>	<i>38</i>	<i>73</i>	<i>17</i>	<i>71</i>	<i>19</i>	<i>100</i>		

Tabel 44 Respondenten van de onderscheiden deelgroepen die enige affiniteit hebben met een kerkgebouw, in absolute aantallen en in % van N.

Parochianen vertonen in hun affiniteit met de onderscheiden kerkgebouwen hetzelfde profiel. Er is slechts één uitzondering: de groep ‘jonge gezinnen’ heeft meer met de St. Jan de Doper, dan met de Bonifatius. Maar ook voor de ‘jonge gezinnen’ is de Dominicus veruit favoriet.

De groepen verschillen verder sterk voor zover zij aangeven met geen enkel kerkgebouw ‘iets’ te hebben. Voor betrokken – parochianen geldt dat in slechts 5% van de gevallen. Hun affiniteit met een kerkgebouw is het meeste geprofileerd. Voor de groep vrijwilligers is dat iets meer, namelijk 7%. Ook binnen die groep is sprake van een duidelijk geprofileerde affiniteit met een bepaald kerkgebouw. Voor de groep ‘jonge gezinnen’ is het aantal dat niets heeft met een bepaald gebouw veel groter. Daar geeft meer dan 20% aan, dat zij niets in het bijzonder heeft met één van de kerken. Zij staan er min of meer neutraal tegenover. Maar de groep buiten-parochianen spant de kroon. Bijna 22% heeft met geen enkele kerk een zekere affiniteit. De groep ‘neutralen’ is hier dus verreweg het grootste.

We vroegen parochianen ook naar de redenen waarom zij met een bepaalde kerk ‘iets’ hebben. We legden hen een tiental mogelijkheden voor, waar zij meerdere mogelijkheden konden aangeven. In onderstaande tabel geven we de resultaten per groep. We gaan daarbij uit van de volgorde van de motieven bij de betrokken-parochianen. Dat wil niet zeggen dat we die groep de belangrijkste vinden, maar we hanteren de groep in dit geval ook in vergelijking met de andere groepen.

Binnen alle onderscheiden groepen gaf driekwart of meer tenminste één reden voor een zekere affiniteit met een kerkgebouw. Parochianen gaven gemiddeld 2,5 of meer redenen aan voor hun affiniteit met een bepaald kerkgebouw. We stelden voor elk van de groepen weer de volgorde van prioriteit vast. Duidelijk blijkt dat elke groep binnen de eerste vijf prioriteiten zo zijn eigen accenten legt. Betrokken-parochianen en vrijwilligers ‘lijken op elkaar’. ‘Jonge gezinnen’ en

buiten-parochianen ook. Alle parochianen laten zich leiden door de vertrouwdheid die zij met een gebouw hebben. Voor alle groepen ademt het gebouw waarmee men een zekere affiniteit heeft een ‘vertrouwde sfeer’

MOTIEF	Betrokken-parochianen	Buiten-parochianen	Vrijwilligers	‘Jonge Gezinnen’
Een plek om liturgie te vieren	55,6% - 1	18,7% - 4	59,9% - 1	24,7% - 4
Het ademt een vertrouwde sfeer	52,1% - 2	33,9% - 2	57,7% - 2	40,0% - 2
Persoonlijke herinneringen	45,3% - 3	45,0% - 1	45,8% - 3	47,3% - 1
Goed bereikbaar en dichtbij	39,3% - 4	16,4% - 5	40,1% - 6	24,7% - 4
Kerkgebouw moet in deze tijd als ‘baken’ blijven	35,0% - 5	14,8% - 6	36,6% - 7	15,3% - 9
Plaats van ontmoeting	30,8% - 6	10,2% - 8	43,6% - 4	22,7% - 6
Historische waarde	23,9% - 7	21,7% - 3	27,5% - 8	27,3% - 3
Plek van de wijkgemeenschap	22,2% - 8	4,6% - 9	40,8% - 5	17,3% - 8
En zichtbaar teken van geloof	21,4% - 9	14,1% - 7	22,5% - 9	22,0% - 7
Multifunctioneel te gebruiken	5,1% - 10	1,8% - 10	14,8% - 10	7,3% - 10

Tabel 45 Volgorde motieven voor affiniteit met een kerkgebouw in % van: Betrokken-parochianen N = 117; Buiten-parochianen N = 433; Vrijwilligers N = 142; Jonge gezinnen N = 150.

De persoonlijke en liturgische ‘lading’ van het kerkgebouw blijken voor parochianen de belangrijkste redenen te zijn voor hun affiniteit met een bepaalde kerkgebouw. De meer praktische en cultuur – historische redenen komen op de tweede plaats.

Voor de groep buiten-parochianen en voor de groep ‘jonge gezinnen’ volgt de cultuur - historische reden na de redenen die samen hangen met de persoonlijke ‘lading’ van de plek, terwijl die reden bij de andere twee groepen van ondergeschikte betekenis is. Ook bij de affiniteit met het gebouw speelt bij de groep vrijwilligers het ‘gemeenschapsgevoel’ een grote rol. Voor hen spelen redenen als ‘plaats van ontmoeting’ en ‘plek van de wijkgemeenschap’ een belangrijke rol. Daarin onderscheiden zij zich ook duidelijk van de andere groepen.

We onderzochten bij de betrokken-parochianen en bij de buiten-parochianen ook het verband dat er was tussen de keuze voor een bepaald kerkgebouw en de motieven die daarbij een rol spelen. Voor de affiniteit voor een van de vier kerkgebouwen spelen onder de vier hoogste prioriteiten, zo blijkt uit onderstaande twee tabellen, altijd persoonlijke redenen een rol. Men kent het gebouw uit eigen ervaring en heeft er persoonlijke herinneringen mee. Het ademt voor de betrokkenen mede daarom een vertrouwde en goede sfeer.

Onder betrokken-parochianen speelt de liturgische betekenis van de kerk, als het gaat om de affiniteit, een belangrijkere rol dan onder buiten-parochianen. Betrokken-parochianen hebben met het gebouw niet alleen ‘iets’ omdat ze er ook persoonlijke herinneringen hebben liggen en ze de vertrouwde sfeer er van waarderen, maar ook omdat zij er geregeld samen komen om er liturgie te vieren. Bij buiten-parochianen heeft de kerk als plek om liturgie te vieren een lagere prioriteit.

Keuzemotief Betrokken-parochianen	Bonifatius	Dominicus	St. J. de Doper	Franciscus
Plaats van ontmoeting	7	5	6	5
Plek om liturgie te vieren	2	1	1	2
Plek van de wijk	10	7	7	3
Bereikbaar en dichtbij	8	4	2	1
Multifunctioneel	9	10	10	10
Zichtbaar teken	5	9	9	8
Historische waarde	4	8	8	9
Ademt vertrouwde sfeer	1	2	3	4
Persoonlijke herinnering	3	3	4	7
Kerkgebouw als ‘baken’	6	6	5	6

Tabel 46 Volgorde van belangrijkheid van de redenen van affiniteit met een bepaald kerkgebouw betrokken – parochianen.

Keuzemotief Buiten-parochianen	Bonifatius	Dominicus	St. J. de Doper	Franciscus
Plaats van ontmoeting	8	6	7	8
Plek om liturgie te vieren	5	3	4	4
Plek van de wijk	10	9	9	7
Bereikbaar en dichtbij	7	4	3	3
Multifunctioneel	9	10	10	9
Zichtbaar teken	4	7	6	6
Historische waarde	2	8	5	10
Ademt vertrouwde sfeer	3	2	2	2
Persoonlijke herinnering	1	1	1	1
Kerkgebouw als ‘baken’	6	5	8	5

Tabel 47 Volgorde van belangrijkheid van de redenen van affiniteit met een bepaald kerkgebouw buiten-parochianen.

Alleen bij de Bonifatiuskerk speelt het cultuurhistorisch argument onder de eerste vier prioriteiten een rol. In plaats daarvan speelt bij de Dominicuskerk, de Franciscuskerk, en de St. Jan de Doperkerk de bereikbaarheid binnen de eerste vier prioriteiten een rol van betekenis. Daaraan

geven betrokken-parochianen trouwens een hogere prioriteit dan de buiten-parochianen. De mogelijkheid om het kerkgebouw multifunctioneel te gebruiken is voor de affiniteit van parochianen met een bepaald gebouw niet van belang. En de betekenis van het kerkgebouw voor de wijk als ‘plek van de wijk’ of als ‘plaats van ontmoeting’ is over het algemeen genomen evenmin een belangrijke reden voor de affiniteit met een bepaald kerkgebouw.

5.2.4. Wonen in de ene, kerken in de andere wijk

Belangrijk voor het gebruik van gebouwen is de vraag naar de ‘migratie’ van de kerkgangers. Is er sprake van belangrijke stromen van mensen die in de ene wijk wonen en in de andere wijk kerken? We brachten de kerkgangers en hun woonwijk in kaart tijdens het pinksterweekend. Als het van belang was, corrigeerden we de cijfers van de Bonifatiuskerk in verband met de vormselviering die daar toen plaatsvond.

	Bonifatiuskerk	Dominicuskerk	St. J. de Doperkerk	Franciscuskerk	St. Jozef kapel	Totaal aantal
Kerkgangers uit:						
Bonifatiuswijk	37%	13%	8%	16%	26%	114
Dominicuswijk	21%	67%	3%	5%	3%	144
St. Jan de Doperwijk	12%	19%	63%	6%	1%	127
Franciscuswijk/Trynwalden	33%	27%	6%	34%	1%	255
Andere parochies	50%	29%	15%	6%	0%	130

Tabel 48: Kerkgangers uit de verschillende wijken naar de verschillende kerken in % van het totaal aantal.

	Bonifatiuswijk	Dominicuswijk	St. J. de Doperwijk	Franciscuswijk/Trynwalden	Andere parochies	Totaal aantal kerkgangers
Kerkgangers van de:						
Bonifatiuskerk	18%	13%	6%	35%	28%	235
Dominicuskerk	6%	40%	10%	28%	16%	243
St. Jan de Doperkerk	7%	4%	63%	12%	15%	128
Franciscuskerk	14%	6%	6%	68%	6%	126
St. Jozefkapel	79%	13%	3%	5%	0%	38

Tabel 49: Kerkgangers van de verschillende kerken uit de verschillende wijken in % van het totaal aantal kerkgangers van de betreffende kerk.

Uit de resultaten blijkt dat een groot deel van de kerkgangers van de St. Jan de Doperkerk komt uit de eigen wijk (63%). Hetzelfde geldt voor de Franciscuskerk. Ook daar komt meer dan de helft van de kerkgangers uit de eigen wijk (68%). Voor de bezoekers van de Dominicuskerk en de Bonifatiuskerk geldt dat in mindere mate. Bijna 40% van de kerkgangers van de Dominicuskerk komt uit eigen wijk. Bij de Bonifatiuskerk hebben we enkele correcties doorgevoerd. We corrigeerden de cijfers allereerst in verband met de vormselviering. Daar vanuit gaande bleek ongeveer 30% (i.p.v. 18%) van de kerkgangers tot de eigen wijk van de Bonifatiuskerk te horen. Als we ook rekening houden met het bezoek aan de St. Jozef kapel, die in de Bonifatiuswijk ligt en bovendien voor meer dan driekwart wordt bezocht door mensen die ook tot de Bonifatiuswijk mogen worden gerekend, dan komt het percentage ‘eigen’ kerkgangers voor de Bonifatiuskerk op 43%.

In ieder geval hebben de St. Jan de Doperkerk en de Franciscuskerk het hoogste percentage ‘eigen’ kerkgangers en vervullen daarmee ook het meest de functie als ‘wijkkerk’. De Bonifatiuskerk, en de Dominicuskerk in wat mindere mate, vervullen ook een functie voor de hele parochie.

Kerkgangers zijn ook trouw in hun keuze voor een bepaalde kerk. Voor de kerkgangers van de St. Jan de Doper geldt dat voor meer dan 80% van hen, voor de kerkgangers van de Franciscuskerk zelfs voor meer dan 86% van hen. De kerkgangers van de Dominicuskerk en van de Bonifatiuskerk zijn iets minder trouw aan hun keuze. Driekwart van hen kerkte de keer ervoor ook in dezelfde kerk (bij de Bonifatius is een correctie toegepast in verband met de vormselviering, zonder correctie was die kerkentrouw veel lager, nl. 41,7%). Niet alleen vervullen de St. Jan de Doperkerk en de Franciscuskerk nog het meest de functie van wijkkerk, hun kerkgangers blijken ook het meest trouw aan hun keuze.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van de ‘migratie’ van de kerkgangers: wonen in de ene wijk, kerken in de andere. Het is duidelijk dat de ‘beweging’ van de kerkgangers bijna geheel ten koste gaat van de Franciscuskerk. Ruim 48% van het ‘migratie’ saldo van de Franciscuskerk komt ten goede aan de Bonifatiuskerk, en ruim 45% van dat saldo aan de Dominicuskerk. Veel van de oud-Emmaus parochianen, die nu worden gerekend tot de Franciscuswijk, kerken in de Dominicuskerk en de Bonifatiuskerk. Correcties op basis van het gemiddeld kerkbezoek over 2000, of op basis van de kerkbezoekers die elke week naar de kerk komen, geven geen andere tendens te zien. De ‘winnaars’ van de onderlinge uitwisseling van kerkgangers blijven de Bonifatiuskerk en Dominicuskerk. De grote ‘verliezer’ blijft de Franciscuskerk.

Van de:	Aantal:	Naar de:	Van de:	Aantal:	Naar de:	Saldo
Dominicuswijk:	30	<i>Bonifatiuskerk</i>	<i>Bonifatiuswijk:</i>	15	Dominicuskerk	+ 15
St. Jan de Doperwijk:	15			9	St. J.de Doperkerk	+ 6
Franciscuswijk/Trynwalden:	83			18	Franciscuskerk	+ 65
Migratiesaldo Bonifatiuskerk						+ 86
Van de:	Aantal:	Naar de:	Van de:	Aantal:	Naar de:	Saldo
Bonifatiuswijk:	15	<i>Dominicuskerk</i>	<i>Dominicuswijk:</i>	30	Bonifatiuskerk	- 15
St. Jan de Doperwijk:	24			5	St. J.de Doperkerk	+ 19
Franciscuswijk/Trynwalden:	69			7	Franciscuskerk	+ 62
Migratiesaldo Dominicuskerk						+ 66
Van de:	Aantal:	Naar de:	Van de:	Aantal:	Naar de:	Saldo
Bonifatiuswijk:	9	<i>St. J. de Doperkerk</i>	<i>St. J. de Doperwijk</i>	15	Bonifatiuskerk	- 6
Dominicuswijk:	5			24	Dominicuskerk	- 19
Franciscuswijk/Trynwalden:	15			7	Franciscuskerk	+ 8
Migratiesaldo St. Jan de Doperkerk						- 17
Van de:	Aantal:	Naar de:	Van de:	Aantal:	Naar de:	Saldo
Bonifatiuswijk:	18	<i>Franciscuskerk</i>	<i>Franciscuswijk/ Trynwalden</i>	83	Bonifatiuskerk	- 65
Dominicuswijk:	7			69	Dominicuskerk	- 62
St. Jan de Doperwijk:	7			15	St. J.de Doperkerk	- 8
Migratiesaldo Franciscuskerk						- 135

Tabel 50: Migratie kerkgangers in absolute aantallen.

De kerkbezoekers van de vier kerken hebben op basis van enkele kenmerken ook een eigen profiel. Zo trekt de Bonifatiuskerk gemiddeld genomen de ‘jongste’ bezoekers (na correctie voor de vormselviering, 61% jonger dan 60 jaar), die het minst regelmatig kerken (46,4% eenmaal per

twee weken of vaker), het 'kortste' in de parochie wonen (55% langer dan tien jaar), en het minst betrokken zijn in het vrijwilligerswerk van de parochie (31% is vrijwilliger). De St. Jan de Doperkerk trekt gemiddeld de 'oudste' bezoekers (46% jonger dan 60 jaar), die met grote regelmaat kerken (ruim 84% eenmaal per twee weken of vaker), het langste in de parochie wonen (78% langer dan tien jaar) en het meest betrokken in het vrijwilligerswerk (55% is vrijwilliger). De kerkgangers van de Dominicuskerk en de Franciscuskerk zijn gemiddeld genomen ongeveer even oud (resp. 51% en 54% jonger dan 60 jaar). Maar de kerkgangers van de Franciscuskerk komen wel wat regelmatig (84% eenmaal per twee weken of vaker) dan de bezoekers van de Dominicuskerk (ruim 79% eenmaal per twee weken), vooral als we rekening houden met de groep die elke week naar de kerk gaat. Die groep is onder de kerkgangers van de Franciscuskerk groter dan onder de kerkbezoekers van de andere drie kerken. De kerkbezoekers van de Franciscuskerk wonen wat langer in de parochie (ruim 74% langer dan tien jaar) dan die van de Dominicuskerk (70% langer dan tien jaar), en zijn aanmerkelijk meer betrokken in het vrijwilligerswerk (54% is vrijwilliger, tegen 36% in de Dominicuskerk).

De bezoekersprofielen van de St. Jan de Doperkerk en van de Bonifatiuskerk onderscheiden zich het meest van elkaar. Die van de Dominicuskerk en van de Franciscuskerk hebben op sommige punten weer meer relatie met de St. Jan de Doper, op andere punten weer meer met de Bonifatius.

5.2.5. Bezoekers Open Wijkavonden over kerkgebouwen.

Ook de bezoekers van de open wijkavonden spraken met elkaar over de vier kerken. De Bonifatiuskerk achten bezoekers een mooi gebouw en een goede accommodatie, waar liturgie met een eigen sfeer kan worden gevierd. Het is een symbool voor katholiek Leeuwarden en een echte stadskerk. Zo'n stadskerk kan ook een heel eigen rol spelen in het pastoraat van de parochie, ook 'door de week'. Wel nuanceren zij met opmerkingen, dat een kerkgebouw niet alles bepalend mag zijn. Tenslotte is het gebruik er van relatief gering.

Bezoekers zouden bij voorkeur alle gebouwen willen openhouden. Een aantal bezoekers heeft eerder de sluiting van de Emmauskerk meegemaakt en heeft heel veel moeite dat nogmaals mee te moeten maken. Maar zo'n 'gevoelsmatige' beslissing zou over tien jaar tot het faillissement kunnen leiden. Dat er kerken moeten worden gesloten kunnen de bezoekers wel aanvaarden, maar dan niet alleen de Bonifatius openhouden. Zeker ook omdat ouderen een aantal praktische bezwaren hebben tegen de Bonifatiuskerk. Vroeger waren er trouwens in Leeuwarden ook twee kerken. Bij de besluitvorming zou in ieder geval ook mee moeten tellen: de bereikbaarheid en de nieuwe wijken aan de zuidkant van Leeuwarden. Tegelijkertijd erkennen zij dat er aan het sluiten van welke kerk dan ook altijd bezwaren zullen kleven. Met name noemen zij het nog verder en door sluiting versneld teruglopen van het kerkbezoek. Sommigen zien nog het meeste in één of twee geprofileerde en herkenbare kerken verbonden met het Titus Brandsma Huis. In ieder geval lijkt er onder hen veel overeenstemming om in het tijdbestek van de komende vijf jaar één kerk te sluiten. Welke van de kerken dan gesloten moet worden, blijft een vraag.

Bezoekers doen ook voorstellen om de kosten voor de kerkgebouwen enigszins te beperken en daardoor wellicht langer in stand te houden. Te denken valt bijvoorbeeld aan een liturgisch rooster waardoor elke kerk maar eenmaal per veertien dagen open hoeft te zijn. Een ander voorstel is: nagaan in hoeverre het kerkgebouw samen met andere geloofsgemeenschappen of multifunctioneel kan worden gebruikt, en aan derden kan worden verhuurd.

Voor veel bezoekers vervult het kerkgebouw tenslotte de functie van plaats van samenkomst en van ontmoeting voor de geloofsgemeenschap van de wijk. In die functie moet volgens een groot aantal in ieder geval hoe dan ook worden voorzien

6. Conclusies

Conclusies op het terrein van het pastorale beleid in relatie tot een aantal van belang zijnde themata, en met betrekking tot de (kerk)gebouwen

6.1. Pastoraal beleid, omgeving en kerkelijke ontwikkeling

De komende jaren zal de parochie haar kerkelijke presentie moeten realiseren in een verzorgingsgebied (Leeuwarden en omliggende dorpen) van vooral sociaal-democratische signatuur. Over het hele gebied berekend is de PvdA verreweg de sterkste politieke stroming. In deze sociaal-democratische omgeving is Leeuwarden bovendien een heuse studentenstad geworden met 16000 Hbo – studenten. Stad en ommelanden groeien gestaag in bevolkingsaantal, zeker als men bedenkt dat er in Leeuwarden de komende 15 jaar ruim 8400 woningen zullen worden gebouwd. De meeste daarvan komen in de wijken Zuiderburen (1750) en Leeuwarden-Zuid (6600). In het pastoraal beleid voor de komende vijf tot tien jaar kan daarom rekening worden gehouden met: 1. Leeuwarden als groeiende stedelijke samenleving en als ‘studentenstad’; 2. een uitbreiding aan de zuidkant met ruim 8300 woningen in de komende vijftien jaar; 3. vanuit de stedelijke politiek een sterke sociaal-democratische inbreng in het maatschappelijk debat.

De komende jaren zal, mede door ‘generatievervanging’, het kerkbezoek nog verder dalen. Op basis van de berekende trend, met behulp van lineaire regressie, moet de parochie er mee rekenen dat in 2005 nog 8,3% van het te verwachten aantal parochianen naar de kerk zal gaan (447 gemiddeld per weekend) en in 2010 nog 5,4% van het dan te verwachten aantal parochianen (205 gemiddeld per weekend). Dat leidt tot een verdergaande daling van het bezettingsgraad in de beschikbare liturgische centra. Voor het pastorale beleid voor de komende jaren betekent deze ontwikkeling een indringende vraag bij die liturgische centra zoals die thans worden gebruikt. Het stelt ook een vraag naar de keuzes die in het pastoraal beleid moeten worden gemaakt binnen de verschillende kerntaken waarvoor de parochie staat. Moeten de beschikbare pastorale uren in de komende jaren niet meer worden ingezet voor innoverende vormen van kerkelijke presentie in de stedelijke samenleving? Vraagt een assertieve, getuigende en missionaire gemeente niet om andere pastorale initiatieven?

6.2. Pastoraal beleid en participatie

Uit verschillende resultaten wordt duidelijk dat participatie in relatie tot de parochie een complex begrip is, waar zorgvuldig mee moet worden omgegaan. In ieder geval zijn er veel vormen van participatie die elk hun eigen waarde hebben, en waarmee in het beleid rekening kan worden gehouden.

Participatie gemeten naar aantallen kerkbezoekers zal de komende jaren, zoals we eerder zagen, verder afnemen. Daarbij spelen maatschappelijke factoren een rol waarop de parochie zelf nauwelijks enige invloed kan uitoefenen. Daarom is het vooral de vraag hoe de parochie op adequate wijze in haar beleid op die ontwikkelingen kan inspelen.

Participatie gemeten in de deelname aan de jaarlijkse actie Kerkbalans zal, op grond van de relatie tussen kerkbezoek en kerkbijdrage, eveneens in aantal verder afnemen. Maar er blijft een grote groep parochianen, die niet meer of slechts enkele keren per jaar naar de kerk gaat, en toch blijft participeren in het financieel draagvlak van de parochie. Voor het deelnemen aan de actie

Kerkbalans is het kerkbezoek slechts één van de factoren. Om hun moverende redenen blijken parochianen die niet of nauwelijks meer naar de kerk gaan en ook anders niet of slechts zeer beperkt actief bij de parochie betrokken zijn, toch belang te hechten aan de continuïteit van de parochie. Zij waarderen het werk en de inzet van de parochie en honoreren dat met een jaarlijkse bijdrage. In dit verband willen we wijzen op het grote belang van een correcte en up-to-date bijgehouden ledenadministratie. Samenwerking met SILA is daartoe een goede mogelijkheid.

Participatie als vrijwilliger, zo blijkt uit de resultaten, is actieve participatie in het parochiële en pastorale werk, een hoge participatie in kerkbezoek, en bijna voor 100% participeren in het financiële draagvlak van de parochie. Onder parochianen, die thans niet als vrijwilliger participeren, is een zekere bereidheid om een verzoek, dat zij daartoe ontvangen serieus te overwegen. Het hangt er daarbij wel vanaf welk concreet beroep de parochie op hen doet. Die bereidheid om serieus met zo'n verzoek om te gaan is bij de groep 'jonge gezinnen' en bij de groep 'buiten – parochianen' zeker aanwezig. De resultaten wijzen er op dat het persoonlijk gericht verzoek, dat zo concreet mogelijk wordt gedaan, de beste kans van slagen geeft. De parochie zou daarbij rekening kunnen houden met de ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk, met name met het gegeven dat vrijwilligers niet meer zo gemakkelijk taken die een 'langlopend en onbepaald' karakter hebben op zich nemen. Zij stappen gemakkelijker in taken binnen kortdurende en overzienbare projecten. Onder de parochianen is participatie als vrijwilliger zo nog wel te vergroten. De kansen daarop zijn onder de groep 'jonge gezinnen' en de groep parochianen op 'grote' afstand zeker aanwezig.

Veel parochianen participeren in ieder geval ook aan het parochieleven, doordat zij op de hoogte blijven van het parochienieuws in 'Huis aan Huis' en/of in het eigen wijkblad. De twee informatiekanalen blijken voor grote groepen goed te werken. Bij het presenteren van de informatie en van het nieuws kan de parochie rekening houden met de 'snelle lezers'. In korte tijd nemen grote groepen snel even het parochienieuws door. Zij 'scannen' als het ware even de berichten langs om te kijken of er iets van hun gading bij is. Dat lezersgedrag biedt de parochie de mogelijkheid het gebruik van deze kanalen nog te optimaliseren. Een goede professionele aanpak van de redactie kan het zich toe-eigenen van de informatie door de parochianen wellicht nog verbeteren. Daarnaast is de ontwikkeling van goede doelgroep gerichte communicatie kanalen voor sommige groepen van belang. Zo blijken parochianen die op (grote) afstand van de parochie staan weinig of geen kennis te nemen van het parochienieuws in 'Huis aan Huis' en het eigen wijkblad.

En tenslotte is er nog een andere vorm van participatie. We bedoelen de mensen voor wie geloof een grote tot zeer grote rol in hun leven vervult, maar die zichzelf lang niet altijd verstaan als betrokken parochiaan. Een grote groep mensen voor wie geloof voor het eigen leven van grote betekenis is, situeert zichzelf als 'parochiaan op afstand' of als 'eigenlijk helemaal niet meer parochiaan'. We zouden dat 'potentiële participatie' willen noemen. In een behoorlijk aantal gevallen is de parochie blijkbaar met haar huidige pastorale programma niet meer in staat taal, vorm en uitdrukking te geven aan het geloof dat juist voor die mensen existentieel van betekenis is. Maar dat kan veranderen. Als de parochie ook voor deze mensen weer de 'juiste toon' weet te vinden, hen weet 'aan te spreken' met andere meer op de groep toegesneden vormen van pastoraat, is die potentiële participatie wellicht ook weer om te zetten in actieve betrokkenheid. Hier kan men de zaak immers ook omdraaien. Participeert de parochie eigenlijk nog wel in het geloof dat voor deze mensen in hun persoonlijk leven van zoveel betekenis is?

Het blijft moeilijk vast te stellen 'wie er nog wel bij hoort en wie niet'. Grenzen zijn niet precies trekken, en de parochie dient daarom ook in haar beleid vloeiende en open grenzen met haar omgeving te houden. Zo kan bijvoorbeeld de verzuchting dat parochianen die geen vrijwilligers-taak voor hun rekening nemen tekort schieten in hun verantwoordelijk als lid van de gemeenschap, gemakkelijk tot een onbedoelde en onbewuste 'grens' aanleiding zijn waardoor parochi-

anen die niet als vrijwilliger participeren zich ‘buiten gesloten’ gaan voelen. Een eerste mogelijk signaal daarvan kan men terugvinden in de verslagen van de Open Wijkavonden.

6.3. Pastoraal beleid en pastoraal programma

Om enkele evaluatieve aantekeningen te plaatsen bij het huidige pastorale programma maken we gebruik van een schema dat uitgaat van vier kernactiviteiten, die met een paar kernbegrippen nader worden getypeerd. De vier kernactiviteiten waardoor volgens dat schema de parochie zich als ‘kerk’ manifesteert zijn: 1. Helpen (diaconia - diaconie) – 2. Getuigen (martyria – catechese/verkundiging) – 3. Gemeenschap stichten (koinonia – gemeenschapsopbouw) – 4. God laten spreken (leitourgia – liturgie). Bij die vier kernactiviteiten gaat men er wel vanuit, dat in alle gevallen dialogisch en communicatief wordt gehandeld. De ander wordt in dat handelen als persoon volstrekt gerespecteerd en in zijn vrijheid erkend. Dat betekent bijvoorbeeld dat met ‘helpen’ beslist niet helpen wordt bedoeld dat de ander reduceert tot onmondige hulpbehoevende. En dat met ‘getuigen’ bijvoorbeeld nooit een vorm van opgedrongen en onvrij makende overdracht van de kerkelijke leer wordt bedoeld. Aan elk van de vier kernactiviteiten kunnen verder vier verschillende niveaus worden onderscheiden waarop de activiteiten worden geconcretiseerd.

Helpen kan allereerst materiele/financiële hulp inhouden (1). Concreet gaat het dan bijvoorbeeld om financiële steun van de Caritas, of via de stichting Katholiek Steunfonds. Maar daartoe hoort ook het verzamelen van kleding voor landen in oost – europa, of de collecte voor de Vastenactie en Solidaridad. Individuele hulpverlening bij sociale en psychische problematiek (2) is een andere vorm van helpen. Te denken valt aan psychische en sociale hulp aan verslaafden, dak- en thuislozen, en anderen aan de zelfkant van onze samenleving. Maar ook aan mensen die uit het arbeidsproces zijn geraakt en daardoor in een sociaal isolement (dreigen te) komen. Een derde vorm van helpen is de hulpverlening aan (zelfhulp)groepen, die samen werken aan het oplossen van hun (maatschappelijke) problemen (3). Zo zijn er groepen voor arbeidsongeschikten, en voor vrouwen in de bijstand. Maar ook bijvoorbeeld buurtgroepen die willen werken aan de leefbaarheid van hun wijk of buurt. De geloofsgemeenschap kan natuurlijk ook zelf bepaalde groepen in het leven roepen en zo bijdragen aan het oplossen van gezamenlijke problematiek van mensen. En tenslotte houdt helpen ook in: vanuit het christelijk perspectief helpen bij de opbouw van een rechtvaardige en menselijke samenleving door actieve deelname aan het maatschappelijk debat (4). Dat kan op velerlei wijze. De geloofsgemeenschap kan zelf het initiatief nemen tot een maatschappelijk debat over een bepaald thema, waarmee zij op grond van het helpen op andere niveaus ervaringen heeft opgedaan, en die duidelijk hebben gemaakt dat bepaalde problemen ook om structurele en politieke oplossingen vragen. De parochie kan ook deelnemen aan de vele vormen van inspraak die er zijn, haar stem laten horen in commissie – vergaderingen op gemeentelijk niveau en contact zoeken met politieke partijen. Ook kan zij actief deelnemen aan platforms die het debat rond maatschappelijke problematiek bevorderen, verlevendigen, of initiëren, bijvoorbeeld de Arme Kant, of Vrouwen in de Bijstand. Het gaat er om dat de parochie de verantwoordelijkheid die zij draagt voor het samenleven van mensen, ook in de plaatselijke omgeving, waar maakt.

Getuigen houdt in de eerste plaats in, het verschaffen van geloofsinformatie (1). Alle toerusting, vorming en catechese waarvan de focus is gericht op het verschaffen van informatie over het geloof, de Schrift, en de traditie vallen onder deze vorm van getuigen van de geloofsgemeenschap. Getuigen kan ook gefocust zijn op de existentiële betekenis van ons geloof voor het persoonlijk leven van mensen (2). Alle vormen van geloofscommunicatie die persoonlijke geloofsgroei en geloofsverdieping beogen vallen onder deze vorm van getuigen. Te denken valt bijvoorbeeld aan bibliodrama, bijeenkomsten over persoonlijke spiritualiteit, of thema-avonden waarbij geloof en persoonlijke keuzes in het leven van alledag aan de orde zijn. De parochie getuigt ook van haar geloof in een alternatieve stijl van omgaan met elkaar, van een gemeenschapsleven als

‘broeders en zusters’, (3). Daarin wordt zij een kritisch contrast met het ‘gewone’ leven van concurrentie en prestatiedwang, van jachtig achter je eigen adem aanlopen en egoïstische geldingsdrang. Getuigend is de gemeenschap als het haar niet gaat om de ‘knikkers’, maar om de ‘solidariteit en saamhorigheid’, en dat ook met maatschappijkritische woorden en daden in de samenleving present stelt. Haar stem laat horen tegen discriminatie, onderdrukking, en mond-dood maken van personen of groepen. En tenslotte omvat getuigen ook: het eigen christelijke levensperspectief inbrengen in het discours met andere levensbeschouwingen (4). In de interlevensbeschouwelijke (dan wel interreligieuze) dialoog helder en duidelijk de evangelische boodschap inbrengen, als het voor alle mensen bedoelde en bevrijdende verhaal dat God met ons mensen wil gaan.

Gemeenschap stichten vraagt om het scheppen van structuren en netwerken, om afspraken en regelingen, om ruimten voor samenkomst en ontmoeting, waardoor mensen deelgenoot kunnen worden aan de geloofsgemeenschap (1). Hier gaat het om alle materiele middelen en mogelijkheden waarmee de geloofsgemeenschap wordt bevorderd en in stand gehouden. Te denken valt aan de regelingen die gemaakt worden voor de organisatie en structuur van de parochie. Afspraken over besluitvormingsprocessen, en taakverdelingen. Kortom alle zaken die te maken hebben met de organisatie van de geloofsgemeenschap, en wel op een zodanige wijze dat iedereen de mogelijkheid wordt geboden aan alle facetten van het leven van de geloofsgemeenschap te kunnen deelnemen. Gemeenschap stichten kan ook betrokken worden op het persoonlijke niveau (2). Personen verbinden met de gemeenschap, en hen opnemen in de kring. De parochie doet dat bijvoorbeeld door: groot – huisbezoek, bezoek aan nieuwkomers, middagen voor ouderen, enzovoort. Initiatieven waardoor persoon en geloofsgemeenschap met elkaar worden verbonden. Zo dragen de mensen de geloofsgemeenschap, en de geloofsgemeenschap de individuele mens. Andere initiatieven zijn bijvoorbeeld ook huiskringen, Oikos - groepen, ontmoetingsgroepen, en basisgroepen. Gemeenschap stichten doet de geloofsgemeenschap ook als zij oecumenische verbanden zoekt met andere kerken en kerkelijke gemeenschappen (3). Alle oecumenische initiatieven dragen bij aan het tot stand brengen van de grotere christelijke gemeenschap waartoe alle kerken geroepen zijn. En tenslotte wordt het ook tot gemeenschap stichten gerekend, als de parochie zich gezamenlijk bezint op de inrichting en opbouw van de geloofsgemeenschap (4). Dat krijgt bijvoorbeeld vorm in het lopende bezinningsproces over de toekomst van de parochie, open wijkavonden, inspraakavonden, en gesprekken in de wijkraad.

God onder ons laten spreken is de kernactiviteit waar parochianen vaak het meest mee bekend zijn. God laten spreken bijvoorbeeld door teksten, schilderijen, iconen, muziek, kennen een groot aantal vaak uit eigen ondervinding door bezinningsbijeenkomsten, retraites, of bezinningsmomenten bij het openen van vergaderingen (1). Op een meer persoonsgericht niveau laat de geloofsgemeenschap God spreken in gelegenheden tot persoonlijke meditatie, en persoonlijk gebed (2). Hier staat de eigen persoonlijke relatie met God centraal. Dat is anders op die momenten waar naar kerkelijk gebruik de geloofsgemeenschap God in haar midden laat spreken door middel van kerkelijke gebruiken en tradities (3), zoals in de getijden, het gemeenschappelijk rozenkransgebed, het Lof, de Blasius - zegen, Aswoensdag, en nog talrijke andere vormen die in de rijke liturgische traditie zijn opgenomen. En tenslotte komt God in Christus zelf sprekend in ons midden in de eucharistieviering (4), die door Christus zelf als medium voor onze relatie met God is ingesteld.

Enkele kritische kanttekeningen. Als we met deze ‘bril’ op naar het huidige pastorale programma kijken, valt allereerst op dat er twee kernactiviteiten zijn waar systematisch en met een uitgebreid aanbod aandacht aan wordt besteed, te weten ‘Getuigen’ (catechese/verkondiging) en ‘God laten spreken’ (liturgie). Verreweg het grootste deel van alle activiteiten van het Titus Brandsma Huis en van de wijken zijn onder deze twee kernactiviteiten onder te brengen. Veel minder aandacht krijgt ‘Gemeenschap stichten’ (gemeenschapsopbouw) in het huidige pastorale

programma. En voor ‘Helpen’ (diaconie) is binnen het huidige pastorale programma slechts een zeer bescheiden rol weggelegd.

Voor wat ‘Getuigen’ betreft, de activiteiten van het Titus Brandsma Huis, die daar de concretiserings van zijn, hebben in hoofdzaak betrekking op het eerste en het tweede niveau. In veel gevallen focussen de aangeboden activiteiten op het verstrekken van informatie, en op de persoonlijke toe-eigening van geloof en spiritualiteit. Voor de meer ‘openbare’ aspecten: het maatschappijkritische en profetische getuigenis, en het bevorderen van en deelnemen aan de publieke dialoog met hen die staan voor een andere levensbeschouwing, is binnen de huidige pastorale programmering (nog) heel weinig aandacht.

De kernactiviteit ‘God laten spreken’ wordt vooral concreet in het vieren van de eucharistie en ook nog wel, zij het in mindere mate, door middel van kerkelijke vormen en gebruiken die in de rijke liturgische traditie zijn opgenomen. Voor bezinningsmomenten op grond van teksten, kunst en muziek, en het geven van ruimte voor persoonlijke meditatie en gebed is in het huidige pastorale programma geen plaats ingeruimd. Sommige bijeenkomsten in het Titus Brandsma Huis kunnen waarschijnlijk wel beschouwd worden als uitwerkingen van ‘God laten spreken door middel van tekst, kunst en muziek’, maar die maken slechts een bescheiden onderdeel uit van het programma.

‘Gemeenschap stichten’ en ‘Helpen’ blijven binnen het huidige pastoraat onderontwikkeld. Beide kernactiviteiten worden wel concreet in enkele geprogrammeerde initiatieven, maar die sluiten, met uitzondering van enkele activiteiten voor senioren, nauwelijks aan bij een behoorlijke groep parochianen en hebben in het geheel een marginaal karakter. Bovendien blijken de in aantal uiterst bescheiden activiteiten die onder ‘Helpen’ vallen, net zo als dat het geval was bij ‘Getuigen’ weinig tot geen betrekking te hebben op de ‘publieke’ en maatschappelijke presentie van kerk.

Ondersteund door de resultaten van ons onderzoek onder parochianen, en uit de verwerking van de verslagen van de open wijkavonden, kan worden vastgesteld dat de parochie met haar huidige pastoraat een vooral op zich zelf gerichte gemeenschap van gelovige mensen is, die weinig of geen geplande en doelbewuste contacten (meer) heeft met de haar omringende samenleving. In de organisatie – theorie ontleent zo’n voor de omgeving ‘afgesloten’ systeem zichzelf een belangrijke bron tot vitaliteit. Een open houding ten opzichte van de ontwikkelingen die zich in de omgeving voordoen is één van de belangrijkste impulsen voor de parochie om zichzelf te ontwikkelen en te vitaliseren als een ‘lerende’ organisatie.

We hebben ons ook afgevraagd voor wie het huidige pastorale aanbod eigenlijk vooral betekenis heeft. Uit de resultaten van ons onderzoek onder parochianen en uit de verslagen van de open wijkavonden blijken dat in de eerste plaats de vrijwilligers en de senioren te zijn. Zij maken verreweg het meeste gebruik van het liturgische en catechetische aanbod van de parochie. En zij hebben ook de meeste ervaringen opgedaan met de bescheiden activiteiten die de parochie aanbiedt op het terrein van gemeenschapsopbouw en diaconie. Duidelijk aantrekkelijker wordt het huidige aanbod als het inspeelt op de gevoelens en beleving van de tijd onder parochianen (Kersttijd, Pasen), of aansluiting zoekt bij de vragen en wensen van bepaalde groepen, zoals gezinsdiensten, jongerenvieringen, eerste communie, en vormsel, of ouderenmiddagen, ontmoetingen na de viering. Een meer doelgroep gerichte benadering is over het algemeen meer succesvol, zo maken de resultaten van ons onderzoek wel duidelijk.

We merkten al eerder op, dat het huidige pastorale programma niet op expliciet geformuleerd beleid is gebaseerd. Het feitelijke programma is als het ware voortgekomen uit niet of onvoldoende uitgesproken en overwogen vooronderstellingen. Die vooronderstellingen lijken sterk samen te hangen met opvattingen over het pastorale aanbod, en over prioriteiten binnen dat pas-

torale aanbod. Ontegenzeggelijk speelt de vooronderstelling een rol, dat de parochie niet zonder liturgisch aanbod (eucharistievieringen) kan. Maar zelfs als men dat standpunt deelt, is het dan nodig daar zoveel prioriteit aan te geven, dat in het weekend in Leeuwarden op vier plaatsen een eucharistische viering wordt aangeboden? Zelfs als men in het pastoraat de hoogste prioriteit aan liturgie wil geven, houdt dat dan in dat er op vier plaatsen bijna de hele liturgische kalender wordt afgewerkt? Is dat het feitelijk gebleken gebrek aan diaconale inzet, gebrek aan initiatief op het terrein van gemeenschapsofbouw, en het tekort aan profetisch en maatschappijkritisch getuigende presentie in Leeuwarden waard? Een pastoraal programma dat is gebaseerd op afgewogen beleid zal mede door het beantwoorden van deze vragen evenwichtiger van opzet kunnen zijn.

Naast een open en lerende houding ten opzichte van de ontwikkelingen in de omgeving, een afgewogen inzet op de vier kerntaken van de parochie, en een meer doelgroep gerichte benadering van het pastoraat, kan voor de komende jaren ook rekening worden gehouden met behoeften die in het onderzoek naar voren kwamen. We analyseerden die nog nader met behulp van cluster – en factoranalyse.

Parochianen blijken geen grote behoefte te hebben aan persoonlijk contact met de parochie, als dat contact wordt onderhouden door parochianen die het bezoekwerk in de wijk voor haar of zijn rekening neemt. Maar er is onder parochianen een duidelijke behoefte aan sacramentenpastoraat (daartoe rekenen we ook het pastoraat rondom de kerkelijke uitvaart). Verreweg de meeste parochianen zullen een beroep doen op de parochie voor pastorale begeleiding door middel van ziekenzalving en kerkelijke uitvaart. Een veel minder grote groep, maar nog altijd een respectabel aantal, zijn van plan een beroep te doen op de parochie als het gaat om het dopen van hun kinderen, of om het sluiten van een kerkelijk huwelijk. En een opnieuw weer wat kleinere groep stelt de pastorale begeleiding van de parochie in verband met de eerst communie en het vormsel zeker op prijs. De behoefte aan sacramentenpastoraal rond de biecht is erg klein. Nog geen 10% van de parochianen zou in voorkomende gevallen een beroep doen op de parochie voor de biecht.

Laten we het pastoraat rondom de biecht buiten beschouwing dan is er een zekere rangorde in groepen die een beroep (zullen) doen op sacramentenpastoraat. De groep die het grootste beroep zal doen op die vorm van pastoraat zijn “parochianen die hun kinderen mee laten doen aan de eerste communie en het vormsel”. Die groep is bijna geheel (82% en meer) ook van plan een beroep op de parochie te doen als het om de andere sacramenten gaat: doop, huwelijk, ziekenzalving en kerkelijke uitvaart. De groep die daarna volgt zijn “parochianen die in ieder geval voor doop en huwelijk een beroep op de parochie (zullen) doen”. Zij doen gemiddeld genomen voor meer dan twee derde (65% en meer) een beroep op de parochie voor de andere sacramenten: eerste communie, vormsel, ziekenzalving en kerkelijke uitvaart. En tenslotte de groep “parochianen die in ieder geval een beroep (zal) doen op het pastoraat van de parochie als het gaat om ziekenzalving en kerkelijke uitvaart”. Van hen doet bijna een derde (31% en meer) een beroep op de parochie als het gaat om de andere sacramenten: doop, huwelijk, eerste communie en vormsel.

Onder parochianen blijkt verder een duidelijke behoefte aan activiteiten, thema's en initiatieven op een drietal terreinen. Bij nadere analyse blijken dat in de eerste plaats te zijn, activiteiten en initiatieven op het terrein van geloven en het leven van alledag. De behoefte aan een nadere verheldering van de relevantie van geloven voor het gewone en alledaagse leven blijkt duidelijk uit de resultaten. Hoe kan geloven een bron van inspiratie zijn voor mijn gewone leven? Hoe kan ik ook in mijn gewone leven ervaren, dat mijn geloof belangrijk is? Op de tweede plaats, qua ‘gewicht’ direct volgend op het voorgaande onderwerp, volgt een meer praktisch interesse. Hoe ga ik om met mijn kinderen, met jongeren, en hoe breng ik ze op een gezonde manier groot? Hoe leer ik ze goed en kwaad? En op de derde plaats gaat het om initiatieven en activitei-

ten die samenhangen met eenzaamheid, verdriet, het verwerken van verliezen en stervensbegeleiding.

Op grond van beleid en pastorale programmering wordt ook meer of minder bewust voor een bepaalde organisatie besloten. De wijze waarop de parochie nu is georganiseerd is een duidelijke weerslag van de gekozen pastorale programmering. Volgens de vigerende regelingen (mei 2000) zijn er vier liturgische centra, vier wijkraden, vier beheerscommissies, vier liturgische werkgroepen, en in elk van de wijken een pastor als coördinator. Naast die vijf wijken, functioneert het Titus Brandsma Huis als centrale organisatie van de catechese, waarover overigens in de regelingen niet wordt gesproken. De organisatie waarborgt de liturgische voortgang op wijkniveau en catechese op centraal parochieel niveau en ondersteunt zo de huidige pastorale programmering. Tegelijkertijd, en daar moet men zich wel rekenschap van geven, heeft die organisatie ook de neiging een bepaalde pastorale aanpak in stand te houden. Dat is immers juist één van de aspecten van 'waarborgen'. Het is daarom van belang dat bij het ontwikkelen van beleid voor de komende jaren, daar waar nodig ook veranderingen worden doorgevoerd in de organisatie.

Tenslotte willen we nog een kanttekening plaatsen bij het pastores – team zoals dat thans vorm krijgt. In de literatuur maakt men wel onderscheid tussen vier vormen van samenwerking van pastores: a. een overleggroep, b. een projectgroep, c. een werkgemeenschap en d. een team. Op grond van dat onderscheid zou de huidige samenwerking van de vier pastores het beste getypeerd kunnen worden als die van een overleggroep. Zo'n groep kenmerkt zich door een zekere regelmaat van overleg en uitwisselen van ervaringen en onderwerpen, om zo wat meer met elkaar een lijn te volgen. Juist door de huidige organisatie waarbij de bisschop elk van de pastores als coördinator heeft aangewezen voor een bepaalde wijk, met een bepaald liturgisch centrum, een eigen wijkraad en een eigen werkgroep liturgie blijft de samenwerking in het team erg beperkt en functioneert elk van de pastores min of meer als zelfstandig wijkpastor of als zelfstandig catecheet in een eigen centrum. Als het pastoraat in de toekomst meer het realiseren van in pastoraal beleid omschreven doelen inhoudt, zal dat ook van het pastoresteam vragen zich tenminste meer te ontwikkelen naar een samenwerkingsverband dat in de eerdergenoemde indeling wordt aangeduid met 'werkgemeenschap'. Daaronder wordt verstaan een samenwerkende groep pastores, die op grond van een gezamenlijke planning tot onderlinge taakverdeling komt. De geplande taken in goed overleg uitvoert en de voortgang samen kritisch volgt en evalueert. In zo'n werkgemeenschap worden de teamleden meer aangesproken op de talenten die zij zelf inbrengen en de belangstelling die zij voor bepaalde onderdelen van het pastoraat hebben. Veel minder dan tot nu toe zullen zij dan functioneren in alle taken van het basispastoraat. Van hen zal worden gevraagd zich meer volgens een bepaald 'profiel' te ontwikkelen en voor de parochie in te zetten. Informatief kan in dat verband wellicht de nota 'Profileren in het pastoraat' zijn, die inmiddels is uitgegeven door het aartsbisdom Utrecht. Bij de verdere ontwikkeling van de parochie op weg naar de toekomst zal ook de teamontwikkeling een niet onbelangrijk aspect zijn.

6.4. Pastoraal beleid en gebouwen

Op grond van de resultaten kunnen we in ieder geval vaststellen dat voor grote groepen parochianen het Titus Brandsma Huis en de Bonifatiuskerk eigenlijk niet ter discussie staan. Voor zover het dus gaat om een antwoord op de vraag of er al dan niet gebouwen moeten worden gesloten of afgestoten, en vervolgens ook om de vraag welke gebouwen dat dan zouden moeten zijn, vallen het Titus Brandsma Huis en de Bonifatiuskerk voor veel parochianen buiten deze vragen. Daar komt nog bij dat de Bonifatiuskerk in het reglement van de parochie (mei 2000) een aparte positie krijgt toegewezen. Zij is van meet af aan al meer 'stadskerk' dan liturgisch centrum van de wijk. De vraag of er gebouwen moeten worden gesloten, en zo ja welke, heeft dus voor veel

parochianen vooral betrekking op de vraag welke van de drie overblijvende liturgische centra (Dominicuskerk; Franciscuskerk, en St. Jan de Doperkerk) gesloten zou(den) moeten worden.

Op grond van de resultaten van ons onderzoek kan worden vastgesteld, dat de Franciscuskerk het minst wordt bezocht, en ook de kerk is waarmee parochianen de minste affiniteit hebben. De Dominicuskerk wordt het meeste bezocht, en grote groepen parochianen hebben met die kerk ook de meeste affiniteit. Parochianen worden bij hun keuze om naar een bepaalde kerk te gaan vooral beïnvloed door de liturgie die daar gevierd wordt (soort dienst, voorganger, en koor) zo blijkt uit nadere clusteranalyse. De belangrijkste invloed gaat dus niet uit van het gebouw. De invloed van het gebouw zelf, zo blijkt uit dezelfde analyse komt met afstand op de derde en laatste plaats. Een grotere invloed heeft dan altijd nog dat de bezochte kerk dichtbij is en in de wijk. Motieven dus die niet met het gebouw zelf samenhangen. Bij de affiniteit die parochianen hebben met een van de kerken spelen een aantal motieven een belangrijke rol. Factoranalyse maakt duidelijk dat het voornamelijk de persoonlijke geladenheid van de plek is, die mensen tot affiniteit met die bepaalde kerk brengt. Op afstand volgen dan nog twee andere factoren. De eerste van die twee geeft de betekenis aan van andere functies die het kerkgebouw heeft. Zo kan het plaats van ontmoeting zijn, dichtbij en goed bereikbaar, en een plek waarmee de bezoeker vertrouwd is. De derde factor wijst op de zichtbaarheid van het kerkgebouw: het is een historisch teken van geloof.

Zo min als het gebouw parochianen er toe bracht om in het weekend speciaal naar die kerk te gaan, zo min speelt het gebouw zelf een belangrijke rol bij het ontwikkelen van een zekere affiniteit. Veel belangrijker zijn liturgische motieven en persoonlijke herinneringen. Het is daarom het meest waarschijnlijk dat ook die motieven een rol spelen bij de geconstateerde 'migratie' van kerkbezoekers. Bleek al eerder dat de Franciscuskerk het minste werd bezocht en de kerk waarmee de minste affiniteit was ontwikkeld, de kerkgangermigratie gaat eveneens bijna geheel ten koste van dezelfde kerk. Voor zover we ons ook op dit punt even beperken tot de Dominicuskerk, de St. Jan de Doperkerk, en de Franciscuskerk, dan is er op het punt van de uitwisseling van kerkgangers maar één 'winnaar'. Van de negatieve migratie van de Franciscuskerk en de St. Jan de Doperkerk komt ruim 40% ten goede aan de Dominicuskerk.

Tenslotte is er onder de bezoekers van de Open Wijkavonden in de breedte begrip gebleken voor het feit dat in de komende jaren niet alle kerken kunnen worden open gehouden. 'Gevoelsmatig' zien zij tegen het sluiten van kerken op, en zouden ze veel liever zien dat alle kerken open bleven, maar men is er zich terdege van bewust, dat dit soort beslissingen niet alleen maar op basis van 'gevoelens' kunnen worden genomen, en dat de harde financiële gegevens aangeven dat er op dit punt maatregelen moeten worden genomen. Bezoekers van de Open Wijkavonden brengen in het besluitvormingsproces rond het sluiten van kerken als een voor hen belangrijk punt in, dat er hoe dan ook een plek in de wijk moet blijven waar parochianen elkaar kunnen ontmoeten, en waar je samen kunt komen.

7. Adviezen

Enkele adviezen op het terrein van pastoraal beleid en de (kerk)gebouwen

7.1. Pastoraal beleid en strategische keuze

We adviseren de parochie op basis van het onderzoek te besluiten tot de hierna aangegeven strategische keuze. Die keuze zou de doelstellingen in het pastoraal beleid op kortere termijn moeten bepalen, op grond waarvan het weer tot een concrete invulling van de pastorale programmering kan komen.

De keuze behelst de oriëntatie in de parochie. Veel van de activiteiten die nu worden uitgevoerd zijn een gevolg van ‘aanbodsturing’. We zouden de parochie willen adviseren zich de komende jaren meer te ontwikkelen naar een ‘vraaggestuurde’ organisatie. Dat betekent dat de parochie in haar pastoraat veel meer tracht aan te sluiten bij vragen, verlangens en behoeften die er onder bepaalde groepen leven. Vanuit haar kernactiviteiten ‘Helpen’, ‘Getuigen’, ‘Gemeenschap stichten’ en ‘God onder ons laten spreken’, tracht zij adequate antwoorden te geven op vragen en behoeften die onder nader omschreven doelgroepen worden ontdekt of aangegeven. De keuze heeft ingrijpende organisatorische gevolgen, en dient daarom gefaseerd, zeg in de komende vijf tot zeven jaar stapsgewijs te worden doorgevoerd, en zou uiterlijk gerealiseerd kunnen zijn op 1 januari 2010.

Feitelijk houdt de keuze in, dat het, op basis van reflectie en onderzoek naar wensen en verlangens onder doelgroepen die men wil bereiken, tot een meer gedifferentieerd pastoraal programma zou moeten komen dat beter aansluit bij de leefwereld van mensen en groepen in parochie en samenleving. Een grotere gerichtheid op doelgroepen blijkt ook in de huidige pastorale programmering al tot zeker succes te leiden. Maar veel andere activiteiten zijn of worden meer en meer ‘antwoorden op vragen die al lang niet meer worden gesteld’. Juist die verandering in de pastorale programmering, die bovendien in concrete uitwerking sterkere wisselingen zal kennen, vraagt om ingrijpende aanpassingen van de huidige organisatie. Die pastorale organisatie zal veel flexibeler moeten kunnen inspelen op de dynamische ontwikkelingen die zich in onze samenleving aandienen. Al ‘lerende’ zal zij zichzelf dienen aan te passen aan veranderende omstandigheden, en als ‘helpende’, ‘getuigende’, ‘gemeenschap stichtende’ en ‘God laten spreken-de’ geloofsgemeenschap vitaal blijven inspelen op de noden en behoeften van mensen in samenleving en parochie.

Het houdt ook een vermindering in van het huidige meer gebruikelijke pastoraat, althans tenminste in kwantitatieve zin. In de nieuwe oriëntatie is het niet voor de hand liggend in alle wijken dezelfde pastorale dienstverlening in stand te houden. Veel ervan kan worden gecentraliseerd, juist omdat de ‘groep’ waarvoor bijvoorbeeld de weekendliturgie nog een antwoord is op een vraag, een verlangen, een behoefte die onder kerkgangers leeft, ook de komende jaren nog verder zal afnemen. In het verlengde van een andere pastorale programmering, en een andere organisatie worden aan pastores en vrijwilligers ook andere vragen gesteld. Het vraagt van hen andere deskundigheden en een andere manier van werken en samenwerken.

De keuze voor een ‘vraaggestuurde’ parochie kan in de eerste fase het beste in een tweetal of drietal pilot-projecten worden ‘ingeoefend’, ervaren, en bestuurlijk worden geëvalueerd. Daarvoor dienen zich op grond van ons onderzoek verschillende mogelijkheden aan. Ons advies zou zijn bij de keuze van die projecten in ieder geval de ‘onevenwichtigheid’ die het huidige pastorale programma kent, mee te wegen. Daarom zouden wij er voor pleiten één of twee van die pilot-projecten te realiseren onder de kernactiviteit ‘Helpen (diaconia)’. Een goede mogelijkheid lijkt daarvoor de ontwikkeling van Titus Brandsma Huis als inloop- en aanloophuis voor asielzoekers, en ontheemden in de stad. Een andere mogelijkheid binnen het Titus Brandsma Huis is het ontwikkelen van (zelf)hulpgroepen, bijvoorbeeld voor het verwerken van verliezen. Voor een verscheidenheid aan doelgroepen kan het Titus Brandsma Huis zich ook als diaconaal centrum in de stad ontwikkelen. Een meer en directer met parochianen verbonden pilot-project zou ook kunnen zijn: de participatie van ouders van gezinnen met jongere kinderen.

Op grond van de opgedane ervaringen met de pilot-projecten kunnen de gewenste veranderingen verder worden doorgevoerd. Dan worden er beleidskeuzes gemaakt voor de concentratie op bepaalde doelgroepen voor de komende zeg drie tot vijf jaar, voor dezelfde periode worden heldere, concrete en evalueerbare doelstellingen geformuleerd, het pastorale programma wordt overeenkomstig aangepast, de organisatie verder geflexibiliseerd, en met het team van pastores wordt bestuurlijk overlegd met betrekking tot de planning en de uitvoering. Zo nodig worden deskundigheidsbevorderende voorstellen gedaan met name naar de betrokken vrijwilligers in het pastoraat. Dat laatste is belangrijk, omdat veel vrijwilligers tot nu toe nog niet intensief op pastoraal – inhoudelijk niveau zijn betrokken bij de ontwikkelingen, terwijl dat in de toekomst meer en meer het geval zal zijn.

7.2. (Kerk)gebouwen

Naar onze opvatting zullen voor de pastorale ontwikkelingen in de komende jaren het Titus Brandsma Huis, als diaconaal en catechetisch centrum in de stad, gecombineerd met de Bonifatiuskerk als ‘stadskerk’, een prominente rol kunnen spelen. Net zo min als voor de parochianen staat daarom voor ons het sluiten van het Titus Brandsma Huis en de Bonifatiuskerk ter discussie. We wijzen er volledigheidshalve op, dat we financiële overwegingen geen rol hebben laten spelen. Die gegevens stonden ons onvoldoende ter beschikking. We kwamen tot ons standpunt op basis van ons onderzoek en pastorale overwegingen.

Daarmee wordt de algemene vraag: “hoe verder met de gebouwen?”, een veel meer toegespitste vraag. Hoe verder met de Dominicuskerk, St. Jan de Doperkerk, en de Franciscuskerk? Wanneer die vraag uitsluitend wordt beantwoord vanuit het perspectief van liturgie en kerkbezoek, dan kan een besluit over het sluiten van één of meer van de drie genoemde kerken worden genomen los van andere beleidsontwikkelingen. Het afnemend kerkbezoek is, zoals we al eerder aangaven, een ontwikkeling waarop de parochie nauwelijks invloed kan uitoefenen, ook niet met (ingrijpende) beleidsveranderingen. Houdt men ook rekening met ons voorstel om te komen tot een strategische beleidskeuze naar een meer vraaggestuurde organisatie, dan ligt het niet voor de hand de pastorale dienstverlening op liturgisch en sacramenteel terrein blijvend gedecentraliseerd in de wijken aan te bieden. In dat geval ligt het veel meer voor de hand in kwantitatieve zin tot beperkingen te komen en liturgie en sacramentenpastoraat de komende jaar veel meer centraal aan te bieden. Men zou zich daarom goed kunnen voorstellen, dat het bestuur een besluit neemt om op termijn tot het sluiten van één of meer kerken over te gaan. We adviseren het bestuur het principebesluit te nemen tot sluiting van alle drie genoemde kerken te komen, terwijl de feitelijke uitvoering van dat besluit gefaseerd, en afhankelijk van de dan geldende omstandigheden, wordt geëffectueerd.

Concreet betekent een en ander, dat men start met het daadwerkelijk sluiten van één kerk, vervolgens evalueert men zeg na twee tot drie jaar de omstandigheden opnieuw, en neemt de defi-

nitieve beslissing tot het al dan niet sluiten van een tweede kerk. Na het sluiten van de tweede kerk evalueert men de dan ontstane situatie na twee tot drie jaar opnieuw, en neemt vervolgens de beslissing of men al dan niet tot sluiting van de derde kerk zal overgaan. Naar onze opvatting zijn er voor het beantwoorden van de vraag in welke volgorde de bedoelde kerken gesloten zouden kunnen worden, voldoende elementen te vinden in de resultaten van ons onderzoek. Daarnaast kunnen natuurlijk nog andere bestuurlijke inzichten en financiële argumenten een rol spelen, die bij ons onderzoek buiten beschouwing zijn gebleven.

Indien het pastorale beleid, en het pastorale programma dat daar op is gebaseerd, het wenselijk en nodig zou maken met flexibele steunpunten in de wijken te werken, dan kan gelijktijdig met de gefaseerde sluiting van kerken de mogelijkheid worden onderzocht of een ontmoetingsplaats in die wijk zinnig is. Wij denken dan niet onmiddellijk aan gebouwen in 'eigen bezit', maar veel eerder aan het huren van ruimten in bestaande accommodaties. Het bestuur kan daarmee ook veel beter inspelen op ontwikkelingen die zich de komende jaren voordoen. Aan zo'n 'gehuurd' pastoraal steunpunt valt bijvoorbeeld te denken bij de ontwikkelingen van de nieuwbouwwijken in Leeuwarden – Zuid.

8. Samenvatting

1. Opdracht - opzet

Het parochiebestuur verstreekte in februari jl. aan het KASKI een opdracht tot het uitvoeren van beleidsvoorbereidend onderzoek. Het onderzoek dient in het teken te staan van het ontwikkelen van een nieuwe visie op pastoraat en kerkelijke presentie in Leeuwarden en de omliggende dorpen, die tot het gebied van de parochie behoren. In het verlengde daarvan wordt van het onderzoek ook een bijdrage verwacht met betrekking tot de besluitvorming rond de kerkgebouwen van de parochie.

De belangrijkste onderdelen van het onderzoek bestonden uit: a. de verslagen van de gehouden Open Wijkavonden, b. een schriftelijke enquête onder een grote groep parochianen, c. een enquête onder kerkgangers in het pinksterweekend.

2. De parochie en de context

De Titus Brandsma parochie, is een parochie in een voornamelijk stedelijke omgeving. En vijftien jaar geleden ontstaan uit een fusie van zes parochies. Thans bestaat de parochie uit vijf wijken met vier liturgische centra (kerkgebouwen). De parochie omvat de gemeente Leeuwarden, en een aantal omliggende woonkernen. De bevolking in het parochiegebied groeit gestaag. In de stad Leeuwarden is met name door het aantal studenten sprake van een grote groep jonge mensen in de leeftijd van 20 – 24 jaar. Ook in de komende jaren zijn verdere uitbreidingen van de stad voorzien.

Leeuwarden en de omliggende woonkernen, die tot het verzorgingsgebied van de parochie worden gerekend, worden politiek vooral bepaald door sociaal – democratische opvattingen. De liberale en de christen-democratische stromingen zijn er wat minder sterk vertegenwoordigd. In het maatschappelijk debat zijn de ‘linkse’ partijen dan ook de sterkste gesprekspartners.

De deelname van de parochianen aan het kerkelijk leven is de afgelopen jaren, op basis van kerkbezoek en aantallen dopen, verder afgenomen. Het is niet te verwachten dat aan die dalende tendens nu al een einde is gekomen. Zeker als het gaat om het kerkbezoek, is een voortgaande vermindering van het aantal kerkgangers zeer waarschijnlijk.

3. Het huidige pastorale programma

Onder het pastorale programma van de parochie verstaan we de pastorale activiteiten als realisering van de kerntaken: diaconie, catechese, gemeenschapsopbouw en liturgie. We inventariseerden de activiteiten die op elk van die terreinen worden uitgevoerd.

Het liturgisch programma van de parochie maakt een zorgvuldig ontwikkelde indruk. Er is veel aandacht en zorg voor de gebruikelijk vormen van liturgie, die hun kracht en waarde in alle tijden van de kerk hebben bewezen. Er is weinig aandacht voor vernieuwende ontwikkelingen, waarmee aansluiting wordt gezocht bij een voortdurend veranderende context. Op liturgisch terrein laat zich het sterkste ervaren, dat er gewerkt wordt vanuit een ‘aanbodgestuurde’ organisatie.

Op wijkniveau is het programma voor gemeenschapsopbouw redelijk uitgewerkt. Het accent ligt daar op de versterking en ontwikkeling van het relatienetwerk op kleinschalig niveau. In de wijk

staat de wijkraad voor de opbouw van de geloofsgemeenschap, dat is haar primaire taak. En onder haar verantwoordelijkheid wordt een groot aantal activiteiten en initiatieven georganiseerd. Op parochieniveau zijn er nauwelijks activiteiten in het kader van gemeenschapsopbouw. Daarmee bestaat het gevaar dat de verdergaande integratie van de geloofsgemeenschap, na de fusie van vijftien jaar geleden, onvoldoende aandacht krijgt.

Het catechetisch programma kent twee onderdelen. Alle catechese voor kinderen in de basisschoolleeftijd wordt op wijkniveau aangeboden. Alle andere initiatieven in het kader van vorming, toerusting en catechese worden zoveel mogelijk aangeboden in het Titus Brandsma Huis. Die activiteiten betreffen voornamelijk thematisch aanbod waarop belangstellenden zelf kunnen inschrijven. Het catechetisch programma is door de jaren heen zorgvuldig ontwikkeld en wordt halfjaarlijks in een programmaoverzicht gepresenteerd. Mensen met heel verschillende achtergrond nemen aan de avonden en cursussen deel. En het is nadrukkelijk ook de bedoeling om met het werk van het Titus Brandsma Huis een open netwerk 'naar buiten' te ontwikkelen en in stand te houden.

Het diaconale programma van de parochie is tot nog toe het minst ontwikkeld gebleven. Er wordt weinig systematisch aan kerk en samenlevingsvraagstukken gewerkt, en er wordt vanuit de geloofsgemeenschap nog geen duidelijke vorm gegeven aan de verantwoordelijkheid die ook de katholieke gemeenschap draagt voor de samenleving in Leeuwarden en de woonkernen die tot het parochiegebied worden gerekend. Op enkele incidentele initiatieven na, heeft de parochie nog weinig aandacht aan diaconie gegeven.

Het hele pastorale programma in aanmerking genomen, blijkt de nadruk vooral te liggen op het liturgisch pastoraat, en de vorming, toerusting en catechese die vooral in het Titus Brandsma Huis wordt aangeboden. Zonder ook maar iets te willen afdoen aan het belang van deze vormen van pastoraat, kent het huidige programma daardoor toch een zekere 'onevenwichtigheid'. Allereerst op het terrein van de diaconie. Daar is binnen het huidige programma te weinig aandacht voor, terwijl juist op dat terrein maatschappelijk relevante vormen van kerkelijke presentie kunnen worden gerealiseerd, die (beter) aansluiten bij de concrete context. Vervolgens vinden we ook dat het huidige pastorale programma te weinig aandacht heeft voor de voortgaande integratie van de vijf wijken in één parochie. Op het terrein van gemeenschapsopbouw zouden ook initiatieven ontwikkeld kunnen worden, die op parochieniveau de opbouw van een hechte katholieke gemeenschap stimuleren en bevorderen.

4. Bezoekers van de Open Wijk avonden

In de afgelopen periode werden een zestal open wijkavonden georganiseerd, waar aan een groot aantal parochianen deelnam. De bedoeling van de avonden was, om samen met elkaar na te denken over de toekomst van de parochie. Tijdens de gesprekken passeerden een groot aantal thema's de revue. We brachten die op enkele hoofdlijnen terug.

Kerk als geloofsgemeenschap. Alle bezoekers van de open wijkavonden typeren de kerk van de toekomst als een open, uitnodigende, en laagdrempelige gemeenschap voor gelovige mensen van alle leeftijden en uit alle bevolkingsgroepen. Een gemeenschap met een duidelijk gezicht 'naar buiten'. Niet langer een 'introverte' kerk, maar een op de samenleving gerichte kerk. Een geloofsgemeenschap met een heldere en duidelijke boodschap. Voor het vormen van zo'n gemeenschap is kleinschaligheid belangrijk. Kleine gemeenschappen binnen de parochie waar je bemoediging en bevestiging in geloof vindt. Centraal in het 'samenzijn' staat de liturgie, maar minstens zo belangrijk is maatschappelijk present zijn, je laten zien, iets uitdragen.

Kerk als werkorganisatie. Het pastoraat vraagt ook om goede organisatie, al is de kerk geen bedrijf. De pastorale organisatie is een werkgroepenverband op (al dan niet aangepast) wijkniveau, dat bemenst wordt door een groot aantal vrijwilligers, die naast de pastores bijdragen aan de

continuïteit van het pastorale werk. Deze werkorganisatie is er ten dienste van bepaalde ‘doelgroepen’. En de bezoekers van de open wijkavonden zijn zich zeker bewust van het feit dat de parochianen al lang geen homogene groep meer zijn. Dat vraagt om een gedifferentieerde aanpak op alle werkterreinen van het pastoraat. En de bezoekers van de open wijkavonden onderscheiden dan ook een groot aantal groepen die voor de komende jaren van belang zijn. Bij de werkorganisatie worden ook vragen gesteld, die met een drietal zaken samenhangen. Ten eerste de vraag of er ook de komende jaren voldoende financieel draagvlak zal blijven. De vragen die daarmee samenhangen hebben vooral te maken met de kerkgebouwen. Men vraagt zich af, of het nog wel langer haalbaar is om met vier kerkgebouwen verder te gaan. Vervolgens de vraag of er de komende jaren nog voldoende mensen bereid zullen zijn om taken in de parochie voor hun rekening te nemen. Veel vrijwilligers zijn al wat ouder en zien niet goed hoe de ‘vacatures’ die de komende jaren zullen ontstaan, kunnen worden ingevuld. Op het terrein van vrijwilligerswerk moet meer geïnvesteerd worden. En tenslotte heeft men vragen bij de huidige wijkindeling. Het gaat daar vooral om het loskoppelen van de wijkindeling en het kerkgebouw. Met de wijkindeling wordt het waarborgen van de kleinschaligheid beoogd. Een koppeling met een kerkgebouw is dus niet noodzakelijk.

Kernactiviteiten. Voor de geloofsgemeenschap is goede en inspirerende liturgie noodzakelijk. Liturgie is de bron van inspiratie. Daarvoor is ook een actieve deelname van de parochianen een voorwaarde. De liturgie zou wat levendiger, eigentijds, en in een moderner jasje kunnen. Catechese beschouwen de bezoekers van de open wijkavonden vooral als geloofsverdieping. Mensen moeten eerder leren geloven, dan geloof leren. Het Titus Brandsma Huis zou zich nog meer kunnen ontwikkelen als ‘leerhuis’, als een open uitnodigend thuis voor geloof en spiritualiteit. Met name de thema avonden blijken goed te werken voor verdieping van je geloof. Catechese verbinden de bezoekers vooral ook met jeugd en jongeren. Daarom vinden zij dat de parochie meer contacten moet ontwikkelen met het katholiek onderwijs. Zonder uitzondering onderschrijven de bezoekers van de open wijkavonden het belang van de diaconie. De essentie van het evangelie is diaconie, zo stellen zij. Dienstbaarheid aan de samenleving zou daarom een grotere rol moeten spelen in de parochie. Het Titus Brandsma Huis zou ook als diaconaal centrum een rol kunnen vervullen, bijvoorbeeld als een ‘inloophuis’. In het verlengde van de diaconie kwam ook de pastorale zorg in de gesprekken aan de orde. Met name ouderen, zieken en stervenden vragen om persoonlijke begeleiding door een pastor. Men acht dat een belangrijk aspect van samen kerk – zijn de komende jaren. Voor de bezoekers is de doelstelling van gemeenschapsopbouw in de eerste plaats het behouden en versterken van de onderlinge verbondenheid, de saamhorigheid, en de betrokkenheid op elkaar. Bij dat alles spelen de wijken als basis voor de lokale gemeenschappen een belangrijke rol, al hoeven die niet noodzakelijk verbonden te zijn met een kerkgebouw. Een mogelijkheid tot onderlinge ontmoeting in de wijk wordt wel belangrijk gevonden. Bovendien is het mogelijk de huidige wijkindeling zo nodig aan te passen. In het kader van gemeenschapsopbouw is de groep jongeren erg belangrijk. Voor die groep zouden kerkelijke activiteiten georganiseerd moeten worden die bij hun leefwereld aansluiten. Tenslotte vragen een aantal bezoekers van de open wijkavonden aandacht voor oecumenische initiatieven. Als christenen moeten we het ook aandurven meer met elkaar op te trekken.

5. Parochianen aan het woord

Via de gehouden schriftelijke enquête komen verschillende groepen parochianen aan het woord. Zij spreken zich uit over het huidige pastorale aanbod, en over wensen die zij hebben met betrekking tot de activiteiten van de parochie.

Betrokken-parochianen.

Zij die in de enquête zelf hebben aangegeven dat zij betrokken zijn bij alles wat er in de parochie gebeurt, beschouwen wij als betrokken-parochianen. Voor meer dan de helft gaat het om mensen van 65 jaar en ouder. Zij zijn overwegend met pensioen/vut, en gaan zeer regelmatig

naar de kerk. De overgrote meerderheid van de betrokken-parochianen draagt financieel bij aan de goede voortgang van de parochie. Zij kennen de pastores vooral vanuit de liturgie en van de informatie die zij krijgen via “Huis aan Huis” of het eigen wijkblad.

Betrokken parochianen hebben met veel liturgische activiteiten zelf ervaring en over het algemeen zijn zij daar goed over te spreken. Een behoorlijk aantal van hen heeft ook wel eens meegedaan aan een avond of meerdere bijeenkomsten van het Titus Brandsma Huis. Over die activiteiten zijn ze soms wel wat kritischer, maar ook nu zijn zij er, over het geheel genomen, goed over te spreken. Met de ‘middagen voor ouderen’, ‘ontmoeting na de vieringen’ en het ‘groot – huisbezoek’ deed een bescheiden aantal van de betrokken-parochianen zelf ervaring. Die ervaringen waren niet altijd positief. Over de ‘middagen voor ouderen’ en over ‘groot – huisbezoek’ zijn de betrokken-parochianen nog wel te spreken, maar de ontmoeting na de vieringen roepen meer kritische geluiden op.

Onder de betrokken-parochianen stelt bijna een derde contact met bijvoorbeeld een medeparochiaan die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening neemt, als dat nodig is, wel op prijs. Betrokken-parochianen geven bijna allemaal aan nu of in de toekomst grote behoefte te hebben aan pastoraat rondom de sacramenten. We hielden daarbij ook rekening met de kerkelijke uitvaart, omdat die ook bij de informatie van de parochie is opgenomen onder de sacramentenpastoraal. Die vorm van pastoraat is voor meer dan 93% van deze groep belangrijk. Tenslotte bleken betrokken-parochianen belangstelling te hebben voor nieuwe activiteiten van de parochie die de relevantie van geloven en kerk voor het gewone leven van alledag, met al zijn ups en downs, aan de orde stellen. Het gaat dan meer concreet om thema’s als ‘geloven in het leven van alledag’, ‘activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving’, ‘gezondheid en ziekte’ en ‘twijfels en vragen bij geloof’.

Buiten-parochianen.

Zij die in de enquête zelf hebben aangegeven, dat zij zichzelf beschouwen als parochiaan op afstand, of eigenlijk helemaal niet meer als parochiaan, hebben we buiten-parochianen genoemd. Het zijn parochianen die aan de rand of zelfs aan de buitenkant van de parochie verblijven. Meer dan de helft van hen valt in de leeftijdsgroep 35 – 54 jaar. Zij zijn gemiddeld wat hoger opgeleid en zijn meestal nog betaald aan het werk. Zij gaan weinig naar de kerk. Ruim 80% van hen komt nooit in de kerk, of slechts enkele keren per jaar (bv. Kerst en Pasen). Dat wil niet zeggen dat zij niet bereid zouden zijn bij te dragen aan de continuïteit van de parochie. Meer dan twee derde van hen doet mee aan de jaarlijkse actie Kerkbalans, of geeft jaarlijks een gift aan de parochie.

Buiten-parochianen kennen de pastores eigenlijk alleen maar als voorgangers in de liturgie. Een behoorlijke groep heeft namelijk uit eigen ondervinding ervaring met een aantal liturgische activiteiten, zoals een uitvaart, Kerst, en Pasen. Over die activiteiten zijn zij eigenlijk best goed te spreken. Het meest kritisch zijn de buiten-parochianen over de weekendliturgie. Kritisch staan zij ook tegenover de activiteiten van het Titus Brandsma Huis. Slechts een bescheiden deel van de buiten-parochianen nam deel aan één of meer activiteiten. Maar van die ‘ervaringsdeskundigen’ beoordeelden slechts de helft of minder de avonden die zij volgden als ‘goed’. Een zelfde wat kritische opstelling hadden ook de buiten-parochianen die ervaring hadden met ‘ontmoeting na de vieringen’, ‘bezoek aan ouderen en zieken’, ‘groot – huisbezoek’, en ‘bezoek aan nieuwkomers’. Het aantal betrokken-parochianen dat met deze initiatieven ervaring heeft opgedaan is weliswaar niet erg groot, maar het kritisch geluid moet niettemin serieus worden genomen.

Buiten-parochianen hebben weinig behoefte aan contact met een medeparochiaan die het contactwerk voor haar of zijn rekening neemt. Zij vinden zulke contacten in meer dan drie kwart van de gevallen niet zo nodig. Wel heeft ook de groep buiten-parochianen een duidelijke behoefte aan pastoraat rondom de sacramenten. Meer dan drie kwart spreekt uit in voorkomende

gevallen een beroep op de parochie te (zullen) doen als het gaat om sacramentenpastoraal. Tenslotte is onder de buiten-parochianen ook in meerderheid belangstelling voor mogelijke nieuwe initiatieven die de parochie zou willen nemen. De thema's waarvoor buiten-parochianen wel belangstelling hebben, hebben een nogal seculier karakter. In ieder geval gaat het om initiatieven die geloven en kerk niet in directe zin ter sprake brengen, maar aan de orde stellen middels onderwerpen als 'kunst, cultuur en muziek', 'gezondheid en ziekte', en 'de opvoeding van kinderen en jongeren'. Een behoorlijke groep gaf aan, ook wel belangstelling te hebben voor 'geloven in het leven van alledag'.

Vrijwilligers.

Vrijwilligers zijn een belangrijke groep in de parochie. Zij zijn niet alleen 'gebruikers' van het pastoraat, maar ook 'medewerkers in het pastoraat'. Voor het overgrote deel zijn zij 45 jaar of ouder. Zij zijn bijna even vaak gepensioneerd, als aan het werk in een betaalde baan, en gaan zeer regelmatig naar de kerk, regelmatig dan andere groepen in de parochie. Vrijwilligers dragen niet alleen maar bij in 'tijd', maar ook in 'geld'. Bijna 100% doet mee aan de actie Kerkbals, of geeft jaarlijks een gift. De continuïteit van de geloofsgemeenschap wordt dus zowel financieel als pastoraal mede door hen gewaarborgd.

Vrijwilligers kennen de pastores in verschillende rollen die zij vervullen. Natuurlijk als voorgangers en uit "Huis aan Huis" en het eigen wijkblad. Maar ook als degenen die hen inspireren in het werk en zorg dragen voor de coördinatie. Vrijwilligers kennen de pastores gemiddeld genomen veel beter, dan betrokken-parochianen of buiten-parochianen. Dat is natuurlijk ook een gevolg van de vele korte contacten die nodig zijn voor het goed uitvoeren van de vrijwilligerstaken. Vrijwilligers hebben ook met de meeste liturgische activiteiten zelf ervaring, en zijn over het algemeen wel te spreken over de liturgie. Een grote groep van hen heeft ook wel eens meegedaan aan activiteiten van het Titus Brandsma Huis. Over het algemeen zijn de ervaringen die zij daarmee hebben positief. Wat kritischer staan zij tegenover de avonden over actuele onderwerpen. Tenslotte hebben zij ook met een groot aantal activiteiten die georganiseerd worden in het kader van gemeenschapsopbouw en diaconie zelf ervaring opgedaan. Goede ervaringen deden zij op met de 'middagen voor ouderen'. Minder goede ervaringen deden zij op met 'ontmoeting na de vieringen', 'open wijkavonden', 'groothuisbezoek', 'oecumenische initiatieven', en 'activiteiten: vrede, ontwikkeling, missie'. Redelijk tot goede ervaringen deden zij zelf op met 'bezoek aan ouderen en zieken'. Vrijwilligers nemen dus aan heel veel activiteiten van de parochie deel, maar hun evaluatie wordt wel steeds kritischer. Liturgische activiteiten beoordelen zij over het algemeen als goed. Over de activiteiten van het Titus Brandsma Huis zijn zij hier en daar al wat kritischer. En tenslotte over de activiteiten in het kader van gemeenschapsopbouw en diaconie zijn zij soms ronduit erg kritisch.

Een redelijke groep van de vrijwilligers zou, als dat nodig is, contact met een medeparochiaan, die het bezoekwerk voor haar of zijn rekening neemt, wel op prijs stellen. Vrijwilligers doen bijna voor 100% een beroep op het pastoraat rondom de sacramenten. Dat beroep is niet alleen in aantal groter dan onder de andere groepen, maar ook intensiever. En een zeer groot deel van de vrijwilligers heeft aangegeven belangstelling te hebben voor één of meer nieuwe initiatieven van de parochie. Ook bij hen gaat het in de eerste plaats om initiatieven die geloven en kerk via andere thema's aan de orde stellen. Het thema 'Activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving' scoort erg hoog. Maar ook voor 'geloven in het leven van alledag', 'opvoeding van kinderen en jongeren' en 'kunst, cultuur, en muziek' bestaat onder vrijwilligers behoorlijke belangstelling.

Jonge gezinnen.

Gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd (voortaan 'jonge gezinnen') is een andere belangrijke groep voor de parochie. Voor de nabije toekomst zijn het de jonge gezinnen die zorg dragen voor de continuïteit en het draagvlak van de parochie. De ouders van kinderen in de ba-

sischoolleeftijd vallen voornamelijk in de leeftijdsgroep 25 – 45 jaar. Voor het overgrote deel hebben zij een betaalde baan. Zij gaan veel minder vaak naar de kerk dan betrokken-parochianen, maar wel vaker dan de buiten-parochianen. Een grote groep van hen (bijna 70%) draagt op een of andere wijze financieel bij aan de goede voortgang van de parochie.

De pastores zijn onder de ‘jonge gezinnen’ beter bekend dan onder de betrokken-parochianen en de buiten-parochianen. Dat zal ongetwijfeld samenhangen met de voorbereidingen op de eerste communie, de kindercatechese na de eerste communie en de voorbereidingen op het vormsel. ‘Jonge gezinnen’ hebben ook met veel liturgische activiteiten zelf ervaring opgedaan. De beste ervaringen hebben zij met liturgie op hoogtijdagen (Kerst, Pasen), bij bijzondere gelegenheden, en gezinsdiensten. Wat minder goede ervaringen hebben zij met jongerendiensten. Bijna een derde van de groep ‘jonge gezinnen’ heeft wel eens meegedaan aan activiteiten van het Titus Brandsma Huis. Goed te spreken zijn zij over de avonden rond spiritualiteit en (streek)verhalen. Minder goed te spreken zijn zij over de avonden rondom actuele onderwerpen. Verder deden ‘jonge gezinnen’ ook enige ervaring op met ‘ontmoeting na de vieringen’, ‘bezoek aan nieuwkomers’ en ‘groothuisbezoek’. Het meest positief waren zij over het bezoek aan nieuwkomers. Kritisch staan zij tegenover ‘ontmoeting na de vieringen’ en ‘groothuisbezoek’. Tenslotte worden er in de parochie een aantal speciaal voor ‘jonge gezinnen’ georganiseerde activiteiten aangeboden. Veel ‘jonge gezinnen’ hebben ervaring met de voorbereiding op de eerste communie, en zijn daar ook heel positief over. Een behoorlijke groep heeft ook ervaring met kindernevendienst en kinderopas tijdens de dienst. Over beide activiteiten zijn de ‘jonge gezinnen’ redelijk tevreden. En kleine groep heeft ook ervaring met de kindercatechese na de eerste communie. Zij zijn daar nogal kritisch over.

De behoefte aan persoonlijk contact met de parochie via een medeparochiaan die het contactwerk voor haar of zijn rekening neemt is niet erg groot, en een grote groep wijst dat contact expliciet af, of vindt dat niet nodig. Daarentegen is de behoefte aan pastoraat rondom de sacramenten ook onder ‘jonge gezinnen’ erg groot en ook erg intensief. Veel intensiever dan onder de betrokken-parochianen en onder de buiten-parochianen. En tenslotte gaf bijna drie kwart van de ‘jonge gezinnen’ aan wel belangstelling te hebben voor één of meer nieuwe initiatieven van de parochie. Favoriet onder ‘jonge gezinnen’ is het thema ‘opvoeden van kinderen en jongeren’. Maar ook ‘geloven in het leven van alledag’, ‘activiteiten op het terrein van Kerk en Samenleving’, ‘gezondheid en ziekte’, en ‘twijfels en vragen bij geloof’ zijn onderwerpen waarvoor onder ‘jonge gezinnen’ nog een behoorlijke belangstelling bestaat. Ook bij hen blijkt het vooral te gaan om thema’s die de betekenis van geloven in relatie brengt met meer ‘seculiere’ thematiek.

Jongeren.

Onder de groep jongeren van 13 – 25 jaar konden 150 jongeren een voor hen speciaal ontworpen enquêteformulier invullen. Van hen stuurde 99 (66%) dat formulier ingevuld retour. Die jongeren komen voornamelijk uit de Franciscuswijk en de Dominicuswijk. Maar de meeste jongeren geven aan niet veel te hebben met ‘parochiewijken’ en zij vinden het daarom ook niet zo belangrijk tot welke wijk van de parochie zij worden gerekend.

Pastor te Velde en pastor Vermaat zijn onder de jongeren het meest bekend. Dat is natuurlijk niet verbazingwekkend, want zij zijn ook betrokken bij de catechese voor jeugd en jongeren. Bijna een derde van de jongeren heeft ook ervaring met persoonlijke contacten met een pastor. De helft van hen heeft veel tot heel veel aan die persoonlijke contacten gehad. Op catechetisch terrein worden een drietal activiteiten voor jongeren aangeboden, naast een jongerenkoor en jongerenliturgie. Een grote groep van hen heeft ervaringen met ‘klupcatechese’. De beoordeling is ronduit kritisch. Slechts 28% van hen die daarmee ervaringen hebben, geeft de waardering ‘goed’. Een wat minder grote groep heeft ervaring met ‘het trefpunt’. Maar de beoordeling is veel positiever. Met het jongerenkoor, jongerenliturgie, en de ‘groep Extra’, hebben slechts heel weinig jongeren ervaring.

Jongeren hebben weinig behoefte aan persoonlijk contact met de pastor als het gaat om belangrijke vragen in hun leven. Daarover spreken zij liever met vrienden of vriendinnen, leraren of leerressen. Ook familie of ouders vinden zij nog eerder aangewezen gesprekspartners dan pastores. Er is onder jongeren wel belangstelling voor nieuwe initiatieven van de parochie. Voor meer dan de helft gaven jongeren aan wel voor zulke initiatieven belangstelling te hebben. Hun belangstelling gaat dan vooral uit naar film en filmbespreking, toneel en musical. Het betreft dus vooral initiatieven die het leven van mensen, waarin jongeren hun eigen weg zoeken, middels dramatische expressie ter sprake brengen en aanschouwelijk maken.

6. (Kerk)gebouwen

De parochie beschikt over het Titus Brandsma Huis en vier kerken, de Bonifatiuskerk, de Dominicuskerk, de Franciscuskerk en de St. Jan de Doperkerk.

De bezoekers van de Open Wijkavonden zien in het Titus Brandsma Huis een goede mogelijkheid tot verder opbouw van de geloofsgemeenschap. Niet alleen is het een 'thuis voor geloof en spiritualiteit' het kan ook als plaats voor diaconale activiteiten goede diensten bewijzen. Voor de toekomst zou het een goede zaak zijn het Titus Brandsma Huis te koppelen aan één of twee kerken. Sommigen zien in 'de Bonifatiuskerk - het Titus Brandsma Huis' het 'koppel' van de toekomst.

Onder de groepen die we eerder hebben onderscheiden is de Dominicuskerk veruit favoriet. Alle groepen laten zich vooral door vier motieven leiden bij hun keuze naar welke kerk zij zullen gaan. Allereerst door de 'pastor die voorgaat' en de 'soort dienst' die er is. Wat meer op de achtergrond speelt mee het 'kerkgebouw' en het 'koor' dat zingt. Onder alle groepen is ook de affiniteit met de Dominicuskerk het grootste. Als het gaat om affiniteit met een kerkgebouw is de Bonifatiuskerk onder de groepen een goede tweede. Alleen 'jonge gezinnen' hebben wat meer met de St. Jan de Doperkerk. Persoonlijke herinneringen, vertrouwdheid met het gebouw, en een plek om liturgie te vieren zijn de belangrijkste redenen die leiden tot een zekere affiniteit met een gebouw.

Onder de kerkgangers deden we onderzoek om zo na te gaan of er sprake was van veel onderlinge uitwisseling van kerkgangers. Wonen in de ene wijk van de parochie, kerken in de andere wijk van de parochie. De Franciscuskerk en de St. Jan de Doperkerk trekken de meeste kerkgangers uit de eigen wijk. Voor de Dominicuskerk en de Bonifatiuskerk geldt dat procentueel veel minder. Zij vervullen naast de functie van liturgisch centrum voor een wijk, ook een rol voor de parochie. De kerkgangers van de Franciscuswijk en de St. Jan de Doperwijk zijn ook het meest trouw aan hun keuze. De kerkgangers van de Dominicuskerk en Bonifatiuskerk zijn over het algemeen wat minder trouw aan hun keuze en wisselen dus wat gemakkelijker van kerk.

Er is wel sprake van enige migratie van kerkgangers. Sommige parochianen van de ene wijk kerken in de andere wijk. Die migratie gaat voor het grootste gedeelte ten koste van de Franciscuswijk, en voor een klein gedeelte ten koste van de St. Jan de Doperwijk. De Bonifatiuskerk 'profiteert' het meeste van deze migratie van kerkgangers. De Dominicuskerk 'profiteert' ook nog altijd heel behoorlijk van die migratie.

De bezoekers van de Open Wijkavonden spraken ook met elkaar over de vier kerken. De Bonifatiuskerk achten zij een mooi gebouw en een goede accommodatie om liturgie te vieren. Het is een symbool van katholiek Leeuwarden en een echte stadskerk, die ook een heel eigen rol kan spelen in het liturgisch pastoraat van de parochie 'door de week'. De bezoekers begrijpen heel goed, dat er op termijn kerken gesloten zullen moeten worden. Sommigen zien de oplossing in één of twee geprofileerde en herkenbare kerken verbonden met het Titus Brandsma Huis.

Conclusies

In het pastoraal beleid voor de komende jaren kan de parochie rekenen met een verdere uitbreiding van het stedelijke gebied. In Leeuwarden worden de komende 15 jaar 8400 woningen gebouwd, voornamelijk in Leeuwarden-Zuid en Zuiderburen. Verder dient de parochie er mee te rekenen, dat het kerkbezoek mede door het effect van ‘generatievervanging’ nog verder zal dalen. Dat stelt indringende vragen bij het gebruik van vier liturgische centra. In het verlengde daarvan dienen ook vragen aan de orde te komen door middel van welke activiteiten en initiatieven de komende jaren relevante kerkelijke presentie binnen een voornamelijk stedelijke samenleving kan worden gerealiseerd. Om welke pastorale initiatieven vraagt een assertieve, getuigende en missionaire gemeente de komende jaren?

Uit de resultaten blijkt dat participatie van parochianen een complexe zaak is. De participatie van gelovigen aan het kerkelijke leven kan zich langs diverse lijnen voltrekken. Daarom blijft het een hachelijke onderneming om vast te stellen ‘wie er wel bij hoort en wie niet’. In het ontwikkelen van pastoraal beleid moet daarom zoveel mogelijk rekening worden gehouden met vloeiende en open grenzen met de omgeving. Mensen moeten vrij ‘in en uit’ kunnen gaan en zich altijd welkom voelen.

In het huidige pastorale programma krijgen liturgie en catechese/verkondiging systematische aandacht. Minder aandacht krijgt gemeenschapsopbouw. En nauwelijks ontwikkeld is het terrein van de diaconie. Bovendien blijkt dat de parochie in haar huidige pastorale programma weinig of geen gestructureerde en geplande aandacht besteedt aan de publieke en maatschappelijke presentie van de katholieke gemeenschap. Daardoor blijft de verantwoordelijkheid die zij draagt voor het concrete samenleven in Leeuwarden en in de woonkernen buiten het vizier van de parochie. Met die geringe betrokkenheid bij de ‘publieke zaak’ ontnemt de parochie zichzelf een belangrijke bron van vitaliteit. Als ‘lerende’ organisatie kan zij juist door maatschappelijke impulsen zichzelf ontwikkelen en vitaliseren.

Het huidige pastorale aanbod heeft in de eerste plaats betekenis voor de vrijwilligers in de parochie en voor de ouderen. Zij maken verreweg het meeste gebruik van dat pastorale aanbod. Als het pastorale aanbod inspeelt op bijzondere tijden en bijzondere momenten, of als dat aanbod bedoeld is voor een bepaalde groep, dan blijkt het ook aantrekkelijk te zijn voor veel andere parochianen. Een meer doelgroep gerichte benadering in het pastoraat verhoogt de kans op succes.

Het huidige pastorale programma is niet gebaseerd op expliciet geformuleerd beleid. Daardoor worden nogal wat vragen onbeantwoord gelaten. Een pastoraal programma dat gebaseerd is op een duidelijke pastorale visie en heldere beleidsdoelstellingen, zal evenwichtiger van opzet zijn en een sterkere onderlinge samenhang hebben.

Parochianen spreken een brede behoefte uit aan het pastoraat rondom sacramenten. En blijken ook duidelijke behoefte te hebben aan activiteiten, thema’s en initiatieven op een paar terreinen: 1. op het terrein van de relevantie van geloven voor het persoonlijk leven van mensen, en daarop aansluitend een meer praktische interesse met betrekking tot de opvoeding van kinderen en jongeren; 2. op het terrein van verliezen verwerken en omgaan met eenzaamheid.

De huidige pastores werken in een team met elkaar samen. Als het pastoraat in de toekomst vooral zal inhouden: het realiseren van in pastoraal beleid omschreven doelen, dan zal dat ook van de pastores een verdergaande integratie in teamverband vragen. In dat geval zullen de pastores ieder voor zich ook niet meer voor ‘alles’ staan, maar op basis van eigen talenten en interesses voor bepaalde pastorale taken worden gevraagd zich in te zetten en voor andere niet (meer). Het pastoresteam krijgt dan veel meer het karakter van een werkgemeenschap waarbinnen iedere pastor met een eigen ‘profiel’ staat voor een duidelijke taak.

Voor de meeste parochianen staan het Titus Brandsma Huis en de Bonifatiuskerk eigenlijk niet ter discussie. Daar komt nog bij, dat de Bonifatiuskerk ook in het huidige reglement van de parochie al een wat aparte positie krijgt toegewezen. Daar is zij al meer ‘stadskerk’ dan liturgisch centrum voor een wijk. Voor zover de vraag aan de orde is of er al dan niet gebouwen moeten worden afgestoten of gesloten, heeft die vraag dus vooral betrekking op de Dominicuskerk, de Franciscuskerk en de St. Jan de Doperkerk. De Franciscuskerk is de kerk met gemiddeld het minste aantal kerkgangers en met de kleinste affiniteit onder parochianen. De Dominicuskerk is de kerk met gemiddeld de meeste kerkgangers en de grootste affiniteit onder de parochianen. Van belang is verder, dat parochianen vooral worden gemotiveerd door de liturgie die er gevierd wordt, als zij kiezen om naar een bepaalde kerk te gaan. Meer in het bijzonder gaat het dan om: de pastor die voorgaat, het soort dienst en het koor dat zingt. En affiniteit met een kerk blijken mensen vooral te ontwikkelen op grond van persoonlijke en liturgische geladenheid die zij met die plek verbinden. Het lijkt voor de hand te liggen dat die motieven ook meespelen bij de geconstateerde migratie van kerkgangers. Als we ons even beperken tot de Dominicuskerk, de Franciscuskerk, en de St. Jan de Doperkerk, dan profiteert de Dominicuskerk als enige van die migratie van kerkgangers. Voor zowel de Franciscuskerk als de St. Jan de Doperkerk werkt de migratie van kerkgangers negatief uit.

Adviezen

We adviseren de parochie op basis van het onderzoek in de komende jaren beleid te ontwikkelen dat zoveel mogelijk rekening houdt met de vragen en behoeften van bepaalde groepen mensen. Op elk van de werkerreinen diaconie, catechese, gemeenschapsopbouw en liturgie zou het moeten komen tot gedifferentieerd pastoraal aanbod, dat past bij nader te omschrijven doelgroepen. De parochie laat haar pastorale programma in dat geval niet langer in hoofdzaak bepalen door wat zij vindt dat er ‘behoort te gebeuren’, los van het feit of dat aanbod nog een antwoord is op vragen die worden gesteld. Zij ontwikkelt haar pastorale programma op basis van zorgvuldig onderzochte vragen, wensen, noden en behoeften die er onder bepaalde groepen mensen leven, en tracht met dat programma concrete antwoorden op hun vragen te formuleren. Omdat zo’n andere oriëntatie in het pastoraat ook gevolgen heeft voor de organisatie van de parochie adviseren wij de veranderingen de komende jaren gefaseerd in te voeren. Er zou begonnen kunnen worden met een twee- of drietal proefprojecten, om vervolgens op basis van opgedane ervaringen en evaluaties volgende stappen te zetten.

Los van de vraag of de parochie de huidige meer ‘aanbodgestuurde’ pastorale aanpak zou willen voortzetten, of toch de weg zou willen inslaan naar meer ‘vraaggestuurde’ vormen van pastoraat, de bezettingsgraad van de kerkgebouwen zal de komende jaren nog verder afnemen. Het is daarom niet verantwoord op termijn te blijven doorgaan met vier kerken. Bovendien is het de vraag of de parochie ook de komende jaren kan blijven beschikken over dezelfde ‘professionele inzet’ van pastores zoals dat nu het geval is. Voor een beperkte formatie aan pastores is het liturgisch bedienen van vier liturgische centra nauwelijks mogelijk, als er van hen tegelijkertijd verwacht wordt, dat zij op basis van vernieuwend pastoraal beleid andere activiteiten gaan ontwikkelen en in teamverband meer met eigen pastorale profielen aan het werk zullen zijn. Naar onze opvatting kan de parochie op termijn volstaan met één kerkgebouw samen met het Titus Brandsma Huis.

Bijlage bij onderzoeksverslag Titus Brandsma parochie

A. Steekproef.

Uit het ledenbestand werden alle parochianen geselecteerd, die zelfstandig (alleenstaand) dan wel gehuwd of in een partnerrelatie samenwoonden. De selectie omvatte totaal 4758 personen. Als gevolg van de selectie zijn niet-katholieke partners en thuiswonende kinderen buiten beschouwing gebleven.

Uit de selectie van 4758 personen werd een aselechte steekproef getrokken ter grootte van 1706 personen. De enquêteformulieren werden allen aan de betrokkenen persoonlijk geadresseerd, en bezorgd door vrijwilligers van de parochie. De formulieren werden ook zoveel mogelijk door de vrijwilligers weer opgehaald. Tijdens de bezorging werd duidelijk dat 128 enquêteformulieren niet konden worden bezorgd als gevolg van vervuiling van het ledenbestand. De adressen waren onjuist, mensen woonden niet op dat adres, sommigen waren al jaren geleden overleden, en een enkele keer bleek het huis of de flat al lang gesloopt te zijn. Tenslotte kwamen er 747 formulieren ingevuld retour en voor verwerking in aanmerking.

Voor wat de thuiswonende kinderen betreft, we deelden die in twee groepen: 0 t/m 12 jaar en 13 t/m 25 jaar. Voor de thuiswonende kinderen van 13 – 25 jaar voegden we een apart enquêteformulier toe. We verzochten de ouders/verzorgers, indien er meer dan één thuiswonend kind van 13 –25 jaar was, diegene het formulier te laten invullen, wiens doopnaam begint met een letter, het dichtste bij de letter 'A'. Onder de respondenten waren 150 adressen met tenminste één kind in de leeftijd van 13 tot 25 jaar. Er hadden dus 150 formulieren van jongeren ingevuld terug kunnen komen. Het bleken er 99 te zijn.

Aselechte steekproef	1.706 personen
Niet te bezorgen enquêteformulieren aan	128 personen
<hr/>	
Uitgezette enquêteformulieren aan	1.578 personen
Respons	747 enquêteformulieren
Responspercentage	47%
Respondenten met tenminste één kind in de leeftijd van 13 – 25 jaar	150 personen
Respons van jongeren 13 – 25 jaar	99 enquêteformulieren
Responspercentage	66%

B. Indeling van de respondenten in groepen.

Totaal aantal respondenten		747
Deelgroep: 'vrijwilligers' (vraag 17: <i>Bent u als vrijwilliger actief in de parochie?</i> ja)	154	
Respondenten minus vrijwilligers		593
Deelgroep: 'betrokken-parochianen' (vraag 25b: <i>Ik beschouw me als een parochiaan die betrokken is bij wat er in de parochie gebeurt = 1</i>)	117	
Deelgroep: 'buiten-parochianen' (vraag 25b: <i>Ik beschouw me als parochiaan op afstand = 2 of Ik beschouw me eigenlijk niet als parochiaan = 3</i>)	433	
Respondenten minus de 'betrokken-parochianen en de 'buiten-parochianen'		43
Niet nader in te delen respondenten		43
Selectie uit de totale groep respondenten (747), deelgroep 'Jonge gezinnen' (vraag 4 = ja en tenminste één kind in de leeftijd van 0 t/m 12 jaar)	150	

C. Clusteranalyse – sacramentenpastoraal (N = 747)

Het betreft een clusteranalyse van vraag 15: *Zou u in voorkomende gevallen een beroep doen op de parochie voor:* 1 = doop, 2 = eerste communie, 3 = vormsel, 4 = huwelijk, 5 = biecht, 6 = ziekenzalving, 7 = kerkelijke uitvaart.

	doop	eerste communie	vormsel	huwelijk	biecht	zieken- zalving	uitvaart
Doop	1,0000						
1 ^e comm.	0,8262	1,0000					
Vormsel	0,6541	0,7785	1,0000				
Huwelijk	0,8575	0,7899	0,6447	1,0000			
Biecht	0,1618	0,2072	0,2703	0,1610	1,0000		
Ziekenzalv.	0,0051	0,0830	0,1611	0,0434	0,1652	1,0000	
Uitvaart	-/- 0,0259	0,0029	0,0324	0,0472	-/- 0,0166	0,1717	1,0000

Correlatiematrix (Pearson) – vraag 15.

Intervalmaat: Squared Euclidean distance.

Methode: Between Groups Linkage.

	Doop	1 ^e communie	vormsel	huwelijk	biecht	ziekenzal- ving
1 ^e communie	52,0000					
Vormsel	107,0000	65,0000				
Huwelijk	42,0000	60,0000	103,0000			
Biecht	234,0000	198,0000	145,0000	220,0000		
Ziekenzalving	319,0000	311,0000	314,0000	315,0000	363,0000	
Uitvaart	350,0000	378,0000	425,0000	356,0000	520,0000	183,0000

Squared Euclidean dissimilarity coëfficiënten

	Combinatie van clusters	Coëfficiënt
1.	doop – huwelijk	42,0000
2.	doop – eerste communie	56,0000
3.	doop – vormsel	91,6667
4.	Ziekenzalving – kerkelijke uitvaart	183,0000
5.	doop – biecht	199,2500
6.	doop – ziekenzalving	365,1000

Clusteranalyse – Between groups linkage..

D. Factoranalyse belangstelling voor nieuwe initiatieven. (N = 747)

Het betreft een factoranalyse van vraag 26, waar aan de respondenten 22 mogelijkheden wordt geboden om hun belangstelling voor bepaalde onderwerpen, thema's en activiteiten.

Methode: Principal Component Analysis.

Rotatie: Varimax

KMO: 0,71415

De analyse leidt tot een 8 – factorenoplossing waarmee 56% van de variantie wordt verklaard.

Factor 1. persoonlijke pastorale thematiek

1. eenzaamheid	factorlading:	0,73
2. verlies verwerken (werk, partner, enz)		0,71
3. gezondheid en ziekte		0,67
4. stervensbegeleiding		0,61

Factor 2. spiritualiteit

1. spiritualiteit, religieuze ervaring	factorlading:	0,79
2. bezinning, meditatie		0,74

Factor 3. relevantie van geloof voor het persoonlijk leven

1. twijfels en vragen bij geloof	factorlading:	0,73
2. geloof in het leven van alledag		0,60
3. over goed en kwaad		0,44
4. opvoeden kinderen, jongeren		0,41

Het thema 'opvoeden kinderen, jongeren' heeft de hoogste factorlading met factor 7, nl. -/ 0,44.

Factor 4. alternatieve kerkelijke gemeenschap

1. alternatieve vieringen	factorlading:	0,72
2. gelegenheid tot onderlinge ontmoeting		0,54
3. maatschappelijke actie		0,49
4. oecumene		0,40

Factor 5. maatschappelijke context en geloof

1. problemen in buurt of wijk	factorlading:	0,67
2. geloof en politiek		0,52
3. kunst, cultuur, muziek		0,51

Factor 6. kerk en samenlevingsvraagstukken.

1. materiele, financiële problemen	factorlading: 0,81
2. kerk en samenleving	0,44

Factor 7. groot huisbezoek, gemeenschapsopbouw

1. groot huisbezoek	factorlading: 0,73
2. opvoeden kinderen, jongeren	-/- 0,44

Het thema 'opvoeden kinderen, jongeren' heeft op de derde factor een positieve factorlading van 0,41.

Factor 8. alternatieve levensstijl

1. Alternatieve levensstijl	factorlading: 0,81
2. huwelijksproblemen of relatieproblemen	0,42

E. Clusteranalyse motieven voor kerkkeuze. (N = 747)

Het betreft de clusteranalyse van vraag 28: *Wat weegt voor u het zwaarste als u kiest naar welke kerk u gaat?* Respondenten konden uit 9 mogelijke antwoorden een keuze maken.

	Pastor	koor	dienst	afstand	gebouw	mensen	Wijk	anders	niets
Pastor	1,000								
Koor	0,233	1,000							
Dienst	0,215	0,070	1,000						
Afstand	-/- 0,157	-/- 0,112	-/- 0,159	1,000					
Gebouw	0,004	-/- 0,121	-/- 0,094	-/- 0,064	1,000				
Mensen	-/- 0,065	-/- 0,042	-/- 0,104	-/- 0,026	0,002	1,000			
Wijk	-/- 0,120	-/- 0,102	-/- 0,158	0,087	-/- 0,041	-/- 0,075	1,000		
Anders	-/- 0,057	-/- 0,115	-/- 0,094	-/- 0,085	-/- 0,036	-/- 0,041	-/- 0,062	1,000	
Niets	-/- 0,311	-/- 0,215	-/- 0,284	-/- 0,162	-/- 0,221	-/- 0,128	-/- 0,158	-/- 0,080	1,000

Correlatiematrix (Pearson), vraag 28.

Intervalmaat: Squared Euclidean distance.

Methode: Between Groups Linkage.

	pastor	Koor	dienst	afstand	gebouw	mensen	wijk	Anders
koor	256,000							
dienst	261,000	301,000						
afstand	364,000	270,000	359,000					
Gebouw	324,000	298,000	349,000	256,000				
mensen	336,000	238,000	339,000	196,000	226,000			
wijk	350,000	254,000	353,000	178,000	238,000	160,000		
anders	328,000	226,000	327,000	174,000	210,000	140,000	148,000	
niets	391,000	269,000	378,000	215,000	267,000	183,000	193,000	137,000

Squared Euclidean dissimilarity coëfficiënten

	Combinatie van clusters	Coëfficiënt
1.	anders (tijdstip) – niets bijzonders	137,000
2.	mensen – wijkgemeenschap	160,000
3.	mensen – anders (tijdstip)	166,000
4.	afstand – mensen	190,750
5.	afstand – gebouw	239,400
6.	pastor – koor	256,000
7.	pastor – dienst	281,000
8.	pastor – afstand	319,611

Clusteranalyse – Between groups linkage.

F. Factoranalyse motieven affiniteit voor een bepaald kerkgebouw. (N = 747)

Het betreft een factoranalyse van vraag 29b, waar aan de respondenten een tiental mogelijkheden werd voorgelegd om hun affiniteit met een bepaald kerkgebouw nader te motiveren.

Methode: Principal Component Analysis.

Rotatie: Varimax

KMO: 0,69713

De analyse leidt tot een 4 – factorenoplossing waarmee 57% van de variantie wordt verklaard.

Factor 1. niet-liturgisch gebruik van kerkgebouw

1. multifunctioneel te gebruiken	factorlading: 0,82
2. plek van onze wijkgemeenschap	0,61
3. plaats van ontmoeting	0,56

Factor 2. persoonlijke en liturgisch 'lading' van de plaats

1. persoonlijke herinneringen	factorlading: -/ 0,82
2. een plek om liturgie te vieren	0,60

Factor 3. vertrouwdheid met de kerk

1. het ademt een vertrouwde sfeer	factorlading: 0,72
2. bij alle veranderingen moet het kerkgebouw als 'baken' blijven	0,69

Factor 4. cultuurhistorische waarde

1. historische waarde	factorlading: 0,76
2. zichtbaar teken van geloof	0,66
3. goed bereikbaar en dichtbij	-/ 0,39